

e-ISSN 2717-9966

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SPOR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

Cilt: 27

Sayı: 3

Temmuz 2022

Gazi
BEDEN EĞİTİMİ
ve
SPOR BİLİMLERİ
DERGİSİ

GAZI JOURNAL OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS SCIENCES

Volume: 27

Issue: 3

July 2022

GAZI BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİMLERİ DERGİSİ

GAZI JOURNAL OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS SCIENCES

2022, Cilt 27, Sayı 3 / 2022, Volume 27, Issue 3

e-ISSN 2717-9966

Yayının Türü/Type of Publication: **Yaygın**

Sahibi / Owner

Dr. Musa YILDIZ

Gazi Üniversitesi Rektörü

Genel Yayın Yönetmeni / Editor- in Chief

Dr. Latif AYDOS

Spor Bilimleri Fakültesi Dekanı

Editör / Editor

Dr. İbrahim YILDIRAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Publishing Editor

Dr. Fatih YENEL

Yardımcı Editör / Assistant Editor

Dr. Sümer ALVURDU

Mustafa ALTUNSOY

Yayın Kurulu / Editorial Board

Dr. Azmi YETİM, Gazi Üniversitesi
Dr. Canan KOCA ARITAN, Hacettepe Üniversitesi
Dr. Christian WACKER, University of Freiburg/Germany
Dr. Dana BADAU, University of Tirgu Mures/Romania
Dr. Erich MÜLLER, University of Salzburg/Austria
Dr. Erdal ZORBA, Gazi Üniversitesi
Dr. Fatih BEKTAŞ, Trabzon Üniversitesi
Dr. Gıyasettin DEMİRHAN, Hacettepe Üniversitesi
Dr. Gül T. SÖNMEZ, Lehman College New York/USA
Dr. Gülfem ERSÖZ, Ankara Üniversitesi
Dr. H. Ahmet PEKEL, Gazi Üniversitesi
Dr. Hülya AŞÇI, Marmara Üniversitesi
Dr. İbrahim YILDIRAN, Gazi Üniversitesi
Dr. Kanat JANUZAKOV, Manas Üniversitesi, Kırgızistan

Dr. Kemal TAMER, İstanbul Aydın Üniversitesi
Dr. Konstantinos GEORGIADIS, Uni.of Peloponnese/Greece
Dr. Latif AYDOS, Gazi Üniversitesi
Dr. Manfred LAEMMER, German Sport Uni.Cologne/Germany
Dr. Mehmet GÜNAY, Gazi Üniversitesi
Dr. Mitat KOZ, Ankara Üniversitesi
Dr. Mustafa Levent INCE, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Dr. Ömer ŞENEL, Gazi Üniversitesi
Dr. Renato MANNO, University of L'Aquila/Italy
Dr. Robert C. SCHNEIDER, The College at Brockport/USA
Dr. Settar KOÇAK, Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Dr. Suat KARAKÜÇÜK, Gazi Üniversitesi
Dr. Turgay BİÇER, Marmara Üniversitesi
Dr. Ulviye BİLGİN, Gazi Üniversitesi

İngilizce Dil Editörü / English Language Editor

Dr. Beyza Merve AKGÜL, Dr. Pınar Yaprak KEMALOĞLU

Dağıtım Koordinatörlüğü / Distribution Coordinator

Dr. Pınar KARACAN DOĞAN

Dr. Özgün PARASIZ, Dr. Ali ERASLAN, Dr. Şenol GÖRAL

Teknik Koordinatörlük / Technical Coordinator

Dr. Esin ESRA ERTURAN ÖĞÜT, Dr. Ebru ÇETİN

Dr. Okan Burçak ÇELİK, Dr. Merve KARAMAN, Dr. Tebessüm AYYILDIZ

İletişim Koordinatörlüğü / Communication Coordinator

Dr. Gülfem SEZEN BALÇIKANLI

Dr. Serkan KURTİPEK, Dr. Emre Ozan TINGAZ

Sekreter / Secretary

Arş. Gör. Alperen HALICI

Yazışma Adresi / Corresponding Address

Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Emniyet Mahallesi Abant-1 Caddesi No:10/1C, Yenimahalle/ANKARA
E-mail: gbesbd@gmail.com

Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi yılda dört kez yayımlanır ve hakemli bir dergidir.
Gazi Journal of Physical Education and Sports Sciences is published quarterly.
All the articles appeared in this journal are published on the opinion of advertiser.

<http://dergipark.gov.tr/gbesbd>

GAZİ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİMLERİ DERGİSİ

GAZI JOURNAL OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS SCIENCES

2022, Cilt 27, Sayı 3 / 2022, Volume 27, Issue 3

e-ISSN 2717-9966

Danışma Kurulu / Editorial Advisory Board

Dr. A. Seda SARACALOĞLU, Adnan Menderes Üniversitesi
Dr. Ali Ahmet DOĞAN, Kırıkkale Üniversitesi
Dr. Ali Emre EROL, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Dr. Ali KIZILET, Marmara Üniversitesi
Dr. Arslan KALKAVAN, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Dr. Atilla ERDEMLİ, İstanbul Üniversitesi (Em.)
Dr. Atilla PULUR, Gazi Üniversitesi
Dr. Ayşe KİN İŞLER, Hacettepe Üniversitesi
Dr. Beyza Merve AKGÜL, Gazi Üniversitesi
Dr. Bülent GÜRBÜZ, Ankara Üniversitesi
Dr. Can İKİZLER, İstanbul Esenyurt Üniversitesi
Dr. Caner AÇIKADA, Yakın Doğu Üniversitesi
Dr. Cengiz ARSLAN, Fırat Üniversitesi
Dr. Dilara SEVİMAY ÖZER, Gedik Üniversitesi
Dr. Dilşad MİRZEOĞLU, Sakarya Üniversitesi
Dr. Ebru ÇETİN, Gazi Üniversitesi
Dr. Ekrem Levent İLHAN, Gazi Üniversitesi
Dr. Emin KURU, Gazi Üniversitesi
Dr. Emine ÇAĞLAR, Hacettepe Üniversitesi
Dr. Erkut KONTER, Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr. Esin Esra ERTURAN ÖĞÜT, Gazi Üniversitesi
Dr. F. Filiz ÇOLAKOĞLU, Gazi Üniversitesi
Dr. Fatih KILINÇ, Akdeniz Üniversitesi
Dr. Fahmi TUNCEL, Lokman Hekim Üniversitesi
Dr. Ferda GÜRSEL, Ankara Üniversitesi
Dr. Füsün ÖZTÜRK KUTER, İstanbul Aydın Üniversitesi
Dr. Gazanfer DOĞU, İstanbul Aydın Üniversitesi
Dr. Gökhan ÇALIŞKAN, Iğdır Üniversitesi
Dr. Gül BALTACI, Hacettepe Üniversitesi
Dr. Gülfem SEZEN BALÇIKANLI, Gazi Üniversitesi
Dr. Gülgün ERSOY, Hacettepe Üniversitesi
Dr. Güner EKENCİ, İstanbul Gelişim Üniversitesi
Dr. Gürbüz BUYUKYAZI (1954-2018), Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr. Hakan SUNAY, Ankara Üniversitesi
Dr. Haluk KOÇ, Gazi Üniversitesi
Dr. Hasan KASAP, Bilgi Üniversitesi
Dr. Hatice ÇAMLIYER, Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Haydar DEMİREL, Hacettepe Üniversitesi
Dr. Hayri ERTAN, Eskişehir Teknik Üniversitesi
Dr. İ. Fatih YENEL, Gazi Üniversitesi
Dr. İbrahim CİCİOĞLU, Gazi Üniversitesi
Dr. İmdat YARIM, Gazi Üniversitesi

Dr. Kamil ÖZER, Gedik Üniversitesi
Dr. Kürşat KARACABEY, Düzce Üniversitesi
Dr. Mehmet GÜÇLÜ, Gazi Üniversitesi
Dr. Metin KAYA, Gazi Üniversitesi
Dr. Metin SAYIN, Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Metin YAMAN, Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr. Muhsin HAZAR, Gazi Üniversitesi
Dr. Murat Sadullah ÇEBİ (1961-2020), Gazi Üniversitesi
Dr. Mustafa Yaşar ŞAHİN, Gazi Üniversitesi
Dr. Müslim BAKIR, Okan Üniversitesi
Dr. Necla GÜNAY, Gazi Üniversitesi
Dr. Nefise BULGU, Hacettepe Üniversitesi
Dr. Nevin ATALAY GÜZEL, Gazi Üniversitesi
Dr. Nevin GÜNDÜZ, Ankara Üniversitesi
Dr. Nevin ŞANLIER, Gazi Üniversitesi
Dr. Nevzat MİRZEOĞLU, Sakarya Üniversitesi
Dr. Niyazi ENİSELER, Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Nurettin KONAR, İnönü Üniversitesi
Dr. Özbay GÜVEN, Gazi Üniversitesi
Dr. Özlem ORHAN, Gazi Üniversitesi
Dr. Perican BAYAR KORUÇ, Ankara Üniversitesi
Dr. Rana VAROL, Ege Üniversitesi
Dr. Rasim KALE, Gelişim Üniversitesi
Dr. Recep GÜRSOY, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Dr. Reha ALPAR, Hacettepe Üniversitesi
Dr. Sami MENGÜTAY, Haliç Üniversitesi
Dr. Sedat MURATLI, İstanbul Aydın Üniversitesi
Dr. Sema ALAY, Marmara Üniversitesi
Dr. Seydi Ahmet AĞAOĞLU, 19 Mayıs Üniversitesi
Dr. Seydi KARAKUŞ, Dumlupınar Üniversitesi
Dr. Sürhat MÜNİROĞLU, Ankara Üniversitesi
Dr. Şefik TIRYAKI, Mersin Üniversitesi
Dr. Tayfun AMMAN, Marmara Üniversitesi
Dr. Tekin ÇOLAKOĞLU, Gazi Üniversitesi
Dr. Timur GÜLTEKİN, Ankara Üniversitesi
Dr. Tuba MELEKOĞLU, Akdeniz Üniversitesi
Dr. Turgut KAPLAN, Selçuk Üniversitesi
Dr. Ümit KESİM, Bilgi Üniversitesi
Dr. Velittin BALCI, Ankara Üniversitesi
Dr. Yalçın TAŞMEKTEPLİGİL (1959-2019), 19 Mayıs Üniv.
Dr. Zafer ÇİMEN, Gazi Üniversitesi
Dr. Zekai PEHLEVAN, Mersin Üniversitesi

Bu Sayının Hakemleri / Editorial Advisory Board for this Issue

Dr. Cengiz AKARÇEŞME, Gazi Üniversitesi
Dr. Dilşad ÇOKNAZ, Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Dr. Esin Esra ERTURAN ÖĞÜT, Fenerbahçe Üniversitesi
Dr. Gözde ALGÜN DOĞU, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniv.
Dr. Gülfem SEZEN BALÇIKANLI, Gazi Üniversitesi
Dr. Halil SAROL, Gazi Üniversitesi
Dr. Hüseyin GÜMÜŞ, Mersin Üniversitesi
Dr. İsmail AKTAŞ, Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Kadir YILDIZ, Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Mustafa Levent İNCE, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Dr. Mustafa Yaşar ŞAHİN, Gazi Üniversitesi
Dr. Oğuz ÖZBEK, Ankara Üniversitesi
Dr. Oğuz Kaan ESENTÜRK, Erzincan Binali Yıldırım Üniv.
Dr. Sabri KAYA, Kırıkkale Üniversitesi
Dr. Sevim GÜLLÜ, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Dr. Tolga ŞİNOFOROĞLU, Dumlupınar Üniversitesi
Dr. Turan ÇETİNKAYA, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Dr. Uğur ABAKAY, Gaziantep Üniversitesi
Dr. Yunus BERK, Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi

Cilt
Sayı
Temmuz

XXVII
3
2022

Volume
Issue
July

İÇİNDEKİLER

CONTENTS

Araştırma Makalesi
Millî Eğitim Bakanlığı, "Özelim Eğitimdeyim"
Uygulaması Kapsamında Yer Alan
Oyun Etkinliklerinin İncelenmesi

153 - 170
S. Handan YILMAZ
Elif ÜNAL
E. Levent İLHAN

Research Article
Investigation of Game Activities within the
Scope of the Ministry of National Education
"I'm in Private Education" Application

Araştırma Makalesi
Voleybol Antrenörlerinin Meslek Etiği
Davranışlarına İlişkin Antrenör ve Sporcu
Görüşlerinin Karşılaştırılması

171 - 188
Kadir ATLI
Öznur KARADAĞ
A. Dilşad MİRZEOĞLU

Research Article
Comparison of Opinions of Volleyball Coaches
and Players Regarding Professional Ethics

Derleme
COVID-19 Pandemisinde Fitness Sektörü:
Riskin En Aza İndirilmesi

189 - 202
Ali ERASLAN

Review
Fitness Industry in the COVID-19 Pandemic:
Minimizing the Risk

Araştırma Makalesi
Spor Bilimleri Fakültesinde Öğrenim Gören
Öğrencilerin Kariyer Kaygılarının
Q Metot Yoluyla İncelenmesi

203 - 218
Ali Ulaş YÜKSEL
Ahmet Yavuz KARAFİL

Research Article
Examination of Sports Science Students'
Career Anxiety Using the Q Method

Araştırma Makalesi
Farklı Profesyonellik Düzeyindeki
Futbolcular ve Antrenörleri Arasındaki İlişki

219 - 229
Umut GÖK
Yağmur ÖZATIK
Günay YILDIZER

Research Article
Relationship between Coaches and Soccer
Players from Different Professional Levels

Araştırma Makalesi
Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları
Sosyal Destek Düzeylerinin
Fiziksel Aktiviteye Katılımlarına Etkisi

231 - 246
Hüseyin GÜMÜŞ
Merve KOYUNCU

Research Article
The Effect of University Students'
Perceived Social Support Levels on
Physical Activity Participation

Araştırma Makalesi
TFF Süper Lig'de Pazartesi ve Derbi Maçlarının
Ev Sahibi Takım Avantajına Etkileri

247 - 264
Hakan DEMİRGİL

Research Article
The Effects of Monday and Derby Matches on the
Home Team Advantage in TFF Super League

Millî Eğitim Bakanlığı “Özelim Eğitimdeyim” Uygulaması Kapsamında Yer Alan Oyun Etkinliklerinin İncelenmesi

S. Handan YILMAZ¹ , Elif ÜNAL² , E. Levent İLHAN³

¹ Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

² Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, SAKARYA

³ Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, ANKARA

Araştırma Makalesi

DOI:10.53434/gbesbd.1062121

Öz

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar için geliştirilen “Özelim Eğitimdeyim” adlı mobil uygulama; engelli bireylerin aile bireyleriyle hoşça vakit geçirecekleri, gelişim alanlarına olumlu katkıları olabilecek, öğretici ve eğlenceli oyun etkinlikleri sunmaktadır. Söz konusu engelli bireyler olduğunda oyun etkinliklerinin kullanıcıların hizmetine sunulurken dikkatle irdelenmesi gerektiği aşikârdır. Bu kapsamda araştırmanın amacı, uygulamada yer alan oyun etkinliklerinin “ad, yaş, süre, ortam, kişi sayısı, amaç- kazanım, materyal, açıklayıcılık, kas grubu, gelişim boyutu, engel grubu ve uyarlanma” kriterleri açısından incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda “Özelim Eğitimdeyim” uygulamasında yer alan 11 oyun etkinliği başlığı altında yer alan 55 oyun etkinliği uzman görüşleri ve literatür doğrultusunda hazırlanan ve toplamda 11 kriterden oluşan, “oyun inceleme kriterleri formu” kullanılarak tematik analiz yöntemi ile incelenmiştir. Mobil uygulamalar, doğru tasarlandığı ve güvenli kullanıldığı takdirde engelli bireyler için son derece önemlidir. Ancak araştırma neticesinde uygulama geliştirilirken yaş, engel türü, uyarlanma, süre gibi pek çok kriterin göz önünde bulundurulmadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda uygulamaların kullanışlı olabilmesi ve engelli bireylere fayda sağlayabilmesi için geliştirilme aşamasında engelli bireylere yönelik kriterlerin göz önünde bulundurulması önerilmektedir.

Anahtar sözcükler: Özel eğitim, Oyun, Mobil uygulama, Tematik analiz

Investigation of Game Activities within the Scope of the Ministry of National Education "I'm Special, I'm in Education" Application

Abstract

The mobile application called "I'm Special, I'm in Education" developed by the General Directorate of Special Education and Guidance Services for children in need of special education; It offers instructive and entertaining game activities that enable disabled people to have a good time with their family members and contribute positively to their development. When it comes to people with disabilities, it is obvious that game activities should be carefully examined while being offered to users. In this context, the aim of the research is to examine the play activities in the application in terms of "name, age, duration, setting, number of people, aim-achievement, material, explanatoriness, muscle group, developmental dimension, disability group and adaptation" criteria. For this purpose, 55 game activities under the title of 11 game activities in the "I'm Special, I'm in Education" application were examined by thematic analysis method using the "game review criteria form", which was prepared in line with the expert opinions and the literature and consisted of 11 criteria in total. If mobile applications are designed correctly and used safely, they are extremely important for people with disabilities. However, as a result of the research, it was determined that many criteria such as age, disability type, adaptation and duration were not taken into account while application was being developed. In this direction, it is recommended to consider the criteria for disabled individuals during the development phase in order for the applications to be useful and to provide benefits to disabled individuals.

Keywords: Special education, Game, Mobile application, Thematic analysis

Giriş

İnsanlık binlerce yıldan beri salgın hastalıklara karşı mücadele etmektedir. Geçmişten bugüne salgınlar milyonlarca insanın ölümüne yol açmış ve dünya üzerinde büyük çaplı krizlere hatta kıtlıklara sebep olmuştur. Fakat dünya pek çok salgının üstesinden gelmeyi başarmış ve bir yenisi ile karşılaşınca dek rahat bir nefes almıştır. Ta ki 1 Aralık 2020'de Çin'de ortaya çıkan (COVID-19 Pandemisi, t.y) ve kısa zamanda tüm dünyayı etkisi altına alan koronavirüsün sebep olduğu COVID-19 salgını ile karşılaşınca kadar. COVID-19 salgını adeta dünyanın geçmişten bugüne salgınlar hakkında neler öğrendiklerini sorgulayan bir sınav niteliğindedir. Alınan önlemler, izlenen yöntemler geçmiş salgınlardan bugüne ülkelerin ve insanların yaklaşımlarının nasıl değiştiğini bizlere göstermektedir (Kasapoğlu, 2020). Bugün damlacık ve temas yolu ile bulaşan "yeni viral solunum yolu hastalığı" olan COVID-19 hastalığı tüm önlemlere rağmen önlenememiş ve küresel çapta bir salgın durumuna neden olduğundan pandemi olarak kabul edilmiştir. Yaşamın tüm boyutlarını olumsuz etkileyen pandemiden eğitim de küresel ölçekte etkilenmiştir ve bu kapsamda tüm kademelerde eğitime ara verilmiştir. Öğrenciler geleneksel eğitim ortamından uzaklaşmış olduğundan oluşan bu zorunlu boşluk, hızla uzaktan eğitim ile doldurulmaya başlanmış ve online eğitim süreçleri devreye girmiştir.

Türkiye'de de Millî Eğitim Bakanlığı tüm eğitim kademeleri için hızla uzaktan eğitim desteğini devreye sokmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı özel eğitim alanında da öğrenciler ve

velilere destek olabilmek amacıyla pek çok destek paketi geliştirmiş, bu paketleri ivedilikle uygulamaya başlamış, özellikle dezavantajlı öğrencilerin verimli bir uzaktan eğitim süreci geçirebilmeleri amacıyla planlamalar ve uygulamalar yapmıştır (Özer, 2020). Bu uygulamalardan biri de “Özelim Eğitimdeyim” uygulamasıdır. Bu kapsamda, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü; özel eğitime ihtiyaç duyan bütün çocuklar ve velileri için geliştirilmiş tüm eğitim, içerik ve etkinlikleri “Özelim Eğitimdeyim” adlı mobil uygulamada toplamıştır. Uygulama sayesinde özel eğitim okulları ve kaynaştırma eğitimine devam eden işitme, görme, hafif, orta veya ağır derecede zihinsel engeli veya otizm spektrum bozukluğu ile öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve aileleri, geliştirilmiş tüm uygulamalardan ücretsiz olarak yararlanmaktadır.

Bugün özellikle çocuk gelişimi üzerinde olumlu etkileri olan ve en etkili öğrenme yöntemlerinden biri olan oyun, tüm eğitim programlarının vazgeçilmez parçası olduğundan (Aral, Gürsoy ve Köksal, 2000) uzaktan eğitim platformunda da kısa sürede yerini almıştır. Çünkü oyun özellikle çocukların gelişimsel becerilerinin bir yansıması olup bunun yanı sıra fiziksel, sosyal, zihinsel, duyuşsal ve motor beceriler gibi farklı gelişim alanlarında da yeni beceriler edinebilmelerinin en doğal yollarından biridir (Linder ve diğerleri, 2008). Bu becerilerin gelişimi özellikle engelli bireyler için oldukça önemlidir (Kılıçoğlu, 2006). Engelli bireylerin de çevreye uyum sağlayabilmeleri, yeteneklerini geliştirebilmeleri, sosyal etkileşim kurabilmeleri için erken çocukluk dönemlerinden başlayarak muhakkak desteklenmeleri gerekmektedir (Ayan, Memiş, Eynur ve Kabakçı, 2012). Engelli bireyler faal, topluma uyumlu, sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek için gereken bilgiyi, beceri ve tutumu kendiliğinden geliştirememekte (Education, 2006) ve bu ancak öğrenme ile mümkün olabilmektedir. Öğrenmenin yollarından biri de oyundur. Birey oyun yolu ile kendini, yeteneklerini fark eder, kaslarını kullanabilmeyi öğrenebilir (Demirci ve Demirci, 2014); problem çözme becerilerini ve kendine güven duygularını geliştirir, dil gelişimine katkıda bulunur (Kocakaya, 2007). Ayrıca hareket ve eğlence ihtiyacını karşılar. Bu sebeple özellikle içinde bulunduğumuz COVID-19 pandemisi döneminde engelli bireyler için oyun etkinlikleri oldukça önemlidir çünkü engelli bireyler, yapabilecekleri etkinlikler sınırlı olduğundan pandemi koşullarından oldukça fazla etkilenmiştir (Adak, 2020).

Pandeminin sebep olduğu günlük yaşamdaki değişikliklere, özellikle de eğitim rutinindeki değişikliklere, uyum sağlamak dezavantajlı konumda engelli bireyler için oldukça zor olmuştur. Bu nedenle pandemi sürecinde rutinlerin bozulmaması adına ev etkinliklerine ağırlık vermek oldukça önemlidir (Adak, 2020). Bu kapsamda Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar için geliştirilen “Özelim Eğitimdeyim” adlı mobil uygulamanın engelli bireylerin akademik, sosyal ve duygusal gelişimlerini etkileyecek olan etkinlikler kapsamında yer verdiği oyun etkinlikleri, bireylerin pandeminin etkilerini en az düzeyde hissetmeleri adına oldukça önemlidir. Uygulama, içinde bulunduğumuz pandemi sürecinde engelli bireylerin aile bireyleri ile oynayarak hoşça vakit geçirecekleri, gelişim alanlarına olumlu katkıları olabilecek, öğretici ve eğlenceli oyun etkinlikleri sunmaktadır. Ancak söz konusu engelli bireyler olduğunda dikkat edilmesi gereken pek çok nokta olduğu, konuya hassasiyetle yaklaşılması ve oyun etkinliklerinin kullanıcıların hizmetine sunulurken dikkatle

irdelenmesi gerektiği aşıkardır. Bu kapsamda araştırmanın amacı, "Özelim Eğitimdeyim" adlı mobil uygulamada yer alan 55 adet oyun etkinliğinin özel eğitim ilkeleri ve literatürden faydalanılarak oluşturulan oyun kriterleri bakımından tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmesidir.

Yöntem

Araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma algı ya da olayların tabii ortamda gerçekçi ve bütüncül olarak ortaya konulabilmesi amacı ile gözlem, görüşme ve doküman inceleme gibi yöntemlerden yararlanılarak ilerlenilen bir araştırma sürecidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel araştırma yöntemi ile tasarlanan araştırmada durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması araştırmanın gerçek yaşantı, güncel sınırlı bir durum ya da belirli zaman dilimi içindeki çoklu sınırlandırılan bir duruma dair bir bilgi kaynağı aracılığı ile daha derin ve detaylı bilgi toplamak ve bu kapsamda bir durum betimlemesinin veya durum temasının ortaya konulduğu bir yaklaşımdır (Creswell, 2016).

Bu araştırma, Bartın Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun/Komisyonu'nun 15.12.2021 tarih ve 2021-SBB-0502 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

Veri Toplama

Araştırma kapsamında "Özelim Eğitimdeyim" adlı mobil uygulamada yer alan 12 oyun etkinliği başlığı içerisinde yer alan 59 oyun incelenme kapsamına alınmıştır. Ancak araştırmanın yapıldığı esnada 1 etkinliğin güncellemede olması ve erişim sağlanamaması nedeni ile 4 oyun araştırmaya dahil edilememiş toplamda 55 oyun etkinliği incelenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Oyun İnceleme Kriterleri Formu" kullanılmıştır. Form için öncelikle oyun inceleme kriterlerine dair literatürde yer alan araştırmalar detaylı bir şekilde incelenmiştir (Hussain ve Coleman, 2014; Hazar, 2017). Ardından literatürden faydalanılarak 15 maddeden oluşan oyun inceleme kriterleri formu oluşturulmuştur. Uzman görüşlerine (2 özel eğitim, 1 ölçme değerlendirme ve 1 spor bilimleri uzmanı) yer verilerek uzmanların araştırmanın amacına yönelik kriterleri puanlamaları istenmiş ve değerlendirmeler sonucunda uygun kriterler seçilmiştir. Bu kapsamda 4 madde formdan çıkarılmış, forma son şekli verilerek "ad, yaş, süre, ortam, kişi sayısı, amaç-kazanım, materyal, açıklayıcılık, kas grubu, gelişim boyutu, engel grubu ve uyarlanma" olmak üzere toplamda 11 kriterden oluşan "Oyun İnceleme Kriterleri Formu" oluşturulmuştur.

Veri Analizi

"Özelim Eğitimdeyim" adlı mobil uygulamada yer alan oyun etkinliklerinin incelenmesini amaçlayan bu araştırmada tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Tematik analiz bir veri grubunda yer alan anlamlı temaların sistematik olarak betimlenmesi, düzenlenmesi ve sunulmasına ilişkin yöntemlerden biri olarak tanımlanmaktadır (Braun ve Clarke, 2012).

Geçerlik ve Güvenirlik

Verilerin toplanması ve analizinde araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini arttırabilmek amacı ile araştırmacılara ek olarak 1 özel eğitim uzmanı, 1 ölçme değerlendirme uzmanı ve 1 spor bilimleri uzmanı görüşü alınarak araştırma yapılandırılmıştır. Verilerin doğrudan ulaşılabilirliği ve açıklanması ile araştırmanın aktarılabirliği, mevcut oyunların 11 tema kapsamında her bir araştırmacı tarafından ayrı ayrı değerlendirilmesi ve Miles ve Huberman (1994) görüş birliği katsayısı hesaplanarak görüş birliği katsayısının ,85 olduğu sonucunun bulunması ile de araştırmanın tutarlılığı sağlanmıştır. Bu kapsamda tüm farklılıklar paylaşılarak görüş birliği yoluna gidilmiş ve sonuçlar teyid edilmiştir. Bu doğrultuda mevcut oyunlar tematik analiz yöntemi ile analiz edilmiş ve analiz sonucunda 11 ana tema altında toplanmıştır. Bu temalar sırası ile ad, yaş, süre, ortam, kişi sayısı, amaç-kazanım, materyal, açıklayıcılık, kas grubu, gelişim boyutu, engel grubu ve uyarlanmadır. Uygulamada yer alan 55 adet oyun etkinliği bu temalara göre detaylı bir şekilde incelenmiş ve bu incelemelerin detaylarına bulgular bölümünde yer verilmiştir.

Bulgular

Özelim eğitimdeyim uygulamasında yer alan 55 adet oyun etkinliği sırası ile ad, yaş, süre, ortam, kişi sayısı, amaç-kazanım, materyal, açıklayıcılık, kas grubu, gelişim boyutu, engel grubu ve uyarlanma temalarına göre detaylı olarak ayrı ayrı incelenmiştir.

Ad

54 adet oyun etkinliğinin adlandırılmasında herhangi bir problem görülmezken 1 oyunun ad bakımından engelli bireylere yönelik oyun etkinlikleri kriterlerine uygun olmadığı görülmektedir. Bu “Körece Oynuyorum” oyunudur. Oyunda yer alan “Kör” kelimesi TDK (t.y) tarafından “Görme engelli veya hiç görmeyen ya da bütün düzeltmelere karşın iki gözündeki görme gücü, onda birden aşağı olan, bu nedenle eğitim ve öğretim etkinliklerinde görme gücünden yararlanamayan kimse” olarak tanımlanmaktadır. Özürlü, sakat, sağır, lal, kör gibi kavramların kullanımının tartışıldığı (Şeker, 2018) bu dönemde kör gibi kelimelerin kullanımı, engelliliğin sanki toplumsal bir sorunmuşçasına algılanmasına neden olabilmektedir. Ayrıca bu ifadeler, engelli bireylerin kendilerine değişik davranıldığını hissetmelerine neden olurken her canlıda var olan ben ve öteki algısının da ortaya çıkmasına sebep olabilir (Şeker, 2018). Nitekim “ötekilik farklılığın değişmeyen anımsatıcısıdır” (Uluç, 2009). Oyunun körece yerine gözleri kapalı ebe (MEB, 20214) olarak lanse edilmesi önerilebilir.

Yaş

Oyun etkinliklerinin hangi yaş seviyesine uygun olduğu belirtilmemiştir. Ancak oyun seçiminde bireylerin yaşları ve gelişim özellikleri dikkate alınmalı, bu doğrultuda da oyunun hangi yaş seviyesine uygun olduğu açıkça belirtilmelidir. Oyun kavramı; her ne kadar bireylerin günlük rutin işlerinden arta kalan zamanlarında gerçekleştirdikleri, sınırları, amacı belli olan, gelişim alanlarını destekleyen (Hazar, 1996), çocuk ya da yetişkin

herkesin hayatında yer edinen zevkli aktiviteler olarak (Karabaş, 2020) tanımlansa da yaş ilerledikçe bireylerin gereksinimleri ile oyun ihtiyaçlarının da farklılaşacağı unutulmamalıdır. Oyunlar; çocuğun gelişim sürecine paralel olarak değişimler göstermektedir. Yaşının ve gelişim seviyesinin üzerindeki oyunları oynayan bir birey oyunda başarısız olabilir ve bu durum da oyuna olan ilgisinin azalmasına neden olabilir. Çünkü bireyin bazı becerileri gerçekleştirebilmesi ancak belli bir olgunluğa ve gelişim düzeyine erişmesine bağlıdır. Örneğin 2-3 yaşındaki bir çocuğa grup oyunlarını oynatmak doğru olmayacaktır. Bu sebeple çocukların gelişim düzeylerine ve yaş düzeylerine uygun olan oyunların hazırlanması yine yaşa göre araç-gereç ve materyal seçimi yapılması oldukça önemlidir (MEB, 2014). Literatürde de bu doğrultuda, çocukların yaş ve gelişim düzeylerine göre yapılmış oyun sınıflamaları yer almaktadır; bunlardan en çok kabul görenler: “Bühler’in 5’li oyun, Parten’in sosyal oyun, Piaget’in zihinsel oyun ve Smilansky’nin oyun sınıflandırmaları”dır (Karadağ ve Çalışkan, 2005). Uygulamada yer alan oyun etkinliklerinin bu sınıflamalar gözetilerek kategorize edilmesi önerilebilir.

Süre

Oyun etkinliklerinin ne kadar süre ile oynatılabileceğine dair bir vurgu yapılmamıştır. Ancak süre, oyun etkinliğinde belirtilmesi gereken bir kriterdir. Oyunun ve oyuncunun özellikleri gözetilerek oyun süresinin belirlenmesi; bireyin oyundan bıkmaması ve oyunun cezbediciliğinin azalmaması açısından önemlidir. Bir diğer nokta da oyunların süresinin uzadıkça yorucu olabileceği ve zaman sınırlamasının gözetilmesi gerektiğidir. Nitekim çocuk kendini oyuna kaptırırken zorlandığının farkında olmayabilir (Hazar, 2017). Ayrıca çocukların odaklanma sürelerinin kısa olduğu (İnan, 2011), yaşlarının artmasıyla odaklanma sürelerinin uzadığı ve buna bağlı olarak oyunlardan daha az sıkıldıkları görülmektedir (Şahin, 1993). Bu sebeple de oyun etkinliklerinde yaş kadar sürenin de önemli olduğu unutulmamalıdır. Engelli bireylerin odaklanma sürelerinin normal gelişim gösteren bireylere göre daha kısa olduğu düşünüldüğünde bu bireylerin “ilgi, yetenek ve gereksinimleri”, oyunun uygulama koşulları değerlendirilmeli (Seyrek ve Sun, 2003) ve bireyin özellikleri göz önünde bulundurularak oyun için önerilen süre belirtilmelidir.

Ortam

Oyun etkinliklerinin tümü ev ortamında gerçekleştirilmek için uygun olan salon oyunları arasından seçilmiştir. Salon oyunları “ev, sınıf, oyun odası, spor salonu” gibi kapalı yerlerde oynanabilen oyun türleridir (MEB, 2014). Oyunların 51’inin gerçekleştirileceği yere dair bir kıstas belirtilmezken “Körece Oynuyorum, Duyguları Öğreniyorum, Renk Avı, Trafik Levhalarını Öğreniyorum” adlı 4 oyun için geniş bir alan seçiniz ifadesi yer almaktadır. Geniş alanda oynanabilecek oyunlar küçük alanda oynatıldığında kazaya ya da çocukların oyundan keyif alamamalarına sebep olabilir (MEB, 2014), bu yüzden bu ifade oldukça önemlidir.

Oyunlar incelendiğinde oyunların tümünün evde oynamak için elverişli olduğu ve oyun planlaması yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlardan biri olan “seçilen oyun, oyun yerine uygun olmalıdır.” ifadesini karşıladığı görülmektedir (Hazar, 2017). Uygulamada yer alan oyunlar; içinde bulunduğumuz, mümkün olduğunca evde kalınması

gereken bu pandemi sürecinde (Gümüşgül ve Aydoğan, 2020) çocukların oyun ihtiyaçlarını ev ortamında karşılayabilmeleri açısından oldukça önemlidir. Ayrıca uygulama ev ortamında hangi oyunların oynanabileceğine dair bilgi edinebilmeleri açısından da ailelere rehberlik edebilmektedir. Çocuklar için oyun yaşamın bir parçasıdır ve mekândan bağımsız şekilde buldukları her yer onlar için bir oyun alanıdır (Kaya, Karakaş, Paçacı ve Erzeybek, 2017), bu sebeple ev ortamı için uygun olan bu oyun etkinlikleri onların dünyasını zenginleştirmek ve gelişimlerini desteklemek bakımından oldukça önemlidir. Oyun yerinin hazırlanması noktasında dikkat edilecek bazı noktalar vardır. Seçilen oyunun faydalı olabilmesi için ortamın iyi düzenlenmesi ve gerekli güvenlik önlemlerinin alınması gerekmektedir. Uygulamada bu hususlara dair ek bir bilgiye rastlanmamıştır. Fakat oyun etkinlikleri için ortam düzenlenirken ortamın önceden gözden geçirilmesi gerektiği, tehlike oluşturabilecek nesnelere arınması gerektiği, tehlike oluşturabilecek bir durumun olup olmadığını kontrol edilmesi gerektiği, olası kaza ve yaralanmaların önüne geçebilmek için tüm güvenlik önlemlerinin alınması gerektiği, oyun ortamında sıcaklık, soğukluk, aydınlık, karanlık dengelerinin sağlanmış olması vurgulanmalıdır. Özellikle engelli çocuklar için tekrar oyun oynama isteğinin oluşması açısından çevre düzenlemesinin oldukça önemli olduğu unutulmamalıdır (MEB, 2014).

Kişi Sayısı

Oyun etkinliklerinin tümünde “Etkinlik aile bireyleri ile birlikte yapılır.” açıklamasının yer aldığı görülmektedir. Pandemi sürecinde aile bireyleri ile oynanacak oyunlar çocukların bu zorlu süreci atlatması noktasında son derece önemlidir. Başka bir açıdan oyunların aile bireyleri ile oynanması anne ve babalar için önemli bir fırsattır. Çünkü birlikte oyun oynamak çocuğu anlamının en iyi yollarından biridir ve çocuk oyun sayesinde aile ortamında duygu ve düşüncelerini, endişelerini rahatlıkla ifade edebilme fırsatı bulmaktadır.

Anne babalar oyunu öğretmede öğretici rolündedirler ve oyun ortamı, ebeveynlerin pek çok farklı bilgiyi çocuklarına öğretmeleri için fırsat sağlayabilmektedir. Özel eğitim hizmetlerine düzenleme getirmek amacı ile çıkarılan yasal düzenlemede de, özel eğitimin ilkelerinin açıklanmış olduğu altıncı maddenin f bendinde “Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılımları ve eğitimleri sağlanır.” ifadesinin yer aldığı görülmektedir (MEB, 2006). Yapılan bir pilot çalışmada elde edilen bulgular, annelerin katılımını içeren spor faaliyetlerinin annelerin sporun etkileri konusunda farkındalık düzeylerini olumlu yönde etkileyebileceği sonucunu ortaya koymuştur (İlhan, Yarımkaaya ve Esentürk, 2017). Bu bağlamda uygulama kapsamında aile bireyleri ile yapılacak oyun etkinliklerinin aile üyelerinin farkındalık düzeylerine de olumlu yansımalarının olacağı söylenebilir.

Anne ve baba dışında aile eğitiminin bir parçası da kardeşlerden oluşmaktadır. Aile içinde oynanan oyunlar aracılığı ile kardeş destekli öğretim süreci de başlamış olacaktır. Normal gelişim gösteren bireylerin engelli kardeşlerini akademik ve sosyal yönden desteklemesi olarak ifade edilen kardeş destekli öğretimin (Tekin, 1999) bireye sağladığı

faydalar düşünüldüğünde aile bireyleri ile oynanan oyunların engelli bireylerin gelişimi için ne denli önemli olduğu bir kez daha anlaşılacaktır.

Oyun etkinlikleri incelendiğinde oyunların kişi sayısına göre kategorize edilmediği görülmektedir. Uygulamada ebe seçilerek oynanan, en az iki kişi ile oynanan, yalnız oynanan, gruplara ayrılarak oynanan oyunlar bulunmaktadır. “Fincan, Aslanı Uyandırma” oyunlarında iki gruba ayrılıp, “İsim-Şehir, Ne Lazım” oyunlarında ise ikiye bölünmüş grup oluşturularak ifadeleri yer almaktadır, buradan da anlaşılacağı üzere bu oyunlar grupla oynanan oyunlar kategorisindedir. Ayrıca yalnızca “Hayvan Bulmaca” oyununda Oyuncu Sayısı başlığı altında oyunun 2 kişi ve üzeri oynanması gerektiği belirtilirken diğer oyunların tümünde bu bilgiye oyun açıklaması içinde yer verilmiştir. Ailelerin çocukları ile oyun oynayacakları esnada evdeki kişi sayısına göre oyun seçebilmelerini sağlamak adına oyunların kişi sayısına göre kategorize edilmesinin kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda oyunların literatürde yer alan “kişi sayısına göre oyun sınıflamasından” faydalanılarak kategorize edilmesi önerilmektedir.

- Bireysel oynanan oyunlar: Çocuğun yalnız oynadığı oyunlar.
- İkili oynanan oyunlar: Çocukların ikiden fazla gruplandığı değil, sadece iki kişinin oynadığı oyunlar;
- Grup halinde oynanan oyunlar: Bir kişinin lider olduğu oyunlardır. Grup olarak oynanır (Hoşgör, 2010).

Amaç ve Kazanım

Oyunlar, çocukların belirli kazanımları kazanabilmelerine imkân veren en güzel etkinliklerdendir (Koçyiğit, Tuğluk ve Kök, 2007). Oyun planlamasında dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri oyunun amacıdır (Pehlivan, 2005) ve belirlenen amaç ile oyun süresi, oyun alanı ve gerekli araç gereçlerin arasında bütünlüğün sağlanması gerekmektedir (Seyrek ve Sun, 2003).

Uygulamada oyunların amaç ve kazanımlarına yer verilmemiştir. Ancak oyun açıklamalarında çocuklara kazandırılması planlanan amaç ve kazanımlar belirtilirse oyunlar daha anlamlı olacaktır (MEB, 2014). Örneğin; uygulamada yer alan “Rakam Kapmaca” gibi hareket içeren oyunlar genellikle büyük kas gelişimini desteklerken “Nohutları Buluyorum” gibi el becerisi gerektiren oyunlar ise küçük kas gelişimini desteklemektedir. Bu sebeple amaç ve kazanımların belirtilmesi çocuklara kavramların veya davranışların kazandırılması noktasında daha anlamlı olacaktır ve ailelerin çocuklarında geliştirmek istedikleri davranış veya becerileri öne çıkarabilecek oyunları seçebilmelerine imkân sağlayacaktır.

Materyal

Materyal teması kapsamında oyun etkinlikleri incelendiğinde uygulamada materyal kullanılarak (araçla yapılan oyun) oynanan oyunlar ve materyal kullanmadan (araçsız yapılan oyun) oynanan oyunlara yer verildiği görülmektedir. Oyunun oynandığı mekân kadar oyuncular ve oyunda kullanılan araç gereçler de oldukça önemlidir (Karabaş, 2020),

bu nedenle yaş düzeyine ve engel türüne uygun materyal seçimi yapmak önemlidir (MEB, 2014). Özellikle engelli bireyler için oyun araç gereci seçilirken materyaller, bireylerin duyu gelişimlerine etki edebilecek nitelikte olmalıdır (MEB, 2014). Oyunda kullanılan araç ve gereçler aracılığı ile vücut, farkında olmadan organlarını ve kaslarını kontrollü olarak kullanmayı öğrenir (Çamlıyer ve Çamlıyer, 1997). Ancak çocuğun gelişimine faydalı olabilmesi için araç gereçlerin çocuğun engel türüne uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir çünkü çocuğun oyunu tekrar oynama isteği duyması noktasında oyun materyalleri oldukça önemlidir.

Her bir engel grubunun özelliklerine uygun bir oyunu ve her oyunun da bir ortamı, araç gereci olduğu unutulmamalıdır (MEB, 2014). Oyun etkinliklerinin engel türlerine göre kategorize edilmediği görülmektedir. Fakat oyunların ve bu doğrultuda araç gereçlerin engel türlerine göre kategorize edilmesi engelli bireyler ve aileleri için faydalı olabilecektir. Bir başka boyut da oyun araç gereçlerinin erişilebilirliğidir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde araç gereçlerin oldukça ekonomik ve ergonomik olduğu, ailelerin kolayca ulaşabileceği, evde bulunabilen nitelikte araç gereçler olduğu görülmektedir.

Açıklayıcılık

Uygulamadaki anlatım son derece açık ve anlaşılır bir ifadeyle yapılmıştır, kısa ve nettir. Ancak çocuklarla oyun halinde etkileşim kuracak, onlara oyunu anlatacak olan aile bireylerinin “oyun ve oyun araç gereçleri” hususunda rehberliğe ihtiyaç duyabilecekleri unutulmamalıdır. Çocuğun gelişimi üzerinde son derece etkili olabilecek oyun ve oyun araç gereçlerinin etkili bir şekilde kullanımı oldukça önemlidir. Çünkü gözden kaçırılacak olan herhangi bir nokta çocuğun ilerleyen yıllarında hayatını önemli ölçüde etkileyebilir. Örneğin; sürekli yarışma içeren oyunları oynatmak çocuğun sosyal gelişimini geciktirebilir, aynı oyunu oynatmak oyun oynama isteğinin azalmasına sebep olabilir. Bu sebeple farklı oyunların seçilmesine özen gösterilmelidir (Bardak ve Topaç, 2019). Bunun yanı sıra söz konusu engelli bireyler olduğunda dikkat edilmesi gereken önemli noktalar olduğu unutulmamalı ve bu noktalar özellikle vurgulanmalıdır. Oyun sırasında, kıskanma, yetersiz hissetme, ayıplanma ve benzeri olumsuz durumlara yer verilmemelidir. Bu sayede birey herhangi bir endişe taşımadan oyuna devam edebilir (İstanbul Üniversitesi, t.y).

Kas Grubu

Kas grubu teması kapsamında oyun etkinlikleri incelendiğinde uygulamada büyük kas grubu (kaba motor beceri) ve küçük kas grubu (ince motor beceri) gelişimini destekleyen oyunlara yer verildiği görülmektedir. Tüm bu oyunlar “fiziksel yapıda, sinir ve kas işlevlerindeki değişim sürecini kapsayan organların işleyişini denetim altına alma becerikliliğinin artması” (Başaran, 2005) olarak da tanımlanan psikomotor becerilerin bireye kazandırılması noktasında oldukça faydalıdır; çünkü çocuk, oyun aracılığı ile bedeninin kontrolünü sağlamayı öğrenebilmektedir. Çocuk, küçük araç gereçler ile oynayarak küçük kaslarını kontrol etmeyi öğrenir ve bu sayede ince motor becerilerini, el ve göz koordinasyonunu geliştirirken, büyük kas gruplarını kullanarak gerçekleştirdiği hareketler ile de kaba motor becerilerinin gelişimini sağlayabilmektedir (Pehlivan, 2012). “Kum, kil, hamur, kesme, çizme, boyama,” gibi oyunlar küçük kas gelişimini olumlu yönde

etkilemektedir (Koçyiğit ve diğerleri, 2007). “Özelim Eğitimdeyim” uygulamasında yer alan “Beştaş Oynuyorum, Oyuncak Satın Alıyorum, Nohutları Buluyorum, oyunlarının küçük kas gelişimini destekleyebilecek türden oyunlar olduğu görülmektedir. Çocuğun oyun içerisinde “yürüme, koşma, zıplama, atlama, tırmanma, oturma, kalkma, atma, tutma” gibi eylemlerle hareket halinde olması ise büyük kas gelişimini desteklemektedir (Topaloğlu ve Gördesli, 2012) Uygulamada yer alan “Körebe Oynuyorum, Bowling Oynayalım, Top Toplama” oyunlarının büyük kas gelişimini destekleyebilecek oyunlar olduğu görülmektedir.

Gelişim Boyutu

Oyun, özellikle çocukların gelişimi için önemli bir araçtır ve eğlencenin yanı sıra çocuğun eğitiminde önemli olduğu kadar gelişiminde de oldukça önemlidir (Gökçearslan ve Durakoğlu, 2014). Oyun, içinde barındırdığı pek çok olgu ile çocuğun gelişimine doğrudan olumlu katkıda bulunmaktadır (Erdem, 2003) ve çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve hareketlilik gibi farklı gelişim alanlarına olumlu katkılar sağlamaktadır (Jansma, 1999). Ancak unutulmaması gereken bir nokta vardır: Engelli çocuklar için tasarlanan oyunlarda gelişim alanlarının oyun aracılığı ile desteklenmesi (MEB, 2014) temel amaçtır, oyunun olumlu etkileri ise oynanan oyunlara göre farklılık göstermektedir (Erdem, 2003). Bu kapsamda oyun açıklamalarında oyunun hangi gelişim alanını desteklediğinin belirtilmesi ailelerin çocuklarının gereksinimlerine yönelik oyunları rahatlıkla seçebilmeleri açısından faydalı olabilecektir. “Özelim Eğitimdeyim” uygulamasında çocukların “fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve hareketlilik” gelişimini destekleyen oyunların yer aldığı görülmektedir ve oyunlar gelişim alanları bakımından ele alındığında şunlar söylenebilir:

Fiziksel gelişim; organların gelişimini, boy ve kilo artışını, kemik, kas ve sistemler ile duyu organlarının gelişimini kapsamaktadır (Tuğrul, 2010). Oyun aracılığı ile çocuk, bedensel gücünü kullanarak hareket eder. Bu sayede çocuğun solunum, dolaşım, sindirim, boşaltım gibi vücut sistemleri düzenli bir şekilde çalışır (Koçyiğit ve diğerleri, 2007). Oyun esnasında çocuğun bedeninin tümü hareket halindedir, büyük ve küçük kasları kasılır, gevşer, çalışır. Hücrelere bol miktarda oksijen ve besin taşınır bu yolla bedensel gelişim hızlanır (Yalçınkaya ve Çağlak, 1998). Kadim (2012), her oyunun fiziksel gelişim üzerinde etkili olduğunu ancak diğer alanlarla kıyaslandığında oyunun büyük kas gelişimine daha fazla katkısı olduğunu ifade etmiştir. “Özelim Eğitimdeyim” uygulamasında yer alan oyunlar incelendiğinde diğer alanlara göre fiziksel gelişimi daha fazla destekleyen oyunlar şunlardır: “Körebe Oynuyorum, Sıcak- Soğuk, Bowling Oynayalım, Renk Avı, Aslanı Uyandırma, Kim Nişancı, 23 Nisan Kutlaması, Mini Golf, Domino Oynayalım, Rakam Kapmaca, Balonlarla Eğlence, Top Toplama, Bakliyat Basketi, Koleksiyon Yapıyorum, Işık Yakalama, İki Ebe Nerede, Uzun- Kısa, Balon, Ayakla Sudan Top Alma”.

Zihinsel gelişim; bireyin “akıl yürütme, düşünme, bellek ve dildeki değişimlerini” ifade etmektedir (Demir, 2010). Kavram olarak bebeklik döneminden yetişkinlik dönemine değin, bireyin çevresinde olup bitenleri anlayabilme yollarının daha etkili hale gelme süreci olarak tanımlanmaktadır (Senemoğlu, 2003). Çocuk kendini ve çevresini oyun aracılığı ile

tanır (MEB, 2014), oyun içinde düşünür, zihnini harekete geçirir, mantık yürütür, plan yapar, problem çözer, neden sonuç ilişkisi kurar ve bu sayede çocuğun zihinsel becerileri gelişir (Karadağ ve Çalışkan, 2005). Çocuk, oyun aracılığı ile nesnelere tanır, cümleler oluşturur, yeni bilgiler edinir (Poyraz, 2003), analiz yapar, sınıflandırma ve sıralama gibi işlemleri yapar, pek çok kavramı keşfederek öğrenir (MEB, 2014) ve tüm bunlar bireyin zihinsel beceri gelişimini olumlu yönde etkiler. “Özelim Eğitimdeyim” uygulamasında yer alan oyunlar incelendiğinde “Sıcak- Soğuk, Duyguları Öğreniyorum, Eşyayı Bulalım, Trafik Levhalarını Öğreniyorum, Puzzle, Renk Avı, Kelime Oluşturalım, Fincan, Lideri Bulalım, Baklagillerle Eğleniyorum, Tadından Bilirim, İsim Şehir, Tahmin Et Bakalım, 3 Taş, Hayvan Bulmaca, Rakam Kapmaca, Bom, Kelime Avı, Labirenti Tamamlıyorum, Balonlarla Eğlence, Bakliyat Basketi, Ne Lazım, Ne Değişti, Elma Seviyorum, Kim Yok, Dikkat Et” oyunlarının diğer oyunlara göre zihinsel gelişimi daha fazla destekleyen oyunlar olduğu görülmektedir.

Duygusal gelişim “yaşanan duygusal bir durumun dışavurumu olan gözlelenebilir bir davranış yapısı” olarak da tanımlanan duyguların gelişimini ifade eder (Budak, 2000). “Sevinç, korku, öfke, kıskançlık, inatçılık, saldırganlık” gibi kavramları kapsar (Tuğrul, 2010). Psikanalitik kuramcılara göre çocuğun duygusal ilişkilerinin başlamasının en iyi yolu oyundur. Oyun aracılığı ile çocuk duygularını özgürce ifade eder (MEB, 2014) ve pek çok duygusal tepkiyi de oyunda öğrenir. Yine oyun oynarken doğru-yanlış, haklı-haksız gibi kavramlara, kurallara uymayı öğrenir (Pehlivan, 2012). Kazanmanın ve kaybetmenin farkına varır, mücadele eder, kişiliği gelişir (Şimşek, 1998). “Özelim Eğitimdeyim” uygulamasında yer alan tüm oyunların duygusal gelişimi desteklediğini söylenebilir çünkü her oyun kendi içinde kazanma, kaybetme, başarıma, kurallara uyma, sevinç gibi duyguları barındırır. Ancak uygulamada yer alan diğer oyunlara göre özellikle duygusal gelişimi daha fazla destekleyen oyunlar şunlardır: “Oyuncak Satın Alıyorum, Duyguları Öğreniyorum, 23 Nisan Kutluyorum, Evde Kamp Yapıyoruz, Mutlu Son, Koleksiyon Yapıyorum”.

Sosyal gelişim, bireyin anneye bağlılığı ile temellerini atarak büyüdükçe çevresi ile kurduğu etkileşimi ve çevre ile etkileşiminden doğan uyumu ifade eder (Unutkan, 1998). Bireyin toplumsal davranışlar, tutum ve değerler bakımından sergilemiş olduğu tüm gelişmeleri kapsar (Aral, Kandır ve Yaşar 2000). Birey oyun sayesinde sosyal dış dünya ile tanışır toplumsallaşır; toplumsal kuralları, başkasının haklarına saygı duymayı, sorumluluklarını yerine getirmeyi, uyumlu olmayı öğrenir, ilişkileri kuvvetlenir, iletişim kurar (Poyraz, 2003). Oyunların tümünde sosyal bir yapı vardır. Bu bağlamda “Özelim Eğitimdeyim” uygulamasında yer alan tüm oyunların sosyal gelişimi desteklediğini söylenebilir. Ancak uygulamada yer alan diğer oyunlara göre özellikle sosyal gelişimi daha fazla destekleyen oyunlar şunlardır: “Körebe Oynuyorum, Sıcak- Soğuk, Duyguları Öğreniyorum, Eşyayı Bulalım, Kelime Oluşturalım, Fincan, Aslanı Uyandırma, Kim Nişancı, Lideri Bulalım, Parmak Güreşi, 23 Nisan Kutlaması, Evde Kamp Yapıyoruz, Tadından Bilirim, 3 Taş, Çatlak Patlak Oynuyorum, Kulaktan Kulağa, Balonlarla Eğlence, Bom, Ne Lazım, İki Ebe Nerede, Uzun Kısa, Balon, Evet Hayır, Kelime Avı, Dikkat Et”.

Hareketlilik, motor gelişimi akla getirmektedir (Özerkan, 2004). Motor gelişim, sinir ve kas sisteminin olgunlaşmasını ifade etmektedir (Gallahue, 1982). Oyun etkinlikleri motor becerilerin kazanımında oldukça önemlidir. Çocuk oyun aracılığı ile bedenini kontrol

etmeyi öğrenir. Oyun, organlar arasında koordinasyon ve dengeyi sağlarken çocuğun esneklik ve çabukluk becerilerini geliştirir (Pehlivan, 2012). Çocuğun oyunda tekrar ettiği hareketler aracılığı ile büyük ve küçük kas becerileri gelişirken (Poyraz, 2003) çocuk, güç, sürat ve hız kazanır (Seyrek ve Sun, 2003). “Özelim Eğitimdeyim “uygulamasında yer alan oyunlar incelendiğinde diğer oyunlara göre hareketlilik gelişimi daha fazla destekleyen oyunlar şunlardır: “Körebe Oynuyorum, Sıcak- Soğuk, Beştaş Oynuyorum, Bowling Oynayalım, Renk Avı, Aslanı Uyandırma, Kim Nişancı, Parmak Güreşi, 23 Nisan Kutlaması, Mini Golf, Suyun İçerisinden Kapak Toplama, Çatlak Patlak Oynuyorum, Domino Oynayalım, Rakam Kapmaca, Labirenti Tamamlıyorum, Balonlarla Eğlence, Top Toplama, Bakliyat Basketi, Işık Yakalama, İki Ebe Nerede, Buzları Boyuyorum, Uzun Kısa, Balon, Çubuk Oyunu, Ayakla Sudan Top Alma, Gölge Oyunu, Misket”.

Engel Grubu ve Uyarılama

Uygulamada farklı türden engel gruplarına uygun olan pek çok oyun yer almaktadır. Fakat her oyun her engel grubu için uygun değildir. Bu bağlamda oyunların engel türlerine göre kategorize edilmesi aileler ve çocuklar açısından daha faydalı olabilecektir ancak uygulamada böyle bir sınıflama yapılmamıştır. Ayrıca engelli bireylerin pek çok aktivite den fayda sağlayabilmeleri için oyunların uyarlanması gerektiği unutulmamalıdır (Schultheis, Boswell ve Decker, 2000). Söz konusu engelli bireyler olduğunda oyunlar bazı parametrelerden süzülme durumundadır. Bu sayede çocuğun türü, fiziksel uygunluğu, algılama düzeyi gibi durumlar dikkate alınabilir ve oyunlar çocuğun ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirilebilir (Winnick, 2011). Ancak uygulamada oyunları uyarılama yoluna gidilmediği görülmektedir. Bu bağlamda çocukların ihtiyaçları doğrultusunda oyunların uyarlanması ve yapılandırılması faydalı olabilecektir. Çocuğun engel grubuna göre oyunun özellikleri değişmektedir ve oyunların çocuklara faydalı olabilmesi için dikkat edilmesi gereken bazı noktalar vardır. İlki oyunun çocuğun ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi, ikincisi ise zenginleştirilmiş bir çevre oluşturulmasıdır. Oyunlar, her engel grubunun özelliğine göre değişiklik gösterebilir. Ses çıkaran oyunlar işitme engelli ve otizm spektrum bozukluğu tanımlı bireyler için ilgi çekici olabilir, görme engelli çocuklar ise bireysel oyunları daha ilgi çekici bulabilirler çünkü fiziksel çevreleri ile etkileşim kurmakta güçlük çekebilirler. Yine işitme engelli çocuklar işbirlikçi oyunlara katılmaya daha az istekli olabilir ve nesnelere sembolik olarak kullanmakta güçlük çekebilir, aynı şekilde zihinsel engelli çocuklar da sembolik oyunlarda geri kalabilir ve oyun araç gereçleri ile amaçsızca oynayarak nasıl kullanacağını bilemeyebilir (MEB, 2014).

Örneğin; ortopedik engelli bireyler bedenlerindeki engelin durumuna göre belirli ölçüde oyunları oynayabilirler. Onlar için “görerek, dokunarak, işiterek, tadarak” oynayacağı oyunlar, taklit oyunları seçilebilir. Uygulamada yer alan “Körebe Oynuyorum, Sıcak Soğuk, Aslanı Uyandırma, Rakam Kapmaca, Balonlarla Eğlence, Uzun Kısa, Ayakla Sudan Top Alma” gibi oyunlar parapleji engelli olan bireylerin oynaması için uygun değildir.

Görme engelli bireyler ise imgeleme gücü az olduğundan hayali oyunları oynamakta ve fiziksel çevreyi araştırmada ve kullanmada güçlük çeker. Bu sebepten daha çok dokunma duyusunu geliştirecek, ses içeren, mekânsal algılarını geliştiren oyunlar

seçilebilir. Uygulamada yer alan “Sıcak Soğuk, Beştaş Oynuyorum, Eşyayı Bulalım, Trafik Levhalarını Öğreniyorum, Puzzle, Renk Avı, Kelime Oluşturalım, Fincan, Kim Nişancı, Lideri Bulalım, Baklagillerle Eğleniyorum, Mini Golf, Rakam Kapmaca, Bakliyat Basketi, Işık Yakalama, Buzları Boyuyorum, Ne Değişti, Çubuk Oyunu, Kim Yok, Gölge Oyunu, Renklendirme Oyunu, Dikkat Et, Misket” oyunu görme engelli bireylerin oynaması için uygun değildir.

İşitme engelli bireyler ise grup oyunlarına, iş birliği gerektiren oyunlara daha az katılırlar. Araç gereçlerin sembolik kullanımında geridirler. Bu sebepten daha çok gözlem içeren, sosyodramatik oyunlar seçilmelidir. Konuşma gücü olan bireyler ise dil kullanımına özendirilmeli, bu bireylerde dil becerilerini geliştiren ve etkileşime dayalı oyunlar tercih edilmelidir. Uygulamada yer alan “Tahmin Et Bakalım, Kulaktan Kulağa, Rakam Kapmaca, Balonlarla Eğlence” oyunları işitme engelli bireylerin oynaması için uygun değildir.

Zihinsel engelli bireyler daha çok kendi özelliklerine göre uyarlanan oyun ortamına ve araç gereçlere ihtiyaç duyar. Sembolik oyunları oynamada geride oldukları gözlemlenmiştir. Odaklanma süreleri de kısa olduğundan oyuna yoğunlaşmada zorluk çekebilirler. Bu sebeple özellikle el göz koordinasyonlarını geliştiren nesnel oyunlar, yapbozlar seçilmelidir. Uygulamada yer alan “Trafik Levhalarını Öğreniyorum, Kelime Avı, Ne Lazım, Evet Hayır” oyunları ağır derecede zihinsel engeli olan bireylerin oynaması için uygun değildir.

Yaygın gelişimsel bozukluk adı altında değerlendirilen bireyler genellikle kedi kendilerine bir etkinliği başlatmakta güçlük çeker. Otizm spektrum bozukluğu tanımlı bireylerin oyunlara yaklaşımı gözlemlenmeli, onların mutlu olduğu, keyif aldığı oyunların seçilmesine özen gösterilmelidir. Bu bireyler, hayali oyun oynayamaz ve motivasyon gücü yaşar bu sebeple bu bireyler için ses içeren oyunlar, taklit oyunları seçilmelidir (MEB, 2014). “Körebe Oynuyorum, Duyguları Öğreniyorum, Aslanı Uyandırma, Lideri Bulalım, Eşyayı Bulalım, Ne Lazım, Ne Değişti,” oyunları otizm spektrum bozukluğu tanımlı bireylerin oynaması için uygun olmayabilir.

Tartışma

Uygulama incelendiğinde oyun açıklamalarının açık ve anlaşılır bir ifadeyle yapıldığı açıklamaların kısa ve net olduğu görülmektedir. Ancak oyun açıklamalarında amaç ve kazanımlara yer verilmediği tespit edilmiştir. Açıklama kısmında çocuklara kazandırılması planlanan amaç ve kazanımların belirtilmesi bireyler için daha anlamlı olacaktır.

Diğer yandan eğitsel oyun programlarının engelli bireylerin iletişim becerilerini, sosyal uyum düzeylerini, yaşam kalitelerini ve temel motor becerilerini olumlu yönde etkilediği, saldırgan davranışlarını ise azalttığı ifade edilmektedir (Er, 2018; Kılıç, 2020). Etkinlikler kapsamında çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve hareketlilik gelişimini destekleyen, araç ile ya da araçsız oynanabilen pek çok oyuna yer verildiği ve bu oyunların tümünün evde ve aile bireyleri ile oynamak için uygun olduğu ayrıca farklı pek çok oyun ile uygulamanın zenginleştirildiği görülmektedir.

Uygulamadaki oyun etkinlikleri incelendiğinde eleştiriye açık bazı konular göze çarpmaktadır. Oyunların engel türlerine ve yaşa göre kategorize edilmediği görülmektedir. Her oyunun her engel grubu için uygun olamayabileceği tezinden hareketle oyunlar, çocuğun gelişim sürecine paralel olarak bazı değişimler gösterebilmektedir. Bu bağlamda oyunların engel türlerine ve yaşa göre kategorize edilmesinin aileler ve çocuklar açısından daha faydalı olabileceği düşünülmektedir. Diğer bir husus ise engelli bireylerin pek çok aktiviteden fayda sağlayabilmeleri için oyunların uyarlanması, farklı ilkelerin göz önünde bulundurulması gerektiğidir. Fakat uygulamada oyunlarda uyarlama yoluna gidilmemiştir. Ayrıca engelli bireylerin odaklanma süreleri normal gelişim gösteren akranlarına göre daha kısa olabileceğinden oyun sürelerinin de uygulamada net bir biçimde ifade edilmesinin, bireyin oyundan bıkmaması ve oyunun cezbediciliğinin azalmaması ve sürdürülebilir olması bakımından da oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Literatürde engelli bireyler için geliştirilen uygulamalara yönelik farklı araştırmalar yer almaktadır:

Yarımkaya, Esentürk ve İlhan (2021), COVID-19 pandemi sürecinde Whatsapp aracılığıyla yapılan fiziksel aktivitelerin Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan çocukların fiziksel aktivite düzeylerine etkilerini incelemeyi amaçladıkları araştırma kapsamında, Whatsapp uygulaması üzerinden 6 hafta boyunca haftada 7 gün 20-30 dakikalık bir fiziksel aktivite seansı düzenlenmiştir. Araştırma sonucunda WhatsApp tarafından sağlanan fiziksel aktivitelerin OSB'li çocukların fiziksel aktivite düzeyini olumlu etkilediğine dair kanıtlar sağlamıştır. Hanaylı, Serbest ve Ürekli (2015) "otizmli çocukların sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik android uygulaması" başlıklı araştırma kapsamında, otizm spektrum bozukluğu tanılı bireylerin teknoloji kullanılarak öğrenmelerini kolaylaştırmak amacı ile bir uygulama geliştirilmiştir. Uygulama aracılığı ile bu çocuklarla ilgilenen bireylerin iş yükü hafiflemiştir ancak uygulamanın geliştirilmesi amacı ile yeni modül ekleme çalışmaları devam etmektedir. Dönmez, Yaman, Şahin ve Yurdakul (2016) "işitme engelliler için mobil uygulama geliştirme süreci: çarkıfelek örneği" başlıklı araştırma kapsamında işitme engellilerin okuma- yazma öğreniminde kullanılan bir mobil uygulamanın geliştirilme süreci betimlenmiştir. Araştırma sonucunda; kullanılan platformların, cihazların, çevrelerin, bağlantı olanaklarının ve kullanıcı profillerinin çeşitliliğinin, mobil uygulama geliştirme sürecini karmaşık bir hale getirdiği ve bu gibi nedenlerden dolayı engelli bireylere yönelik geliştirilen mobil uygulamaların zorlayıcı ve olgunlaşmamış bir alan olarak öne çıktığı ifade edilmiştir. Karanfiller, Gökse ve Yurtkan (2017) "özel eğitim gereksinimi olan öğrenciler için temel kavram öğretimi mobil uygulama tasarımı" başlıklı çalışma kapsamında, özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere temel kavramları öğretmek ve öğretmenlere de yardımcı olarak hizmet verecek bir mobil uygulama tasarlamıştır. Uygulama, Android platformu üzerinde geliştirilmiştir. Çalışma sonucunda uygulama, iki farklı okulda test edilmiş ve öğrencilerin öğrenme süreçlerinde bu uygulamanın oldukça kullanılabilir olduğu gözlemlenmiştir. Abid ve Ahmed (2013) "engelliler için mobil uygulama" başlıklı araştırma kapsamında cep telefonu uygulamalarının engelli bireyler için nasıl yararlı olduğunu incelemiştir. Araştırma sonucunda engelli bireylerin ihtiyaçlarını karşılayacak pekçok uygulamanın yer aldığı, ancak bu uygulamaların güvenli bir şekilde kullanıldığı takdirde engelli bireyler için verimli olacağı ifade edilmiştir.

Mobil uygulamaların doğru tasarlandığı ve güvenli kullanıldığı durumlarda engelli bireyler için son derece faydalı olduğu söylenebilmekte ancak uygulamaların kullanışlı olabilmesi bakımından içerikleri geliştirilirken yaş, engel türü, uyarılama, süre gibi pek çok kriterin göz önünde bulundurulması, sınırlı sayıda olan bu uygulamaların sayısının artırılarak engelli bireylerin kullanımına sunulması önerilmektedir. Ülkemizde Millî Eğitim Bakanlığının COVID-19 küresel salgın döneminde çok hızlı bir şekilde hayata geçirdiği başta EBA (Eğitim Bilişim Ağı) olmak üzere olağanüstü dönemde eğitimi yaygınlaştırılması adına ortaya koymuş olduğu çabalar, son derece değerlidir. Bu kapsamda farklı gelişim gösteren bireylerin de unutulmaması bu bireyler için de uzaktan da olsa farklı uygulamaların geliştirilmesi en başta eğitimden uzaklaşmamak, bunun yanı sıra oyun etkinlikleri özelinde de hareketli bir yaşamı desteklemek bakımından son derece önemlidir. Bu araştırma; “Özelim Eğitimdeyim” uygulamasının farklı pedagojik ilkelere göre incelenmesi ve uygulamada yeni düzenlemelerin, iyileştirmelerin yapılması adına önem taşımaktadır.

Yazar notu:

Bu araştırma 21-23 Mayıs 2021 tarihleri arasında gerçekleşen Uluslararası Herkes İçin Spor Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayınlanmasıyla ilgili yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkıları

Araştırma Fikri: ELİ; Araştırma Tasarımı: ELİ, SHY, EÜ; Verilerin Analizi: SHY, EÜ, ELİ; Makale Yazımı: SHY, EÜ, ELİ; Eleştirel İnceleme: ELİ, EÜ, SHY

Yazışma Adresi (CorrespondingAddress):

*Sevim Handan YILMAZ
Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği ABD Doktora Programı
ORCID: 0000-0002-1032-5082
E-posta: handanyilmazz@hotmail.com*

Kaynaklar

1. **Abid, S. ve Ahmed, T.** (2013). Engelliler için mobil uygulama. *Uluslararası Modern Bilgisayar Bilimleri Dergisi*, 1(1), 201.
2. **Adak, M.** (2020, 26 Mayıs). Özel eğitim ihtiyacı olan çocuklar için pandemi koşullarında 6 öneri. Erişim adresi: <https://www.evrensel.net/haber/405553/ozel-egitim-ihtiyaci-olan-cocuklar-icin-pandemi-kosullarinda-6-oneri>
3. **Education, A. A.** (2006). *Learning and teaching resources Branch. Daily physical activity: A handbook for grades 1-9 schools.* Alberta Education.
4. **Aral, N., Gürsoy, F. ve Köksal, A.** (2000). *Okul öncesi eğitimde oyun.* İstanbul: YA-PA.
5. **Aral, N., Kandır A. ve Can Yaşar, M.** (2000). *Okulöncesi eğitimi* (1. Baskı). İstanbul: YA-PA.
6. **Ayan, S., Memiş, U. A., Eynur, B. R. ve Kabakçı, A.** (2012). Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklarda oyuncak ve oyunun önemi. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 2(4), 80-89.
7. **Bardak, M. ve Topaç, N.** (2019). *Oyun ve oyun materyalleri.* İstanbul: Efe Akademi.
8. **Başaran, İ. E.** (2005). *Eğitim psikolojisi.* Ankara: Pegem Akademi.
9. **Budak, B.** (2000). *Psikoloji sözlüğü.* Ankara: Bilim ve Sanat.
10. **Braun, V. ve Clarke, V.** (2012). Thematic analysis. H. Cooper, (Ed.), *Apa handbook of research methods in psychology içinde* (57-71). USA: The American Psychological Association.
11. **Creswell, J. W.** (2016). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (3. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
12. **Çamlıyer, H. ve Çamlıyer, H.** (1997). *Eğitim bütünlüğü içinde çocuk hareket eğitimi ve oyun.* Manisa: Can Ofset.
13. **Demir, S.** (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna giden 36-60 aylık çocukların bilişsel gelişim özellikleri açısından karşılaştırılması (Kütahya ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
14. **Demirci, N. ve Demirci, P.** (2014). Özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin oyun ve fiziki etkinlikler dersinde elde ettikleri kazanımların incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 25-34.
15. **Dönmez, O., Yaman, F., Şahin, Y. L. ve Yurdakul, I. K.** (2016). İştme engelliler için mobil uygulama geliştirme süreci: çarkıfelek örneği. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6(1), 22-41.
16. **Er, Ö.** (2018). *Otizmlili çocuklarda hareket eğitimi ve eğitsel oyun ile yaşam kalitesi ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çorum.
17. **Erdem, Ö.** (2003). *Okul öncesi eğitim birimlerinde dış mekân tasarım ilkeleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
18. **Gallahue L. D.** (1982). *Understanding motor development in children.* New York: John Willey and Sons.
19. **Gökçearslan, Ş. ve Durakoğlu, A.** (2014). Ortaokul öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23), 419-435.
20. **Gümüşgül, O. ve Aydoğan, R.** (2020). Yeni tip koronavirüs-COVID 19 kaynaklı evde geçirilen boş zamanların ev içi rekreatif oyunlar ile değerlendirilmesi. *Spor Eğitim Dergisi*. 4(1), 107-114.

21. **Hanaylı, M. C., Serbest, S. ve Ürekli, T.** (2015, Şubat). *Otizimli çocukların sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik android uygulaması*. XVII. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
22. **Hazar, M.** (1996). *Beden eğitimi ve sporda oyunla eğitim*. Ankara: Tutibay.
23. **Hazar, M.** (2017). *Beden eğitimi ve sporda oyunla öğretim*. Ankara: İlksan.
24. **Hoşgör, A.** (2010). *İlköğretim 1. sınıf öğretmenlerinin matematik derslerinde oyun etkinliklerinin kullanımına ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
25. **Hussain, T. S. ve Coleman, S. L.** (Ed.). (2014). *Design and development of training games*. Cambridge: Cambridge University Press.
26. **İlhan, L., Yarımkaaya, E. ve Esenturk, O. K.** (2017). The effect of mother-participated sports activities on the awareness levels of Turkish mothers having children with intellectual disabilities towards the effect of sports: a pilot study. *International Journal of Developmental Disabilities*, 63(2), 124-129.
27. **İnan, Z. İ.** (2011). *Özel Okul öncesi eğitim kurumları yönetici ve öğretmenlerinin oyun seçimi hakkındaki görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
28. **Jansma, P.** (1999). *Psychomotor domain training and serious disabilities*. New York: Universty
29. **Kadim, M.** (2012). *Okul öncesi öğretmenlerinin oyun öğretimine yönelik öz yeterliklerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
30. **Karabaş, Z.** (2020). *Beden eğitimi öğretmeni adaylarının fiziksel aktivite içeren oyunlara yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
31. **Karadağ, E. ve Çalışkan, N.** (2005). *Kuramdan uygulamaya ilköğretimde drama "oyun ve işleniş örnekleriyle"*. Ankara: Anı.
32. **Karanfiller, T., Göksu, H. ve Yurtkan, K.** (2017). Özel eğitim gereksinimi olan öğrenciler için temel kavram öğretimi mobil uygulama tasarımı. *Eğitim ve Bilim*, 42(192), 367-381.
33. **Kasapoğlu, Ç.** (2020, 27 Mart). Koronavirüs: Salgın hastalıklar tarihi uzmanı Prof. Snowden'a göre 'daha insani ve dirençli' bir toplum yaratabiliriz. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-52046490>
34. **Kaya, F., Karakaş, L., Paçacı, S. ve Erzeybek, M. S.** (2017). Devlet ve özel okullarda öğrenim gören çocukların çocuk oyunlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (34), 19-29.
35. **Kılıç, K.** (2020). *Eğitsel oyunların zihinsel engelli bireylerin davranışları üzerine etkilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
36. **Kılıçoğlu, M.** (2006). *Anasınıfı, hazırlık ve ilköğretim birinci sınıflarda okuyan görme engelli öğrencilerin oyunlarının değerlendirilmesi: karşılaştırmalı bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
37. **Kocakaya, M.** (t.y). Engelli çocuğa sahip ailelerin psiko-sosyal durumu ve tepkileri. *Malabadi Diyarbakır Eczacı Odası Bülteni*, 17-20.
38. **Koçyiğit, S., Tuğluk, M. N. ve Kök, M.** (2007). Çocuğun gelişim sürecinde eğitsel bir etkinlik olarak oyun. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (16), 324-342.
39. **Linder, T., Anthony, T. L., Bundy, A. C., Charlifue-Smith, R., Hafer, J. C. ve Rooke, C. C.** (2008). *Transdisciplinary play based assessment (TPBA2)*. Baltimore: Brookes.
40. **Milli Eğitim Bakanlığı** (2006). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*. Ankara: MEB.

41. **Milli Eğitim Bakanlığı** (2007). *Çocuk gelişimi ve eğitimi-özel eğitimde oyun etkinlikleri. mesleki eğitim ve öğretim sisteminin güçlendirilmesi projesi*. Erişim adresi: <https://www.academia.edu/9690453>
42. **Milli Eğitim Bakanlığı** (2014). *Özel eğitimde oyun etkinlikleri*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
43. **Miles, M. B. ve Huberman, A. M.** (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Sage Publications: London.
44. **Özer, M.** (2020, 18 Mayıs). COVID-19 salgını sonrası dünyada eğitim. Erişim adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/covid-19-salgini-sonrasi-dunyada-egitim-41519800>
45. **Özerkan, K. N.** (2004). *Spor psikolojisine giriş: temel kavramlar*. Ankara: Nobel.
46. **Pehlivan, H.** (2012). *Oyun ve öğrenme*. Ankara: Anı.
47. **Pehlivan, H.** (2005). *Oyun ve öğrenme*. Ankara: Anı.
48. **Poyraz, H.** (2003). *Okul öncesi dönemde oyun ve oyuncak*. Ankara: Anı.
49. **Schultheis, S. F., Boswell, B. B. ve Decker, J.** (2000). Successful physical activity programming for students with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities, 15*(3), 159-162.
50. **Senemoğlu, N.** (2003). *Gelişim öğrenme ve öğretme*. Ankara: Gazi.
51. **Seyrek, M. ve Sun, H.** (2003). *Okul öncesinde oyun*, İzmir: Müzik Eserleri.
52. **Şahin, F. T.** (1993). *Üç- altı yaş grubu çocukların anne babalarının çocuk oyun ve oyuncakları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi* (Bilim uzmanlığı tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
53. **Şeker, B.** (2018). Notre-dame de paris romanında engelli ve öteki algısı: quasimodo örneği. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (22)*, 303-315.
54. **Şimşek, S.** (1998). *İlköğretim 8. sınıf beden eğitimi dersinin öğrencilerin psikomotor gelişimine katkısı konusunda beden eğitimi öğretmenleri ve öğrencilerin görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
55. **TDK** (t.y.) Erişim adresi: <https://www.tdk.gov.tr/>
56. **Tekin, E.** (1999). *Zihin özürülü çocuklara kardeşleri aracılığıyla sunulan dört saniye sabit bekleme süreli öğretimin ve eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiklerinin ve verimliliklerinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
57. **Topaloğlu G. ve Gördesli A. M.** (2012). Oyun ve oyuncak seçimi (0-3 Yaş). F. Cürebal ve G. Çetin Özben, (Eds.), *Anne baba, veli, aile eğitimi ve rehberliği: 0-18 yaş grubu gelişimi rehberi içinde* (s.22-31). İstanbul: Adel Kalemcilik.
58. **Tuğrul, B.** (2010). Okul öncesinde özel eğitim yöntemleri. R. Zembat, (Ed.), *Oyun temelli öğrenme içinde* (1.Baskı s.187-216). Ankara: Anı.
59. **Uluç, G.** (2009). *Medya ve oryantalizm yabancı, farklı ve garip...öteki*. İstanbul: Anahtar Kitaplar.
60. **Winnick, J. P.** (2011). Yetersizliği olan bireyler için uyarlanmış beden eğitimi ve spora giriş: J. P. Winnick, (Ed.), *Uyarlanmış beden eğitimi ve spor (M. Yararcan, Çev.) içinde* (s. 4-10). İstanbul: Ekin Kitap Spor ve Turizm.
61. **Yalçınkaya, T. ve Çağlak, S.** (1998). Oyun ve oyuncakların hareket gelişime katkıları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 10*(10), 319-326.
62. **Yarımkaya, E., Esentürk, O. K., İlhan, E. L. ve Karasu, N.** (2021). A WhatsApp-delivered intervention to promote physical activity in young children with autism spectrum disorder. *International Journal of Developmental Disabilities, 1*-12.
63. **Yıldırım, A. ve Şimşek, H.** (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. Baskı). Ankara: Seçkin.

Voleybol Antrenörlerinin Meslek Etiği Davranışlarına İlişkin Antrenör ve Sporcu Görüşlerinin Karşılaştırılması

Kadir ATLI¹ , Öznur KARADAĞ² , A. Dilşad MİRZEOĞLU³

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, İSTANBUL

² Düzce Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, DÜZCE

³ Sakarya Uygulamalı Bilimleri Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, SAKARYA

Araştırma Makalesi

DOI:10.53434/gbesbd.1096474

Öz

Bu çalışmanın amacı voleybol antrenörlerinin meslek etiği davranışlarına ilişkin antrenör ve sporcu görüşlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi ve görüşlerin karşılaştırılmasıdır. Betimsel tarama modelinin kullanıldığı çalışmada veriler 22 Şubat-5 Eylül 2021 tarihleri arasında Google Form Portalı üzerinden ve yüz yüze olmak üzere Türkiye genelinde görev yapan 317 voleybol antrenörü ve 390 lisanslı voleybolcudan toplanmıştır. Çalışmada Kayır ve Özbek (2019) tarafından geliştirilen "Antrenörlerin Meslek Etiği Davranışları Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen verilerin çözümünde Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis H testlerinden yararlanılmıştır. Çalışmada antrenörlerin ve sporcuların "Antrenörlerin Meslek Etiği Davranışları Ölçeği" puan ortalamalarının hem alt boyut puanlarında hem de toplam ölçek puanında yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Antrenörler ve sporcular arasında sadece sorumluluk alt boyutunda, antrenörler lehine anlamlı fark bulunmuştur. Çalışmaya katılan antrenörlerin cinsiyetlerine, eğitim düzeylerine ve millî takımlarda görev almalarına göre görüşlerinde anlamlı fark bulunmazken; antrenörlük kademelerine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan sporcuların görüşlerinde ise millîlik durumlarına göre anlamlı fark bulunmazken; cinsiyet, eğitim düzeyi ve deneyim değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Sonuç olarak voleybol antrenörlerinin meslek etiği davranışlarının yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Etik, Meslek etiği, Voleybol, Antrenör Davranışı

Comparison of Opinions of Volleyball Coaches and Players Regarding Professional Ethics

Abstract

The aim of this study is to examine the views of trainers and athletes regarding the professional ethical behaviors of volleyball trainers according to some variables and to compare the views. The data were collected from 317 volleyball coaches and 390 certified volleyball players in Turkey between February 22nd and September 5th 2021 via Google Form Portal and face to face. "Coaches' Professional Ethics Behaviors Scale" developed by Kayır and Özbek (2019) was administered for the data collection purposes in this study, which used descriptive survey method. Mann-Whitney U and Kruskal Wallis H tests were used for the data analysis. The results showed that the participants' scores were high for both overall scale and its dimensions. The significant difference between coaches and players was found only for "responsibility" dimension in favor of coaches. No significant difference was found for coaches' gender, educational level, professional seniority and national team experience. However, there were significant differences according to coaches' coaching level. As for the opinions of players, no difference was found in terms of their national team experience; however there were significant differences according to their gender, educational level and experience. As a result, it has been determined that volleyball coaches have high professional ethics behaviors.

Keywords: *Ethics, Professional ethics, Volleyball, Coach Behaviour*

Giriş

Topluluk halinde yaşamaya başlayan insanoğlundan, toplumla yaşamanın bir gereği olarak yazılı ve yazılı olmayan kurallar çerçevesinde yaşamlarını sürdürmeleri beklenir (Bayer, 2013). Bazı kurallar anayasal olarak yazılı bir şekilde kesin bir dille ifade edilmişken, bazıları yazılı olarak somut bir şekilde sunulmayan fakat yaşanan toplumun norm ve değerleri doğrultusunda edinilen kurallardır. Bahsi geçen kuralların aslında birey ve toplumların ahlaki yapılarını şekillendiren kurallar olduğu söylenebilir.

Toplumsal kuralların şekillendirdiği ahlak kavramı, insanların birbirleriyle nasıl ilişki kurmaları gerektiğine ilişkin adalet, haklar ve refahın kuralcı yargıları (Haidt, 2008) veya belirli bir toplumun belirli bir dönemde geçerli olan toplumsal ve bireysel davranış kurallarının bütünü şeklinde ifade edilmektedir (Hançerlioğlu, 1988'den akt. Güngör, 2006). Ahlak kavramı ile iç içe bir şekilde kullanılan etik kavramı ise aslında ahlaki eylem ve kuralların dayandığı temeller ve yöneldiği değerleri araştıran bir disiplin olarak karşımıza çıkar ve davranışlara felsefi bir açı ile yaklaşarak onlara anlam kazandırmayı hedefler (Usta, 2011). Yunanca davranış/karakter anlamına gelen 'etos' kelimesinden türemiş olan etik kavramı, felsefenin ahlaki değerlerini araştıran bir dalı, insanlara neyi yapıp, neyi yapmaması gerektiğini öneren değerler bütünü olarak ifade edilmektedir (Özdemir, 2012). Etik kavramı hayatımızın birçok alanında yerini almıştır (Aydın, 2021; Bilge, 2012; Yıldırım ve Kadioğlu, 2007). Bu alanlardan biri de kişilerin meslek hayatıdır.

Meslek etiği, insanların mesleki yaşantılarına yön veren, yapılıp yapılmaması gereken davranışlarla ilgili insanlara rehber olan prensiplerin toplamıdır (İşgüden ve Çabuk, 2006). Her meslek grubu, o mesleğe sahip olan kişilerin uymasının gerekli/doğru olduğu belli başlı

davranış ilkelerini barındırır ki bu ilkeler, o meslekte gözlenmesi beklenen (istendik) davranışları yani meslek etiğini belirler; bu şekilde de mesleği yapan kişiler etik dışı davranışlar açısından sınırlandırılmış olur (Karataş, Caner, Kahyaoğlu ve Kahya, 2019).

Spor alanına hizmet eden bir meslek kolu olarak antrenörlük, ülkemizde gelişim gösterdiği gözlenen bir meslek alanıdır (Sural, İlhan ve Esentürk, 2018). Antrenörlük mesleğinin birincil görevi bireylerin ve takımların performansını geliştirmek ve optimize etmektir. Bu görev temel olarak, antrenman programlarını organize etmeyi, müsabakalar için teknik ve taktik becerilerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesini desteklemeyi ve bir sezon boyunca sporcuya veya takıma liderlik etmeyi kapsar (Cruickshank ve Collins, 2015).

Antrenörlük mesleğinin kapsadığı bu gereklilikler, mesleğin iletişim, insan ilişkileri ve ahlaki boyutunun önemliliğine de vurgu yapmaktadır. Ortak bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelen spor paydaşlarından biri olan antrenörler bilgi ve birikimlerini aktarmada etkili iletişim kanallarını kullanarak sağlıklı ilişkiler geliştirebilmeli, bu aktarım sürecini ahlaki değerler çerçevesinde gerçekleştirmelidirler (Duffy ve Passmore, 2010; Tepeköylü Öztürk ve Soytürk, 2019; Yıldız ve Yıldız, 2020).

Tüm meslek alanlarında olduğu gibi antrenörlük mesleğinde de etik kavramı önemli bir yere sahiptir. Spor ortamlarında merkezi bir aktör olarak yer alan antrenörler, yalnızca teknik ve taktik sorumluluklarının ötesinde etik sorumluluklara da sahiptir; bu tür sorumluluklar, kötü oyunu denetlemenin, görgü kurallarının öğretilmesinin ve bir dizi "fair play adetleri"nin aşılmasının ötesine geçerek, sporun değerinin gerçekleştirilmesinde doğrudan rol oynayan belirli erdemlerin geliştirilmesi ve desteklenmesine kadar uzanır (Hurdman, Jones ve Jones, 2010).

Spor faaliyetlerinin gerçek amacı dışında, bazı çıkarlar için araç olarak kullanılmaya başlanması ve maddi değerlerin ahlaki değerlerin önüne geçmeye başlaması, spor ortamlarında etik değerlere duyulan ihtiyacı daha iyi bir şekilde ortaya koymaktadır (Dolaşır Tuncel ve Büyüköztürk, 2009).

Konu ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, meslek etiği konusu ile ilgili farklı alanlarda yapılan çalışmalar var olmasına karşın (Aydın, 2021; Bilge, 2012; Yıldırım ve Kadioğlu, 2007), antrenör etiği ile ilgili yapılan çalışmaların sınırlı olduğu (Certel ve diğerleri, 2018; Constandt, De Waegeneer ve Willem, 2018; Dolaşır Tuncel ve Büyüköztürk, 2009; Hardman, Jones ve Jones, 2010; Kayır ve Özbek, 2021; Yukhymenko Lescroart, Brown ve Paskus, 2015) ve bu çalışmaların futbol branşı başta olmak üzere farklı branşlarda, ağırlıklı olarak da antrenörler üzerine yoğunlaşarak yapılmış olduğu görülmektedir.

Sporun etik değerlere dayalı bir kültürel uygulama olması (Dolaşır Tuncel, 2014), spor ile etik değerlerin iç içe olduğu şeklinde ifade edilebilir ve ülkemizde günden güne değer kazanan voleybol branşının değerinin korunması ve artması için etik değerler çerçevesinde varlığını sürdürmesi gerektiği düşünülmektedir.

Mevcut çalışmada, voleybol antrenörleri ve sporcuların antrenörlük meslek etiği ile ilgili görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından detaylı bir şekilde ele alınarak incelenmesinin voleybol antrenörleri ve sporcuların antrenörlük meslek etiği ile ilgili görüşlerini ortaya çıkarması bakımından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Buradan hareketle bu araştırmanın amacı, voleybol antrenörlerinin ve voleybolcuların antrenörlük meslek etiğine ilişkin görüşlerini çeşitli değişkenlere göre incelemek ve iki grup arasındaki görüşleri karşılaştırmaktır.

Yöntem

Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmanın desenini tarama modeli oluşturmuştur. Bu çalışma, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü 21.01.2021 tarih ve E.1534 sayılı etik kurul izin kararıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Grubu

Çalışma, farklı kademelerde antrenörlük belgesine sahip voleybol antrenörleri ve lisanslı voleybolcularla yürütülmüştür. Araştırmadaki veriler, 22 Şubat - 5 Eylül 2021 tarihleri arasında Google Form üzerinden ve yüz yüze olmak üzere Türkiye genelinde görev yapan 317 voleybol antrenörü ve 390 lisanslı voleybolcudan toplanmıştır. Çalışmada katılımcıların belirlenmesinde gönüllülük ilkesine bağlı kalınarak kolay örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 1 ve 2'de verilmiştir.

Tablo 1. Voleybol antrenörlerinin demografik özellikleri

Demografik Bilgiler	Değişken	f	%
Cinsiyet	Kadın	106	33,4
	Erkek	211	66,6
Eğitim Düzeyi	Lise	21	6,6
	Lisans	248	78,2
	Yüksek Lisans	48	15,1
Antrenörlük sertifikası	1. Kademe	109	34,4
	2. Kademe	87	27,4
	3. Kademe	94	29,7
	4. Kademe	27	8,5
Lisanslı Voleybol Geçmişi	Evet	258	81,4
	Hayır	59	18,6
Antrenör Olarak Milli Takımlarda Görev Alma	Evet	22	6,9
	Hayır	295	93,1

Tablo 1'de görüldüğü üzere, çalışmaya katılan voleybol antrenörlerinin %33,4'ü kadın; %66,6'sı erkektir. Antrenörlerin %78,2'si lisans mezunudur. Çalışmaya katılan antrenörlerin %34,4'ü 1. kademe, %27,4'ü 2. Kademe, %29,7'si 3. kademe ve %8,5'i ise 4. kademe antrenör sertifikasına sahiptir. Antrenörlerin %81,4'ünün lisanslı olarak voleybol geçmişi bulunmaktadır. Ayrıca antrenör olarak milli takımlarda görev alma oranı %6,9'dur.

Tablo 2. Voleybolcuların demografik özellikleri

Demografik Bilgiler	Değişken	f	%
Cinsiyet	Kadın	284	72,8
	Erkek	106	27,2
Eğitim Düzeyi	Ortaokul	63	16,2
	Lise	221	56,7
	Lisans	94	24,1
	Yüksek Lisans	12	3,1
Sporculuk Deneyimi	1-5 Yıl	194	49,7
	6-10 Yıl	132	33,8
	11-15 Yıl	43	11,0
	16 ve üstü yıl	21	5,4
Milli Sporcu	Evet	24	6,2
	Hayır	366	93,8

Çalışmaya katılan voleybolcuların %72,8'si kadın; %27,2'si erkek sporculardır. Voleybolcuların %56,7'si lise mezunu, %6,2'si milli sporcudur. Voleybolcuların %49,7'i 1-5 yıl; %33,8'i ise 6-10 yıl lisanslı olarak spor yapmışlardır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak Kayır ve Özbek (2019) tarafından, antrenörler ve sporcular için geliştirilen “Antrenörlerin Meslek Etiği Davranışları Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek geliştirilmesinde atletizm, basketbol, güreş, hentbol, tekvando, tenis, yüzme, voleybol ve vücut geliştirme ve fitness branşlarında Türkiye genelinde antrenörlük belgesine sahip kişiler ile bu branşlarda lisansa sahip Ankara'daki sporcular oluşturmuştur. Ölçek geliştirmek için veri elde edilen çalışma grubu 86 antrenör ve 214 sporcudan oluşmuştur. Ölçek maddelerinin değerlendirilmesi 5'li Likert tipi (1=Hiç uymaz, 5=Tam uyar) derecelendirme ile yapılmıştır. Ölçekte, dört alt boyutta 19 madde bulunmaktadır. Profesyonellik boyutunda 9 madde, (örnek: “sporda dürüstlüğü, kazanmaya tercih etme”), Saygı boyutunda 4 madde, (örnek: “hakem kararlarına saygı gösterme”), Sorumluluk boyutunda 3 madde, (örnek: “sporcuları ve kendini şikeye karşı koruma”), Hoşgörü boyutunda 3 madde, (örnek: “başarısız sporcusuna anlayış gösterme”) yer almaktadır. Ölçekte olumsuz madde olmadığı için ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçek genelinde alınabilecek en düşük puan 19, en yüksek puan ise 95'tir. Puanların artması, antrenörlerin meslek etiği davranışlarına uyma düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için yapılan Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı hesaplamasında, Profesyonellik alt boyutu için katsayı 0,94, Saygı alt boyutu için 0,84, Sorumluluk alt boyutu için 0,81, Hoşgörü alt boyutu için 0,78 ve toplam ölçek için güvenilirlik katsayısı 0,95 olarak belirlenmiştir. Mevcut çalışmanın Cronbach Alpha değerleri, Profesyonellik alt boyutu için 0,82, Saygı alt boyutu için 0,72, Sorumluluk alt boyutu için 0,84, Hoşgörü alt boyutu için 0,77 ve toplam ölçek için güvenilirlik katsayısı 0,89 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin geçerliliğini test etmek için yapılan doğrulayıcı faktör analizinde de elde edilen verilerin uyum ölçütlerinin istenilen aralıklarda olduğu

belirlenmiştir. Uyum indeksleri ise, RMSEA=0.071; CFI=0.98; NFI=0.97; NNFI=0.98; GFI=0.89 ve AGFI=0.85 şeklinde belirlenmiştir (Kayır ve Özbek, 2019).

Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan antrenör ve voleybolcuların ölçekten aldıkları puanlarının normal dağılım değerlendirmesinde Kolmogorov Smirnov testi kullanılmış ve verilerin normal dağılım göstermediği (kadın antrenörlerin Profesyonellik alt boyutu değeri .158, p=.000, Saygı alt boyutu değeri .142, p=.000, Sorumluluk alt boyutu değeri .404, p=.000, Hoşgörü alt boyutu değeri .179, p=.000 ve toplam ölçek için değer .113, p=.002 iken, erkek antrenörlerin Profesyonellik alt boyutu değeri .162, p=.000, Saygı alt boyutu değeri .175, p=.000, Sorumluluk alt boyutu değeri .443, p=.000, Hoşgörü alt boyutu değeri .148, p=.000 ve toplam ölçek için değer .125, p=.000; kadın sporcular için Profesyonellik alt boyutu değeri .212, p=.000, Saygı alt boyutu değeri .177, p=.000, Sorumluluk alt boyutu değeri .395, p=.000, Hoşgörü alt boyutu değeri .221, p=.000 ve toplam ölçek için değer .188, p=.002 iken, erkek sporcular için Profesyonellik alt boyutu değeri .138, p=.000, Saygı alt boyutu değeri .175, p=.000, Sorumluluk alt boyutu değeri .347, p=.000, Hoşgörü alt boyutu değeri .136, p=.000 ve toplam ölçek için değer .097, p=.016) belirlenmiştir.

Çalışmada elde edilen puanların varyanslarının homojenliğine ise Levene testi ile bakılmış ve pek çok bağımsız değişken için verilerin homojen dağıldığı gözlenmekle beraber, normal dağılım göstermemesi nedeniyle çalışmada non-parametrik istatistiksel tekniklerinin kullanılmasına karar verilmiştir. Çalışmada ikili karşılaştırmalar için Mann-Whitney U testi, ikiden fazla karşılaştırmalar için Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Çalışmada anlamlılık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Tablo 3. Çalışma grubunun antrenörlük meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerine ait değerler

Grup	Alt Boyut	N	\bar{X}	SS
Antrenör	Saygı	317	4.41	0.52
	Profesyonellik	317	4.55	0.44
	Sorumluluk	317	4.85	0.36
	Hoşgörü	317	4.27	0.67
	Toplam	317	4.52	0.39
Sporcu	Saygı	390	4.40	0.61
	Profesyonellik	390	4.53	0.54
	Sorumluluk	390	4.78	0.41
	Hoşgörü	390	4.33	0.75
	Toplam	390	4.51	0.50

Tablo 3'te çalışmaya katılan voleybol antrenörlerinin ve voleybolcuların, "antrenörlerin meslek etiği davranışları ölçeğinin" tüm alt boyut puan ortalamalarının ve toplam puan ortalamasının ($\bar{X}_{\text{antrenör}}=4,52\pm 0.39$; $\bar{X}_{\text{sporcu}}=4,51\pm 0.50$) yüksek düzeyde olduğu

görülmektedir. Bununla beraber voleybol antrenörler görüşlerine göre meslek etiği davranışlarında en yüksek puan ortalaması sorumluluk ($\bar{X}=4,85\pm 0,36$) daha sonra ise profesyonellik ($\bar{X}=4,55\pm 0,44$) alt boyutunda yer almaktadır. Voleybolcular ise antrenörlerine en yüksek puanları sorumluluk ($\bar{X}=4,78\pm 0,41$) daha sonra ise profesyonellik ($\bar{X}=4,53\pm 0,54$) alt boyutlarında vermişlerdir.

Tablo 4. Voleybolcuların ve antrenörlerinin meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Profesyonellik	Antrenör	317	348.13	110358.00	-0.696	.496
	Sporcu	390	358.77	139920.00		
Saygı	Antrenör	317	350.32	111050.00	-0.440	.660
	Sporcu	390	356.99	139228.00		
Sorumluluk	Antrenör	317	373.42	118373.00	-2.902	.004*
	Sporcu	390	338.22	131905.00		
Hoşgörü	Antrenör	317	338.59	107333.50	-1.856	.063
	Sporcu	390	366.53	142945.50		
Toplam	Antrenör	317	346.11	109715.50	-929	.353
	Sporcu	390	360.42	140562.50		

Tablo 4'te görüldüğü gibi, iki grubun "antrenör meslek etiği davranışlarına" ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması sonucunda sadece sorumluluk alt boyutunda antrenörler lehine anlamlı fark bulunurken ($U=-2.902$, $p=.004$), diğer alt boyutlarda ve toplam puanda anlamlı farka ulaşılamamıştır.

Tablo 5. Antrenörlerin cinsiyetlerine göre antrenör meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Profesyonellik	Kadın	106	162.45	17219.50	-478	.632
	Erkek	211	157.27	33183.50		
Saygı	Kadın	106	156.79	16619.50	-309	.757
	Erkek	211	160.11	33783.50		
Sorumluluk	Kadın	106	149.48	15844.50	-1.800	.072
	Erkek	211	163.78	34558.50		
Hoşgörü	Kadın	106	168.32	17841.50	-1.309	.191
	Erkek	211	154.32	32561.50		
Toplam	Kadın	106	162.13	17185.50	-431	.666
	Erkek	211	157.43	33217.50		

Tablo 5'te görüldüğü gibi, çalışmaya katılan voleybol antrenörlerinin yanıtlarına göre "Antrenörlerin Meslek Etiği Davranışları Ölçeği" nin tüm alt boyutlarında ve toplam puanında cinsiyete göre anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 6. Antrenörlerin eğitim durumlarına göre antrenör meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Eğitim	N	Sıra Ortalaması	X ²	SD	p
Profesyonellik	Lise	21	145.48	1.328	2	.666
	Lisans	248	158.66			
	Lisansüstü	48	166.70			
Saygı	Lise	21	143.33	.949	2	.611
	Lisans	248	161.39			
	Lisansüstü	48	153.50			
Sorumluluk	Lise	21	148.14	3.389	2	.169
	Lisans	248	162.71			
	Lisansüstü	48	144.58			
Hoşgörü	Lise	21	153.71	.405	2	.955
	Lisans	248	159.10			
	Lisansüstü	48	160.79			
Toplam	Lise	21	144.52	1.112	2	.753
	Lisans	248	159.86			
	Lisansüstü	48	160.86			

Tablo 6'da görüldüğü gibi, çalışmaya katılan antrenörlerin eğitim durumlarına göre antrenör meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerini oluşturan alt boyut puanlarında ve toplam puanda anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 7. Antrenörlerin antrenörlük kademesine göre antrenör meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Yaş	N	Sıra Ortalaması	X ²	SD	p
Profesyonellik	1. Kademe	109	172.56	7.345	3	.062
	2. Kademe	87	145.70			
	3. Kademe	94	163.98			
	4. Kademe	27	129.81			
Saygı	1. Kademe	109	164.41	6.319	3	.097
	2. Kademe	87	144.18			
	3. Kademe	94	172.50			
	4. Kademe	27	137.91			
Sorumluluk	1. Kademe	109	163.72	1.343	3	.719
	2. Kademe	87	158.77			
	3. Kademe	94	153.01			
	4. Kademe	27	161.57			
Hoşgörü	1. Kademe	109	173.73	9.297	3	.026*
	2. Kademe	87	144.10			
	3. Kademe	94	165.06			
	4. Kademe	27	126.46			
Toplam	1. Kademe	109	172.88	9.125	3	.028*
	2. Kademe	87	142.37			
	3. Kademe	94	167.07			
	4. Kademe	27	128.44			

Tablo 7’de görüldüğü üzere çalışmaya katılan antrenörlerin antrenörlük kademelerine göre antrenörlük meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması sonucunda sadece hoşgörü alt boyutunda ($X^2_{(2)}=9.297, p=.026$) ve toplam puanda ($X^2_{(2)}=9.125, p=.028$) anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Hoşgörü alt boyutunda 1. kademe ile 2. ve 4. kademeler arasında 1. kademe lehine, 3. ve 4. kademeler arasında 3. kademe lehine, toplam ölçek puanında ise, 1. kademe ile 2. ve 4. kademeler arasında 1. kademe lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Tablo 8. Antrenörlerin lisanslı olarak voleybol oynama durumuna göre antrenör meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Profesyonellik	Evet	258	157	40561	-.731	.464
	Hayır	59	167	9842		
Saygı	Evet	258	160	41300	-.445	.656
	Hayır	59	154	9102		
Sorumluluk	Evet	258	160	41340	-.689	.491
	Hayır	59	154	9062		
Hoşgörü	Evet	258	158	40711	-.500	.617
	Hayır	59	164	9692		
Toplam	Evet	258	159	40991	-.048	.962
	Hayır	59	159	9411		

Çalışmaya katılan voleybol antrenörlerinin voleybol oynama durumlarına göre antrenörlük meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerini oluşturan alt boyut puanlarında ve toplam puanda anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 9. Antrenörlerin milli takımlarda oyuncu olarak görev alma durumuna göre antrenör meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Milli sporcu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Profesyonellik	Evet	30	135.08	4052.50	-1.481	.139
	Hayır	287	161.50	46350.50		
Saygı	Evet	30	142.50	4275.00	-1.056	.291
	Hayır	287	160.72	46128.00		
Sorumluluk	Evet	30	168.97	5069.50	-.851	.395
	Hayır	287	157.96	45334.50		
Hoşgörü	Evet	30	141.17	4235.00	-1,107	.268
	Hayır	287	160.86	46168.00		
Toplam	Evet	30	140.12	4203.50	-1.157	.247
	Hayır	287	160.97	46199.50		

Tablo 9’a göre voleybol antrenörlerinin milli takımlarda oyuncu olarak görev alma durumlarına göre antrenörlük meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerini oluşturan alt boyut puanlarında ve toplam puanda anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 10. Voleybolcuların antrenörlerinin meslek etiğine uyma düzeylerine ilişkin görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Profesyonellik	Kadın	284	204.07	57955.00	-2.491	.013*
	Erkek	106	172.55	18290.00		
Saygı	Kadın	284	205.38	58327.50	-2.895	.004*
	Erkek	106	169.03	17917.50		
Sorumluluk	Kadın	284	200.57	56963.00	-1.767	.077
	Erkek	106	181.91	19282.00		
Hoşgörü	Kadın	284	211.23	59990.50	-4.662	.000*
	Erkek	106	153.34	16254.50		
Toplam	Kadın	284	208.51	59217.50	-3.747	.000*
	Erkek	106	160.64	17027.50		

Tablo 10'da görüldüğü gibi, çalışmaya katılan kadın ve erkek voleybolcuların voleybol antrenörlerinin meslek etiğine uyma düzeylerine ilişkin görüşleri karşılaştırıldığında, kadın ve erkek voleybolcular arasında profesyonellik ($U=-2.926$, $p=.013$), saygı ($U=-2,895$, $p=.004$), hoşgörü ($U=-4,662$, $p=.000$) ve toplam puanda ($U=-3,747$, $p=.000$) kadın sporcular lehine anlamlı farklılıklar elde edilmiştir.

Tablo 10. Voleybolcuların eğitim durumlarına göre antrenör meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Yaş	N	Sıra Ortalaması	X ²	SD	p
Profesyonellik	Ortaokul	63	208.72	19.916	3	.000*
	Lise	221	211.20			
	Lisans	94	157.58			
	Lisansüstü	12	134.00			
Saygı	Ortaokul	63	221.95	31.062	3	.000*
	Lise	221	211.86			
	Lisans	94	149.37			
	Lisansüstü	12	116.63			
Sorumluluk	Ortaokul	63	205.87	10.027	3	.018*
	Lise	221	202.67			
	Lisans	94	179.43			
	Lisansüstü	12	134.96			
Hoşgörü	Ortaokul	63	226.84	37.351	3	.000*
	Lise	221	211.87			
	Lisans	94	148.57			
	Lisansüstü	12	97.04			
Toplam	Ortaokul	63	219.44	31.493	3	.000*
	Lise	221	212.97			
	Lisans	94	149.95			
	Lisansüstü	12	104.96			

Voleybolcuların eğitim durumlarına göre antrenör meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerinin analizi sonucunda profesyonellik ($X^2_{(3)}=19,916$, $p=0.00$), saygı ($X^2_{(3)}=31.062$, $p=0.00$), sorumluluk ($X^2_{(3)}=10.027$, $p=0.018$), hoşgörü ($X^2_{(3)}=37.351$, $p=0.00$) alt boyutlarında ve toplam ölçek puanında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır (Tablo 10).

Profesyonellik alt boyutunda, ortaokul ile lisans ve lisansüstü mezunları arasında ortaokul mezunları lehine, lise ile lisans ve lisansüstü mezunları arasında lise mezunları lehine anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Saygı alt boyutunda, ortaokul mezunları ile lise, lisans ve lisansüstü mezunları arasında ortaokul mezunları lehine, lise ile lisans ve lisansüstü mezunları arasında lise mezunları lehine anlamlı fark ortaya çıkmıştır. Sorumluluk alt boyutunda ortaokul ile lisansüstü mezunları arasında ortaokul mezunları lehine, lise ile lisans ve lisansüstü mezunları arasında lise mezunları lehine anlamlı fark ortaya çıkmıştır. Hoşgörü alt boyutunda ise ortaokul ile lisans ve lisansüstü mezunları arasında ortaokul mezunları lehine, lise ve lisansüstü mezunları arasında ise lise mezunları lehine anlamlı fark ortaya çıkmıştır. Toplam ölçek puanında ise ortaokul ile lise, lisans ve lisansüstü mezunları arasında ortaokul mezunları lehine, lise ile lisans ve lisansüstü mezunları arasında lise mezunları lehine anlamlı fark ortaya çıkmıştır.

Tablo 11. Voleybolcuların voleybol oynama sürelerine göre antrenörlerinin meslek etiğine uyma düzeylerinin karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Kıdem	N	Sıra Ortalaması	X ²	SD	p
Profesyonellik	1-5 yıl	194	203.45	12.179	3	.007*
	6-10 yıl	132	205.28			
	11-15 yıl	43	150.49			
	16 ve üstü	21	152.71			
Saygı	1-5 yıl	194	214.67	18.117	3	.000*
	6-10 yıl	132	188.2			
	11-15 yıl	43	165.83			
	16 ve üstü	21	125.05			
Sorumluluk	1-5 yıl	194	199.15	19.876	4	.000*
	6-10 yıl	132	212.16			
	11-15 yıl	43	150.29			
	16 ve üstü	21	149.64			
Hoşgörü	1-5 yıl	194	202.99	19.347	3	.000*
	6-10 yıl	132	208.45			
	11-15 yıl	43	163.8			
	16 ve üstü	21	109.86			
Toplam	1-5 yıl	194	202.99	16.769	3	.001*
	6-10 yıl	132	208.45			
	11-15 yıl	43	163.8			
	16 ve üstü	21	125.33			

Voleybolcuların voleybol oynama süresine göre antrenörlerinin meslek etiğine uyma düzeylerine ilişkin görüşleri karşılaştırıldığında; profesyonellik ($X^2_{(4)}=12.179$, $p=0.007$),

saygı ($X^2_{(4)}=18.117$, $p=0.00$), sorumluluk ($X^2_{(4)}=19.876$, $p=0.00$), hoşgörü ($X^2_{(4)}=19.347$, $p=0.00$) alt boyutlarında ve toplam ölçek puanında ($X^2_{(4)}=16.769$, $p=0.001$) anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Tablo 11).

Profesyonellik alt boyutunda 1-5 yıl deneyime sahip grup ile 11-15 ve 16 üstü yıl deneyime sahip gruplar arasında 1-5 yıl deneyime sahip grup lehine, 6-10 yıl deneyime sahip grup ile 11-15 ve 16 üstü yıl deneyime sahip grup arasında, 6-10 yıl deneyime sahip grup lehine anlamlı fark bulunmuştur. Saygı alt boyutunda 1-5 yıl deneyime sahip grup ile 6-10, 11-15 ve 16 üstü yıl deneyime sahip gruplar arasında 1-5 yıl deneyime sahip grup lehine, 6-10 ve 16 üstü yıl deneyime sahip grup arasında ise 6-10 yıl deneyime sahip grup lehine anlamlı fark bulunmuştur. Sorumluluk ve hoşgörü alt boyutlarında 1-5 yıl deneyime sahip grup ile 11-15 ve 16 üstü yıl deneyime sahip gruplar arasında 1-5 yıl deneyime sahip grup lehine, 6-10 yıl deneyime sahip grup ile 11-15 ve 16 üstü yıl arasında 6-10 yıl deneyime sahip grup lehine anlamlı fark ortaya konmuştur.

Toplam ölçek puanında ise 1-5 yıl deneyime sahip grup ile 11-15 ve 16 üstü yıl deneyime sahip gruplar arasında 1-5 yıl deneyime sahip grup lehine, 6-10 yıl deneyime sahip grup ile 11-15 ve 16 üstü yıl deneyime sahip grup arasında 6-10 yıl deneyime sahip grup lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Tablo 12. Voleybolcuların antrenörlerinin meslek etiğine uyma düzeylerine ilişkin görüşlerinin milli takımlarda oynama durumlarına göre karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Milli Sporcu Olma durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Profesyonellik	Evet	24	209.15	5019.50	-.620	.534
	Hayır	366	194.61	71225.50		
Saygı	Evet	24	204.85	4916.50	-.428	.668
	Hayır	366	194.89	71328.50		
Sorumluluk	Evet	24	202.25	4854.00	-.367	.713
	Hayır	366	195.06	71391.00		
Hoşgörü	Evet	24	207.92	4990.00	-.575	.564
	Hayır	366	194.69	71255.00		
Toplam	Evet	24	207.65	4983.50	-.547	.584
	Hayır	366	194.70	71261.50		

Tablo 12'ye göre çalışmaya katılan voleybolcuların milli takımlarda yer alma değişkenine göre antrenörlerinin antrenör meslek etiği davranışlarına uyma düzeyleri karşılaştırıldığında, hiçbir alt boyut puanlarında ve ölçek toplam puanında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tartışma

Voleybol antrenörlerinin antrenör meslek etiği davranışlarına ilişkin antrenör ve sporcu görüşlerini bazı değişkenlere göre incelenmesi ve karşılaştırılması amacıyla yapılan bu çalışmada, voleybol antrenörlerinin ve voleybolcuların, antrenörlerin meslek etiği davranışlarını oluşturan tüm alt boyut puan ortalamalarının ve toplam puan ortalamasının

yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre ülkemizde görev yapan voleybol antrenörleri meslek etiğine uygun davranışlar ortaya koyduğunu göstermektedir. Antrenörlerin ve voleybolcuların subjektif değerlendirmeleri de bu sonucu doğrulamıştır. Alanyazın incelendiğinde bu bulguyu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Akıncı (2020) voleybol antrenörlerinin de içinde bulunduğu takım sporları antrenörlerinin etik adalet alt boyutu ile etik liderlik algıları toplam puanlarının bireysel sporlar antrenörlerine göre pozitif yönde anlamlı olarak farklılaştığını ortaya koymuştur. Güvendi, Güçlü, Güvendi, ve Işım Türksoy (2019) yaptıkları çalışmada, antrenörler kendilerine sorumluluk ve saygı alt boyutlarında ölçek ortalamasının üzerinde puan vermişlerdir. Bununla birlikte sporcuların antrenörlerinin etik dışı davranış düzeylerine ilişkin algılarının genel olarak düşük düzeyde olduğunu rapor eden çalışmalar da mevcuttur (Güvendi ve Keskin, 2020; Tanyeri, 2019).

Çalışmaya katılan antrenörlerin ve voleybolcuların, antrenör meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşleri sorumluluk alt boyutu dışında benzer sonuçlar göstermiştir. Çalışmaya katılan antrenörler, voleybolcuların görüşlerine göre kendilerinin daha sorumlu davrandıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu durumun sebebi voleybolcuların ve antrenörleri arasında sorumluluk algısının farklı olması ya da antrenörlerin özeleştiri yaparken yanlı davranması olabilir. Bu bulguya paralel şekilde Dolaşır Tuncel (2009), antrenörlerin sporculara göre sorumluluk ile saygı alt boyutlarında ve toplam ölçek puanında anlamlı olarak ayrıştığını belirtmiştir. Kayır ve Özbek'in (2019) yaptıkları çalışmada ise, tüm alt boyutlarda ve ölçek genelinde anlamlı farkın antrenörler lehine olduğu görülmüştür.

Çalışmaya katılan kadın ve erkek antrenörler antrenörlük meslek etiğine uygun davranma konusunda benzer görüşler bildirmişlerdir. Bu durum etik değerlere uygun yapılan davranışların cinsiyet değişkeni ile ilgili olmaması olabilir. Yapılan alanyazın incelemesi sonucunda antrenörlerin meslek etiği ölçeğinin tüm alt boyutlarında ve ölçek geneline ilişkin görüşleri arasında erkek antrenörler lehine çalışmalar olduğu gibi (Dolaşır Tuncel, 2009; Güvendi, Türksoy, Keskin, Altıncı ve Şahin, 2016), kadın antrenörler lehine de anlamlı fark çıkan çalışmalar (Kayır ve Özbek, 2019) belirlenmiştir. Başka bir çalışmada ise sporcular ilişki kalitesi ve sergiledikleri empati düzeyleri açısından kadın antrenörleri erkek antrenörlerden daha olumlu algılandığı vurgulanmıştır (Murray, Rhianon ve Lorimer, 2018).

Çalışmaya katılan farklı eğitim düzeyindeki antrenörlerin meslek etiği davranışlarının benzer olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya katılan antrenörlerin büyük çoğunluğu lisans ve yüksek lisans mezunu ve yine büyük çoğunluğunun ise Spor Bilimleri mezunu olmaları böyle bir sonuca etki etmiş olabilir. Benzer şekilde Güvendi ve diğerleri (2016) ile Koçak'ın (2015) yaptıkları çalışmalar da antrenörlerin eğitim durumlarına göre meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerinde anlamlı farklılık göstermediğini bildirerek bu çalışmanın bulgularını desteklemiştir. Rıntaugu ve Bailasha'da (2011) koçların sergiledikleri koç liderlik davranışlarının eğitim düzeyine göre farklılık göstermediğini bildirmişlerdir.

Çalışmaya katılan farklı kademelerdeki antrenörlerin meslek etiğine uyma düzeylerinde hoşgörü alt boyutunda 1. kademe ile 3. kademe antrenörler lehine, toplam ölçek puanında ise, 1. kademe antrenörleri lehine anlamlı fark bulunmuştur. 1. kademe antrenörlerin mesleklerine yeni başlayan yardımcı antrenörler olmaları, onların daha çok altyapı takımlarında çalışmaları, takımın başarı beklentilerinde büyük sorumluluk almamaları ve henüz alanda tanınmadıkları için iş kaybı yaşama kaygıları böyle bir sonuca etki etmiş olabilir. 3. kademe antrenörler ise ağırlıklı olarak üst düzey takımlarda görev yaptıklarından kendilerinden başarı beklentilerinin fazla olması, çalıştırdıkları takımlar arasında rekabetin yüksek seviyede olması ve mesleki deneyime bağlı olarak kendi antrenörlük prensiplerinin oturmasıyla oyunculara kolay taviz vermemeleri nedeniyle böyle bir sonuca ulaşılmış olabilir.

Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu, lisanslı olarak voleybol oynama durumunun antrenörlük meslek etiğine uyma davranışları üzerinde etkili olmamasıdır. Bu bulguya göre voleybolculuk geçmişinden gelen ve gelmeyen voleybol antrenörlerinin benzer mesleki etik davranışlara sahip oldukları söylenebilir. Çalışmaya katılan antrenörlerin çok büyük bir kısmının sporculuk geçmişi olduğu için belli bir spor kültürüne sahip olması bu sonucu doğurmuş olabilir. Ayrıca voleybol antrenörlerinin gerek lisans eğitimleri süresince gerekse antrenörlük kursları sırasında benzer eğitimlerden geçmeleri de böyle bir sonuca etki olmuş olabilir. Benzer şekilde, çalışmaya katılan antrenörlerin milli takımlarda antrenör olarak görev alma durumları da antrenörlerin meslek etiğine uyma düzeylerinde anlamlı farklılıklar oluşturmamıştır. Bu durum antrenörlerin kişisel özelliklerinin ve etik kavramına bakış açısı benzerliği ile ilgili olabilir. Bu bulguyu destekleyen bir çalışmada Koçak (2015), oyuncu olarak milli olma durumuna göre antrenör kişilik yeterliği boyutunda anlamlı fark olmadığını bildirmiştir.

Yapılan çalışmada antrenörlerin yanı sıra voleybolcuların antrenörlerinin mesleki etik davranışlarını nasıl algıladıkları da incelenmiştir. Çalışmaya katılan kadın ve erkek voleybolcuların görüşleri karşılaştırıldığında, kadın voleybolcular çalıştıkları antrenörlerini erkek voleybolculara göre daha profesyonel, saygılı ve hoşgörülü bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu bulguya ülkemizde kadın voleybolunun erkek voleyboluna göre daha başarılı olması, kadın takımlarının pek çoğunun dünya arenasında yer alması nedeniyle kadın takım antrenörlerinin bu konularda daha hassas olmaları, kadın takımlarında görev almak için antrenörlerin titizlikle bu konulara dikkat etmeleri, kadın voleybolcuların duygusal durumları ve çalışmaya katılan kadın sporcu sayısının fazla olması sebep olmuş olabilir. Dolaşır Tuncel ve Büyüköztürk (2009) yaptıkları çalışmalarında kadın sporcuların, erkek sporculara göre antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeylerini sorumluluk alt boyutunda daha yüksek bulmuşlardır. Yurtdışında yapılmış bir çalışmaya göre kadın sporcular bireysel performanslarını geliştirmek için antrenörü ile daha fazla etkileşime girmeyi tercih etmekte ve bu nedenle erkeklere oranla antrenörü ile daha sıkı iletişim kurarak onlar ile daha güçlü duygusal bağlar kurulabilmektedir (Siekanska, Blecharz ve Wojtowicz, 2013). Kadın sporcular için ideal bir antrenör sorumlu bir rol model olmalıdır (Lau, Chung ve Hwa, 2020). Oyuncular için koçun olumlu bir rol model olması beklenir (Hornak ve Hornak, 1993). Ayrıca, erkek sporcuların antrenörleriyle

kişisel bir ilişkiye sahip olma ihtiyacı duymadığını onların sadece antrenörlerinin saygısına ihtiyacı olduğunu belirtmektedir (Bebetsos, Filippou ve Bebetos, 2017). Ayrıca alanyazında kadın ve erkek sporcular arasında anlamlı farkın oluşmadığı çalışmalar da bulunmaktadır (Caz 2019; Güven ve Öncü, 2012; Güvendi ve Keskin, 2020; Filiz, 2019).

Çalışma elde edilen bulgulara göre farklı eğitim düzeyine sahip voleybolcuların çalıştıkları antrenörlerinin mesleki etiğini oluşturan profesyonellik, saygı, sorumluluk, hoşgörü davranışlarına sahip olma düzeylerini farklı şekilde algıladıkları ve sporcuların eğitim seviyeleri yükseldikçe antrenörlerinin etik davranışlarını yetersiz buldukları belirlenmiştir. Bu sonuç voleybolcuların eğitim seviyeleri arttıkça antrenörlerinden beklentilerinin arttığı, antrenörlerini farklı açılardan ve daha bilinçli değerlendirdiklerinin bir göstergesi olabilir. Kayır ve Özbek (2019) yaptıkları çalışmada, sporcuların eğitim durumlarına göre, antrenörlerin meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerinde lise ve lisans mezunu sporcuları arasında tüm alt boyutlarda ve ölçek genel puanında lise mezunları lehine anlamlı bir fark olduğunu saptamıştır. Bir başka çalışmada ise lisans eğitim düzeyine sahip sporcular, lise eğitim düzeyine sahip sporculara göre antrenörlerini daha olumsuz değerlendirmiştir (Gök ve Okan, 2020).

Çalışmada sporcuların voleybol oynama süresine göre yapılan analiz sonucunda, sporcuların deneyim süresi arttıkça çalıştıkları antrenörleri etik davranışlar konusunda daha yetersiz gördükleri belirlenmiştir. Bu durum deneyimli oyuncuların sahalarda birçok olayı tecrübe etmiş olmaları, farklı antrenörlerle çalışmış olmaları, kişilik özelliklerinin oturması, deneyimlerinin verdiği özgüvenin etkisiyle ya da deneyimli gruplardaki katılımcı sayılarının diğer gruplara oranla daha az olması ile ortaya çıkmış olabilir. Bu bulguların aksine Güvendi ve Keskin (2020) altyapı sporcularının antrenörlerini değerlendirmesinde spor yılına göre anlamlı farklılık ortaya koymadıklarını belirtmişlerdir.

Çalışmaya katılan voleybolcuların, antrenör meslek etiği davranışlarına ilişkin görüşlerini oluşturan alt boyut puanlarında ve toplam puanda milli takımlarda oynama durumuna göre anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Bu duruma çalışmaya katılan milli oyuncu sayısının azlığı neden olmuş olabilir ve antrenörlerinin milli sporculara ayrıcalıklı davranmadığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Alanyazında bu bulguyu destekleyen çalışmalar olduğu gibi (Caz, 2019; Güvendi ve Keskin, 2020; Filiz, 2019), aksi sonuçlara da rastlanmaktadır (Güven ve Öncü, 2012; Sienska ve ark., 2013). Güven ve Öncü (2012) çalışmalarında milli olmayan sporcuların milli olan sporculara göre antrenörlerini etik konularda daha olumsuz değerlendiğini rapor etmişlerdir. Bu durum çalışmaların farklı branşlardaki sporcularla yapılması ile ilgili olabilir. Sienska ve diğerleri (2013) yaptıkları çalışmada sporcuların antrenörlerinin daha iyi performans gösteren oyunculara daha fazla hoşgörü gösterdiğini ve onları kayırdığını işaret etmişlerdir. Başka bir çalışmada Karakoç ve diğerleri (2011) ise Milli Judocuların verdikleri cevaplara göre, antrenörlerinin genel olarak etik kurallar çerçevesinde davrandığı sonucu ortaya konulmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, voleybol antrenörlerinin mesleklerini icra ederken etik ölçütlere uygun davranışlar gösterdiğini ortaya koymuştur. Çalışmaya katılan voleybol antrenörlerinin yaş grupları, antrenörlük kademeleri ve deneyim süreleri arasında genç yaş, düşük kademeler ve deneyimi az olan gruplar lehine; sporcularda ise cinsiyet, yaş grubu, eğitim seviyesi ve deneyim sürelerine arasında kadınlar, genç yaş, düşük eğitim seviyesi ve deneyim süresi az olan gruplar lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ayrıca antrenörlerin sporculara göre sorumlu davranışlar sergilemeleri konusunda daha olumlu görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir.

Çalışmada elde edilen bulgulardan yola çıkılarak, antrenörlük kurslarında ve antrenörlük eğitimi bölümlerinde mesleki etik davranışlarının pekiştirileceği uygulamalı vaka çalışmaları içeren derslerin konulması ve özellikle üst düzey antrenörler için antrenör dernekleri ile iş birliği yapılarak düzenli kurs ve seminerler düzenlenmesi önerilebilir. Araştırma sonuçları nitel araştırma yöntemleri ile desenlenerek detaylandırılabilir ve voleybol antrenörlerinin etik davranışlara sahip olma özellikleri diğer branş antrenörleri ile karşılaştırılabilir. Voleybol antrenörlerinin yüksek düzeyde etik davranışlar gösterse de bu durumun devamlılığını sağlamak adına, oyuncular için rol model olduğu, voleybolun ülkemizdeki durumu düşünüldüğünde etik, fair play, sportmenlik temalı i kurslar federasyonlarca düzenli olarak yapılmalıdır.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayınlanmasıyla ilgili yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkıları

Araştırma Fikri: KA; Araştırma Tasarımı: ADM, KA, ÖK; Verilerin Analizi: KA; Makale Yazımı: KA, ÖK, ADM; Eleştirel İnceleme: ADM

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

*Arş. Gör. Öznur KARADAĞ
Düzce Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, DÜZCE
ORCID: 0000-0002-1878-3467
E-posta: oznurkara@duzce.edu.tr*

Kaynaklar

1. **Akıncı, A. Y.** (2020). Gençlik hizmetleri ve spor il müdürlüklerinde görev yapan antrenörlerin etik liderlik algısının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(2), 131-140.
2. **Aydın, İ.** (2021). *Eğitim ve öğretimde etik*. (11. baskı). Ankara: Pegem.
3. **Bayer, A.** (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.
4. **Bebetsos, E., Filippou, F. ve Bebetos, G.** (2017). Athletes' criticism of coaching behavior: differences among gender, and type of sport. *Polish Psychological Bulletin*, 48(1), 66-71.
5. **Bilge, M.** (2012). Gelenekselden moderne etik ve siyaset. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 98-108.
6. **Certel, Z., Alkış, A. ve Gürpınar, B.** (2018). Antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin antrenör ve sporcu gözüyle değerlendirilmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 8(2), 223-231.
7. **Constand, B., De Waegeneer, E. ve Willem, A.** (2018). Coach ethical leadership in soccer clubs: an analysis of its influence on ethical behavior. *Journal of Sport Management*, 32(3), 185-198.
8. **Cruickshank, A. ve Collins, D.** (2015). The sport coach. I. O'Boyle, D. Murray ve P. Cummins, (Ed.), *Leadership in sport (s.155-172) içinde*. London: Routledge Press.
9. **Caz, Ç.** (2019). Antrenörlerin sergilemiş olduğu etik dışı davranışların sporcu gözüyle değerlendirilmesi. *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 3(1), 20-25.
10. **Dolaşır Tuncel, S. ve Büyüköztürk, Ş.** (2009). Antrenörlerin mesleki etik ilkeleri nelerdir? Nasıl ölçülür? Ölçek geliştirme: Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(4), 159-168.
11. **Dolaşır Tuncel, S.** (2009). A new scale measuring coaches' unethical behaviors for comparison by gender, age, and education level of coach. *Sport Journal*, 12(1), 1-1.
12. **Dolaşır Tuncel, S.** (2014). Spor etiği. *S. Atak, G.S. Kenan, (Eds.), Meslek Etiği Kavramları (s.98-473) içinde*, Ankara: Adalet Yayınevi.
13. **Duffy, M. ve Passmore, J.** (2010). Ethics in coaching: An ethical decision making framework for coaching psychologists. *International Coaching Psychology Review*, 5 (2), 140-151.
14. **Filiz, B.** (2019). Genç voleybolcuların antrenör davranışı tercihleri. S. Düz, K. Kurak ve O. Kızar (Ed.), *Spor bilimleri alanında yeni ufuklar (s. 25-36) içinde*. Ankara: Gece Akademi.
15. **Gök, O. ve Okan, İ.** (2020). Milli takım sporcularının antrenör davranışlarına ilişkin görüşlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(4), 486-498.
16. **Güngör, A.** (2006). *Ahlaki (törel) gelişim*. A. Ulusoy, (ed.), *Gelişim ve öğrenme (s. 70) içinde*. Ankara: Anı.
17. **Güven, Ö. ve Öncü, E.** (2012). Antrenörlerin etik dışı davranışları ile ilgili sporcu algısı ölçeğinin geliştirilmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(2), 67-75.
18. **Güvendi, B., Türksoy, A., Keskin, N., Altıncı, E. E. ve Şahin, S.** (2016). Antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeyleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 7, 43-61.
19. **Güvendi, B., Güçlü, M., Güvendi, Y. ve Işım Türksoy, A.** (2019, Nisan). Türkiye şampiyonasına katılan yıldız güreş kız sporcuların spor karakter yapıları ile ahlaki karar alma tutumları. II. *International Physical Education, Sport, Recreation and Dance Congress'e sunulan bildiri*, Alanya Alaaddin Keykubat University, Antalya.
20. **Güvendi, B. ve Keskin, B.** (2020). Sporcuların antrenörlerinden algıladıkları etik dışı davranış algısına göre saldırganlık ve öfke davranışlarının incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2), 134-145.
21. **Haidt, J.** (2008). Morality. *Association for Psychological Science*, 3(1), 65-72.
22. **Hardman, A., Jones, C. ve Jones, R.** (2010). Sports coaching, virtue ethics and emulation. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 15(4), 345-359.
23. **Hurdman, A., Jones, C. ve Jones, R.** (2010). Sports coaching, virtue ethics and emulation. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 15(4), 345-359.

24. **Hornak, N. J. ve Hornak, J. E.** (1993). Coach and player-ethics and dangers of dual relationships. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 64(5), 84-86.
25. **İşgüden, B. ve Çabuk, A.** (2006). Meslek etiği ve meslek etiğinin meslek yaşamı üzerindeki etkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(16), 59-86.
26. **Karakoç, Ö., Yüksek, S., Aydın, A. D., Karakoç, B., Yetiş, Ü. ve Baydil, B.** (2011). Milli takım düzeyindeki erkek judocuların kulüp antrenörlerinde gözlemedikleri etik dışı davranışlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 321-332.
27. **Kayır, B. ve Özbek, O.** (2019). Antrenörlerin meslek etiği davranışları ölçeği: Ölçek geliştirme ve geçerlik çalışması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 17(3), 134-144.
28. **Kayır, B. ve Özbek, O.** (2021). Antrenörlerin meslek etiği davranışlarına ilişkin antrenör ve sporcu görüşleri. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1-12.
29. **Karataş, S., Caner, M., Kahyaoglu, R. B. ve Kâhya, S.** (2019). Öğretmen adaylarının gözünden etik öğretmen ve öğretmenlik meslek etiği dersi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 29-49.
30. **Koçak, Ç. V.** (2015). Voleybol antrenörlerinin mesleki yeterlikleri (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
31. **Lau, E. S., Chung, H. J. ve Hwa, M. C. Y.** (2020). Voices of Singapore national beach volleyball female athletes: What is an ideal coach?. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 15(5-6), 642-652.
32. **Murray, P., Rhiannon, L. ve Lorimer, R.** (2018). The influence of gender on perceptions of coaches' relationships with their athletes: A novel video-based methodology. *The Sport Journal*, 12.
33. **Özdemir, M.** (2012). Kamu yönetiminde etik. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 4(7), 177-193.
34. **Rintaugu, E. G. ve Bailasha, N. K.** (2011). Coach-leadership behaviour exhibited by volleyball coaches in Africa. *International Journal of Current Research* 3(9),135-139.
35. **Siekanska, M., Blecharz, J. ve Wojtowicz, A.** (2013). The athlete's perception of coaches' behavior towards competitors with a different sports level. *Human Kinetics*, 39(1), 231-242.
36. **Spor Eğitimi ve Araştırmaları Daire Başkanlığı** (2021). Antrenörlerin çalışma usul ve esasları yönergesi. Erişim Adresi: <https://sporegitim.gsb.gov.tr/sayfalar/2878/2859/antrenorlerin-calisma-usul-ve-esaslari-yonergesi.aspx> sayfasından erişilmiştir.
37. **Sural, V., İlhan, E. L. ve Esentürk, O. K.** (2018). Özel sporcularla çalışan antrenörlerin iş doyum düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 126-137.
38. **Tanyeri, L.** (2019). An analysis of coaches' unethical behaviors in terms of sociodemographic variables. *World Journal of Education*, 9(4), 103-108.
39. **Tepeköylü Öztürk, Ö. ve Soy Türk, M.** (2019). Sporcu algılarına göre antrenör iletişim becerileri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 576-583.
40. **Usta, A.** (2011). Kuramdan uygulamaya kamu yönetiminde etik ve ahlak. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 39-50.
41. **Yıldırım, G. ve Kadioğlu, S.** (2007). Etik ve tıp etiği temel kavramları. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 29(2), 7-12.
42. **Yıldız, Ö. ve Yıldız, M.** (2020). Futbol hakemlerinin sporun ahlaki iklimine ilişkin görüşleri. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 357-378.
43. **Yukhymenko-Lescroart, M. A., Brown, M. E. ve Paskus, T. S.** (2015). The relationship between ethical and abusive coaching behaviors and student-athlete well-being. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 4(1), 36.

COVID-19 Pandemisinde Fitness Sektörü: Riskin En Aza İndirilmesi

Ali ERASLAN ¹

¹ Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, ANKARA

Derleme

DOI:10.53434/gbesbd.1089622

Öz

Bu derleme çalışmanın amacı, COVID-19 pandemisinde fitness sektöründe risk yönetimi açısından alınan küresel tedbirleri nedenleriyle birlikte incelemektir. COVID-19 pandemisi ve yasakları ile küresel çapta etkilenen sektörlerden birisi de fitness sektörüdür. Bu etkiler sağlık ve fitness tesislerinde ciddi ekonomik kayıplar, birçok işletmenin iflasını açıklaması, çalışan iş kaybı ve fiziksel aktiviteden uzaklaşan insanlar şeklinde sıralanabilir. Fitness sektörü pandeminin seyrine göre ilk zamanlar tamamen kapatılmış daha sonra bazı kısıtlamalar ile varlığını sürdürmeye çalışmıştır. Bu süreç içinde bazı insanlar hareketsizlikle başa çıkmak, bağışıklık sistemini iyileştirmek, sosyalleşmek veya yaşam alışkanlığını korumak gibi amaçlarla sağlık ve fitness tesislerinde egzersiz yapmaya devam etmiştir. Ancak pandemi döneminde kapalı alanlarda egzersiz yapma düşüncesi, virüsün bulaşma riski tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda gerek küresel gerekse ülke çapında fitness sektörüne yönelik COVID-19 bulaşma riskinin en aza indirilmesi amacıyla birtakım yönergeler oluşturulmuştur. Bu yönergelerin oluşturulmasında Dünya Sağlık Örgütü ve Amerika Birleşik Devleti Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi sektöre öncülük etmiştir. Bu kuruluşların yönergeleri incelendiğinde, sağlık ve fitness tesislerinde COVID-19 pandemisinde alınması gereken önlemlerin "çalışanlar ve üyeler için tarama uygulamaları", "kişilerin birbirleriyle teması", "resepsiyon alanı", "egzersiz alanı", "soyunma odaları ve tuvaletler", "havalandırma ve hava filtrasyonu", "temizlik ve hijyen" başlıkları altında toplandığı görülmektedir. Pandemi öncesi büyüme hızı sürekli artan fitness sektörü, COVID-19 pandemisinde yaşadığı kayıpları gidermek, üye katılımını artırmak ve işletmenin uzun vadeli istikrarı ve sürdürülebilirliği için bu yönergeleri yerine getirmek zorundadır. Özetle, hâlihazırda hizmet kalitesi açısından farklı yükümlülükleri olan fitness sektörü, pandemi ile değişen işletme koşulları ve tüketici davranışlarına ayak uydurmalıdır.

Anahtar sözcükler: Fitness sektörü, Fitness tesisleri, COVID-19, Risk yönetimi

Fitness Industry in the COVID-19 Pandemic: Minimizing the Risk

Abstract

The purpose of this review is to examine the precautions taken globally for risk management practices in the fitness industry in the COVID-19 pandemic, with their reasons. At the beginning of the pandemic, the fitness sector was completely closed at first. With the reopening of the facilities, some individuals continued to exercise at their facilities for various reasons. However, the thought of exercising indoors during the pandemic period has brought along the discussion of the risk of transmission of the virus. In this context, a number of guidelines have been established in order to minimize the risk of COVID-19 transmission for the fitness industry, both globally and nationwide. The World Health Organization and the United States Centers for Disease Control and Prevention led the industry in creating these guidelines. According to the guidelines of these organizations, the precautions to be taken in the pandemic in health and fitness facilities are "screening practices for employees and clients", "person to person contact", "reception area", "exercise area", "locker rooms and restrooms", "ventilation and air filtration", "cleaning and hygiene". The fitness industry, whose growth rate is constantly increasing before the pandemic, has to meet these guidelines for the long-term stability and sustainability of the business, to compensate for the losses it has experienced in the COVID-19 pandemic, to increase member participation. In summary, the fitness industry, which already has different obligations in terms of service quality, must keep up with the changing business conditions and consumer behaviors with the pandemic.

Keywords: Fitness industry, Fitness facilities, COVID-19, Risk management

Giriş

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 12 Şubat 2020'de resmi olarak COVID-19 olarak adlandırdığı virüsün, birden fazla ülkeyi ve çok sayıda insanı etkilemesi üzerine 11 Mart 2020'de küresel pandemi ilan etmiştir (Liu, Huo ve Shih, 2020; WHO, 2021a). Dolayısıyla 2020'nin başından bu yana birçok ülke, virüsün bireyler arasında bulaşmasını yavaşlatmakla mücadele etmektedir.

DSÖ istatistikleri, dünya çapında milyonlarca ölüm olduğunu ve altı DSÖ bölgesinin tamamının (Amerika, Avrupa, Güneydoğu Asya, Doğu Akdeniz, Afrika ve Batı Pasifik) COVID-19 enfeksiyonu yaşadığını belirtmiştir (WHO, 2021b). Bu şaşırtıcı istatistikler, virüsün ne kadar tehlikeli olduğunu ve dünyanın yaşam biçimini nasıl değiştirdiğini göstermektedir. Şubat 2021 itibarıyla, COVID-19'un bireyler arasında bulaşmasını önlemek için kısıtlı aktivite (örneğin, büyük gruplardan kaçınmak) ve güvenlik önlemleri (örneğin, yüz maskesi takmak) uygulanmaya başlanmıştır. Bu koruyucu önlemler alınırken tüm sektörler (örn. turizm, perakende, eğitim) büyük değişikliklerle karşı karşıya kalmış ve bu da çoğu sektörde benzeri görülmemiş bir ticari kayba yol açmıştır. Bu kaybı yaşayan sektörlerden birisi de kuşkusuz fitness sektörüdür.

Uluslararası Sağlık, Raket ve Spor Kulübü Derneği'nin (IHRSA) Haziran 2020 raporuna göre, küresel fitness sektörü 2019'da 96,7 milyar dolarlık rekor bir gelir elde etmiş (IHRSA, 2020) ve 184 milyondan fazla kişi, yaklaşık 210.000 sağlık ve fitness tesisine üyelik yapmıştır. Ancak, 2020'nin başlarında pandeminin başlamasıyla, Doğu Asya'nın

tamamında (Chu ve diğ., 2021; Ong ve diğ., 2021) sağlık ve fitness tesisleri kapatılmış ve Avrupa'da Norveç ve İspanya (León-Quismondo, García-Unanue ve Burillo 2021) gibi bazı ülkeler dışında, sürdürülebilir yönetimde büyük zorluklar yaşanmıştır (Park ve Kwon, 2022). Dahası, birçok büyük ve küçük sağlık ve fitness tesisi kepenk kapatmış, 24-Hour Fitness, Gold's Gym ve Flywheel Sports gibi tanınan önemli fitness zincirleri iflas başvurusunda bulunmuştur. Bazı tesisler ise yalnızca sınırlı hizmet sağladığından ciddi kayıplar yaşamıştır. Kore hükümeti tarafından Kore'nin spor endüstrisi hakkında yürüttüğü bir araştırmada elde edilen COVID-19 acil durumuyla ilgili verilerde, Mart 2020'den bu yana fitness sektöründe üyelik satışların sınırlı olduğu ve işten çıkarılan çalışan sayısının yüksek oranlara (%80,3) ulaştığı görülmektedir (Korean Institute of Sport Science, 2020). IHRSA (2020) tarafından yapılan benzer bir çalışmada ise COVID-19 pandemisinin küresel fitness sektöründe 15,6 milyon dolar tahmini gelir kaybı, yaklaşık 480.000 çalışan iş kaybı ve %15 oranında tesisinin kapanması gibi olumsuz etkisinin olduğu rapor edilmiştir.

Türkiye'de sağlık ve fitness tesisleri COVID-19 pandemisi nedeniyle 16 Mart 2020 tarihinde kapatılmış, 1 Haziran 2020 tarihinde ise bir takım sınırlama ve düzenlemeler ile birlikte tekrar açılmıştır. Tesislerin kapalı kaldığı süreç içinde ve sonrasında üyelik dondurma ve iptalleri hız kazanmıştır. Can (2021) tarafından yapılan bir araştırmada, sağlık ve fitness tesis yöneticilerinden elde edilen bilgilere göre sağlık ve fitness tesisleri pandemi ile mücadele kurallarına uygun bir ortam hazırlamış olsalar da devam eden üye sayısı ortalama %60, devam etmeyen üye sayısı ise ortama %40 olmuştur. Bu da Türkiye'de fitness sektörü için ciddi bir üye kaybı demektir. Bu durum sadece ciddi ekonomik sonuçlar doğurmamış, aynı zamanda işletmelerin ve tüketicilerin davranış biçimlerinde çarpıcı değişikliklere yol açmıştır (Donthu ve Gustafsson, 2020).

Bu çalışmanın amacı, COVID-19 pandemisinde fitness sektöründe risk yönetimi açısından alanyazında alınan küresel tedbirleri nedenleri ile incelemektir.

Sağlık ve fitness tesisinde COVID-19'a yakalanma riski

Pandemi boyunca, terleyen, ağır nefes alan ve ekipmana dokunan bireylerle herhangi bir sağlık ve fitness tesisinde egzersiz yapma düşüncesi hem egzersiz uzmanları hem de üyeler arasında bir endişe kaynağı olmuştur. Araştırmalar, kapalı alanlarda egzersiz yapan kişiler tarafından COVID-19'un bulaşması ile ilgili farklı sonuçlar ortaya koymuştur (Chu ve diğ., 2020; CDC, 2021a; Qureshi ve diğ., 2020). Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) bazı araştırmacılar, kapalı mekânlarda grup fitness ve dans dersleri gibi aktiviteler gerçekleştiren birey grupları arasında COVID-19 bulaştığına yönelik sonuçlar paylaşmışlardır (Artrubin, Wiese ve Bohinc, 2020; Bae ve diğ., 2020; Jang, Han ve Rhee, 2020). Bunun aksine, ABD, Birleşik Krallık ve Avustralya'da yapılan araştırmalar, sağlık ve fitness tesisleriyle ilgili olarak COVID-19 bulaşma riskinin çok az veya hiç olmadığını belirtmişlerdir (IHRSA, 2021). Dolayısıyla, COVID-19'a maruz kalma oranlarının farklı ülkelerden ve tesislerden geldiği dikkate alınmalı ve buralardaki önleyici uygulamaların farklı olabileceği unutulmamalıdır.

Bugüne kadar uzmanların, sağlık ve fitness tesisinde egzersiz yapan bireyler arasında COVID-19 bulaşma riski konusunda tam olarak fikir birliğine varamaması ülkeleri ve yerel yönetimleri birçok açıdan (yüz maskesi takmak, sosyal mesafeyi korumak, açık havada egzersiz yapmak veya kapalı alanda sınırlı kapasitede egzersiz yapmak) fitness sektörü COVID-19 risk yönetimi bakımından oldukça zorlamıştır. Elbette genel amaç, dünya genelinde COVID-19 bulaşma miktarını ve bununla ilgili hastalık ve ölüm oranını azaltmaktır (CDC, 2021a).

Fitness sektörü için sağlık ve güvenlik yönergeleri

Kapalı egzersiz ortamlarında COVID-19 bulaşma riski, pandeminin başlangıcından bu yana büyük bir endişe kaynağı olmuştur (Leclerc, Fuller, Hnight, Funk ve Hnight, 2020). Sağlık ve fitness tesislerinin iç mekân veya dış mekân hizmetleri sunabileceği onaylandıktan sonra, tesisin virüsün yayılmasını önlemeye yardımcı olacak bir işyeri sağlık ve güvenlik planına sahip olması beklenmektedir. ABD Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi ve Dünya Sağlık Örgütü sağlık ve fitness tesislerinde olası COVID-19 bulaşmasına ilişkin en büyük endişeleri (kişiden kişiye bulaşma, kapalı ortamlar ve sık dokunulan yüzeyler) ele alan öneriler yayınlamıştır (CDC, 2021a; WHO, 2021a).

Maske kullanımı ve sosyal mesafe

Dünyanın dört bir yanındaki araştırmacılar, yüz maskesi takmanın COVID-19'a karşı koruma sağlayabileceği fikrini desteklemektedir (Liang ve diğ., 2020; MacIntyre ve Chughtai, 2020; Samaranayake, Fakhruddin, Ngo, Chang ve Panduwawala, 2020; Ueki ve diğ., 2020). Buna ek olarak bazı araştırmalar, sosyal mesafenin, büyük toplantılardan kaçınmanın ve tüm ortamlarda yüz maskesi takarak stratejileri birleştirmenin de COVID-19 bulaşma riskini azaltabileceğini vurgulamaktadır (Aggarwal, Dwarakanathan, Chtourou ve diğ., 2020; Chu ve diğ., 2020; Gautam ve Ray, 2020). Bu genel yönergelerin tüm dünyada uygulandığı görülmektedir. Ancak, yüz maskesi ile egzersiz yapmanın çok doğru olmadığını savunan araştırma da (Chandrasekaran ve Fernandes, 2020) mevcuttur. Kampert ve diğerlerine (2020) göre, yüz maskesi takarken gözlenen olumsuz değişiklikler yüzün örtülmesinin hava değişimini engellemesinden ziyade psikofizyolojik bir tepkiden (örn. kaygı) kaynaklanmaktadır. Basitçe söylemek gerekirse, egzersiz sırasında yüz maskesi takmak bir yükür ve üyenin tepkisine neden olabilir. Hatta bazı uzmanlar, maske kullanımına karşı sosyal mesafenin optimal olabileceğini öne sürmektedir (Chandrasekaran ve Fernandes, 2020; Czypionka, Greenhalgh, Bassler ve Bryant, 2021). Japonya'da yapılan bir araştırmada, farklı ortamlardaki virüs yayılma hızını azaltmak için havalandırması yetersiz olan kapalı alanlardan, çok sayıda insanın bulunduğu kalabalık alanlardan ve hane dışındaki kişilerle yakın temastan kaçınmanın gerektiği belirtilmektedir (Azuma ve diğ., 2020). Dolayısıyla, üyelerin yüz maskesi ile egzersiz yapma kararı verirken birçok faktörün göz önünde bulundurulması gerekecektir. Tabii ki, herkes için birincil düşünce riskin azaltılması olmalıdır.

El yıkama ve el dezenfektanı

COVID-19'un önlenmesine yardımcı olmak için egzersiz öncesi, sırası ve sonrasında el yıkamak ve el dezenfektanı kullanmak tavsiye edilmektedir. ABD Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi, ellerin en az 20 saniye boyunca ovarak yıkanmasını ve en %60 alkol içeren el dezenfektanlarının kullanılmasını önermektedir (CDC, 2021b; Fuls ve diğ., 2008; Honda ve Iwata, 2016).

Çalışanlar ve üyeler için tarama uygulamaları

Sağlık ve fitness tesisleri, çalışanların ve üyelerin tesise girmeden önce semptom ve/veya vücut ısısı taramaları gibi günlük sağlık kontrollerini gerçekleştirerek daha fazla kişiyi virüsten koruyabilmektedir. Semptom taraması sanal (örneğin bir uygulama veya çevrimiçi form kullanılarak) veya yazılı bir form (resepsiyonda doldurulabilir) olabilirken, sıcaklık taramaları temassız bir termometre kullanılarak yapılmalı ve tesis dışında veya resepsiyon alanında uygulanmalıdır. Taramaları yapan çalışanlar, gerektiğinde yüz siperleri ve eldivenler gibi koruyucular kullanılmalıdır. Çalışanları ve üyeleri taramak, yalnızca riskleri yönetmeye yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda tesiste bir COVID-19 salgını olması durumunda temaslı takibine de yardımcı olur (CDC, 2021b). Buna ek olarak, bazı sağlık ve fitness tesis yöneticileri bir adım daha ileri gitmekte ve üyelerinin tesise girmelerinden önce bir sorumluluk feragatnamesi imzalamasını şart koşmaktadır. Bu, söz konusu tarama süreçlerini güçlendirerek hem çalışanlar hem de üyeler için riski daha aza indirmektedir. Kendi işletmelerinin sahibi olan egzersiz uzmanları, bu tür yasal belgeleri kullanmadan önce bir hukuk uzmanına danışmalıdır.

Kişilerin birbiriyle teması

Bazı araştırmalara göre, en önemli COVID-19 bulaşma riski kişiden kişiye temastır (WHO, 2021b). Çalışanlar ve üyeler için en yaygın olarak uygulanan iki koruma, yüz maskesi ve sosyal mesafedir (Tablo 1). Mevcut araştırmalar, COVID-19 bulaşma riskini azaltmaya yardımcı olmak için bu iki stratejinin kombinasyonunu desteklemektedir (Aggarwal ve diğ., 2020; Chu ve diğ., 2020; Jones ve diğ., 2020; T. Li ve diğ., 2020). Başka bir strateji ise, sağlık ve fitness tesislerinde güvenli ve sosyal mesafeli bir egzersiz ortamı yaratmak için herhangi bir zamanda tesisteki insan sayısının (örneğin, %25 kapasite) sınırlandırılmasıdır. Birçok ülke, işletmeler için zorunlu yüz maskesi kullanımı ve kapasite sınırlandırması gibi benzer uygulamalar getirmiştir (CDC, 2021b; The NY Times, 2021). Çalışanların ve üyelerin tesise girmeden önce günlük sağlık kontrolleri, başka bir etkili bulaşma riski azaltma stratejisidir.

Tablo 1. Sağlık ve fitness tesisleri için kişilerin birbiriyle teması tedbirleri

Tesise girmeden önce	Tesis içinde
Semptom kontrolü	Sosyal mesafe
Temassız ısı kontrolü	Yüz maskesi kullanma

Resepsiyon alanı

Resepsiyon, tesis çalışanları ve üyeler arasındaki ilk karşılaşma alanıdır ve bazen bir toplanma/dinlenme alanı olarak da hizmet verdiği için, virüs bulaşma riskini aza indirme stratejilerini bir zorunluluk haline getirir. ABD Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi, sosyal mesafenin mümkün olmadığı, ancak üye girişleri için temassız kapıların/geçişlerin tercih edilmesi ve koruyucu yüz siperlerinin kullanılmasını önermektedir (CDC, 2021b).

Egzersiz alanı

Egzersiz alanı, başkalarından güvenli bir mesafeyi korurken egzersiz ekipmanına erişime izin verecek şekilde tasarlanmalıdır. Genel tesis kat planları için aşağıdaki stratejiler önerilmektedir (CDC, 2021b):

1. Kardiyovasküler ekipmanların, serbest ağırlıkların ve direnç antrenman ekipmanlarının yerleşimi sosyal mesafeye uyacak şekilde değiştirilmelidir (en az 2 metre).
2. Kişileri egzersiz yaparken daha fazla korumak için ekipmanın etrafında şeffaf kalkanlar kullanılmalıdır.
3. Tesisin iş için gerekli olmayan bölümlerine erişimi kapatılmalı veya sınırlandırılmalıdır.
4. Dar veya kapalı alanlarda veya egzersiz ekipmanları arasında tek bir yönde yaya trafiğine izin verecek şekilde kat planları tasarlanmalıdır.
5. Sosyal mesafeyi korumak için gerekli yerlerde işaretlemeler yapılmalıdır.
6. Egzersiz alanında el dezenfektan istasyonları bulundurulmalıdır.

Soyunma odaları ve tuvaletler

Bir tesisin yalnızca önemli bölümlerinin açık kalması, olası COVID-19 bulaşma riskinin azaltılmasına yardımcı olacaktır. Tuvaletler tesisler için önemlidir, ancak sosyal mesafeye izin vermek için kapasiteyi sınırlamak, bireylere tuvaletten ayrılmadan önce sosyal olarak mesafe koymalarını ve ellerini yıkamalarını ve/veya el dezenfektanı kullanmalarını hatırlatan işaretler asmak gerekmektedir. Sifonun havadaki mikropları yaydığı bilinmektedir. Ancak araştırmalar, yüz maskelerinin sifonlu tuvaletten solunan aerosollerinin (küçük solunum damlacıkları) karşı koruma sağlayabileceğini bildirmektedir (Li, Wang ve Chen, 2020; Wang, Li, Liu ve Cao, 2020; Xi, Si ve Nagarajan, 2020).

Havalandırma ve hava filtrasyonu

Sağlık ve fitness tesislerindeki hava kalitesi, tesis yöneticileri için en önemli işletim uygulamalarından biridir (ACSM, 2012). Ne yazık ki birçok yapı hava kalitesinin yeterince kontrol edilemeyeceği şekilde inşa edilmiştir. Örneğin, geleneksel olarak inşa edilmiş birçok yapıda sıcaklık sadece bir yerden kontrol edilmektedir (Cotts, Roper ve Payant, 2010). Ancak ortalama bir insanın zamanının yüzde 90'ını bir yapı içerisinde geçirdiği düşünüldüğünde hava kalitesini korumak, sağlık ve için hayati önem taşımaktadır (Booty, 2009). Laboratuvar deneyleri yoluyla araştırmacılar, COVID-19 virüsü aerosollerinin

çevrede 3 saate kadar kaldığını söylemektedir (Tang ve diğ., 2020; van Doremalen ve diğ., 2020). Araştırmacılar ayrıca kapalı alanlarda, solunum partiküllerine uzun süre maruz kaldığında, enfekte bir kişiyle yakın temasta ve yetersiz havalandırmayla bulaşma riskinin daha yüksek olabileceğini doğrulamaktadır (CDC, 2021a; Morawska ve diğ., 2020; Tang ve diğ., 2020). Bu nedenle, tesis havalandırmasının COVID-19'un bireyler arasında bulaşma riski üzerinde büyük bir etkisi vardır.

Hava filtreleme yöntemleri, kapalı ortamdaki bireyleri korumanın önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir. Tesisler, %40-60 nemi korurken, kullanılan alanlara maksimum miktarda temiz hava sağlamalıdır (CDC, 2021b). Üyeleri daha fazla korumak için tesis yöneticilerinin havalandırma sistemlerini, ısıtma ve klima sistemlerindeki yüksek verimli partikül hava filtreleri (HEPA), taşınabilir hava filtreleme cihazları veya ultraviyole (UV) ışığı gibi diğer hava temizleyicileri ile değiştirmeleri gerekmektedir (Nazarenko, 2020; Noorimotlagh, Jaafarzadeh, Martínez ve Mirzaee, 2021).

Yetersiz havalandırılmalı iç ortamlarda COVID-19 virüsünü yok etmeye yardımcı olabilecek gelişmekte olan bir teknoloji de UV ışığıdır (Nardell ve Nathavitharana, 2020). Diğer uygulamalar ise dezenfektan sisleyiciler, fümigasyon ve elektrostatik püskürtme cihazlarıdır. Bunların tümü, Çevre Koruma Ajansı (EPA, 2021; Nardell ve Nathavitharana, 2020) tarafından tam olarak doğrulanmamış ve onaylanmamış yeni gelişen teknolojilerdir. Sağlık ve fitness tesisi sahiplerinin, tesislerinde COVID-19 bulaşma riskini azaltmaya yardımcı olmak için bu tür ekipmanları ve en iyi uygulamaları kullanmaları gerekebilir.

Egzersiz ekipmanları ve yüzeyler

Sağlık ve fitness sektöründe kullanılan yüzey ve ekipmanlar her zaman potansiyel risk unsuru olmuştur (Abbott, 2011; Spengler, Connaughton ve Pitmann, 2006). Resepsiyon için, telefon, bilgisayar, yazar kasa ve çekmece kulpları gibi ekipmanlar, farklı kişilerden tekrar tekrar temasa maruz kalmaktadır. Egzersiz alanında, makineler veya kardiyovasküler ekipman üzerindeki tutamaklar, dokunmatik ekranlar, serbest ağırlıklar (örn. dambıl, kettlebells) veya ağırlık makinesi istif pimleri gibi ekipman yüzeyleri potansiyel bir bulaşma riskidir (CDC, 2020; CDC, 2021b).

Koronavirüsün cansız yüzeylerde 9 güne kadar dayanabildiği bilindiğinden, sağlık ve fitness tesisi yüzeylerini ve ekipmanını dezenfekte etmek veya sterilize etmek oldukça önemlidir. Dahası çeşitli araştırmalar, sağlık ve fitness tesislerinin farklı yüzeylerde (örneğin zeminler, tezgâhlar) ve egzersiz ekipmanlarında yüksek miktarda virüs ve bakteri içerdiği sonucuna ulaşmışlardır (Michels ve Michels 2016; Mukherjee ve diğ., 2014). Örneğin, bir egzersiz bisikleti kulpundaki bakteri seviyesi, yeniden kullanılabilir kafeterya tepsilerinde bulunan bakteri seviyesinden 39 kat daha fazladır. Serbest ağırlık kulplardaki bakteri seviyesi ise tuvalet koltuklarındaki bakteri seviyesinden 362 kat daha fazladır (Westcott, 2019). Ayrıca, Goldhammer ve diğerleri (2006) tarafından yapılan bir çalışmada, egzersiz ekipmanının bakterilerden çok virüslerle kontamine olduğu ve ağırlık ekipmanlarının aerobik ekipmandan daha kirli olduğu belirtilmiştir.

Sağlık ve fitness tesislerinde her alanın kendine özgü bakım özelliği ve malzemeler ile ilgili benzersiz ihtiyaçları vardır (Bates, 2008). Çoğu sağlık ve fitness tesisi yüzeyi ve ekipmanı gözeneksizdir (sıvı veya havanın geçmesine izin vermez) ve sterilize edilebilir özelliktedir (West ve diğ., 2018). Bu yaygın olarak görülen gözeneksiz yüzeyler arasında cam, metal, plastik, sırlı fayans ve mermer sayılabilir ancak bunlarla sınırlı değildir. Ancak, işlenmemiş ahşap ve kağıt gibi yüzeyler gözenekli ve sterilize edilmesi daha zor malzemedir (Bedrosian ve diğ., 2020; Wiktorczyk-Hapischke ve diğ., 2021).

Temizlik ve hijyen

COVID-19 dâhil olmak üzere zararlı mikropların bulaşmasını önlemek, herhangi bir sağlık ve fitness tesisi için bir öncelik olmalıdır. Bunu, çalışanlara hizmet içi eğitim vererek, bir temizlik programı ve belgelendirme prosedürleri oluşturarak sağlayabilir.

Sağlık ve fitness tesisleri, tüm çalışanları kişisel hijyen ve dezenfeksiyon prosedürleri konusunda uygun şekilde eğitmelidir. Çalışanlar, ıslak zaman (dezenfektanın yüzeyde bekleme süresi) ve kişisel koruyucu ekipman (KKE) kullanımı da dâhil olmak üzere dezenfektanların nasıl güvenli ve etkili bir şekilde kullanılacağını anlamalıdır. Tüm çalışanlar, her bir ürünün güvenlik bilgi formunun nerede olduğunu, genellikle merkezi bir yerde ve klasörde bulunduğunu bilmelidir. Güvenlik bilgi formu sayfası, çalışanlara dezenfektanın güvenli bir şekilde kullanılmasına yönelik prosedürleri ve acil bir durumda (örn. dezenfektan göze kaçması) hangi adımların atılması gerektiğini sağlayan bir belgedir (Allen, 2017). Kısacası bu, risk yönetimi bakımından bir acil eylem durum planı anlamına gelmektedir. Sağlık ve fitness tesis yöneticileri, yoğun bir tesiste -her ne kadar zor olsa da- çalışanları ve üyeleri korumak için güvenilir bir temizlik eylem planına sahip olmaya çalışmalıdır.

Yüzeyleri ve ekipmanı dezenfekte etmek genellikle, Tablo 2.'de gösterildiği gibi ABD Çevre Koruma Ajansı (EPA) onaylı bir ticari temizleyicinin (sprey veya mendil) kullanımını içerir. ABD Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi ve EPA, onaylanmış düşük seviyeli bir dezenfektan veya tercihen orta seviye bir dezenfektan kullanılmasını önermektedir (Nielsen, Kligler ve Koll, 2012; Veiga-Malta, 2016).

Tablo 2. EPA tarafından tescil edilen dezenfektan seviyeleri

Orta seviye dezenfektan	EPA tarafından tüberküloz olarak tescil edilen kimyasal bir mikrop öldürücü ile mikobakteriler ve çoğu virüs yok edilir.
Düşük seviye dezenfektan	EPA tarafından hastane dezenfektanı olarak tescil edilen kimyasal bir mikrop öldürücü ile HIV ve hepatit B gibi bazı virüsler ve bakteriler yok edilir.

Ticari bir temizleyici kullanırken çalışanlar kesinlikle ürün talimatlarına uymalıdır. Çoğu ürün, ürünün "ıslak süresi" (diğer bir deyişle bekleme süresi) olarak adlandırılan belirli bir süre boyunca sıvının yüzeyde kalmasını gerektirir (Rutala ve Weber, 2016). Örneğin, Lysol dezenfekte mendilleri, sterilize etmek için 10 saniye ve dezenfekte etmek için 4 dakikalık bir ıslak süre önerir.

Uzmanlar genellikle çalışanlara dezenfekte ederken bir tür KKE kullanmalarını tavsiye eder. KKE bir önlük, kask, gözlük, yüz siperi, yüz maskesi ve/veya eldiven içerebilir (Honda ve Iwata, 2016). Temizlik sırasında en azından eldiven ve muhtemelen bir maske kullanılmalıdır. Ürün sağlıksız bir koku yayarsa veya uygun havalandırma yoksa maske kullanımı zorunludur. Ürün üzerindeki talimatlar ve uyarıların kullanımdan önce okunması gerekmektedir.

Tesisi dezenfekte ederken, çalışanın bu beş adımı izlemesi tavsiye edilir:

1. Temizlemeden önce eller yıkanmalıdır.
2. Temizlik sırasında kişisel koruyucu ekipman giyilmelidir.
3. Mendilleri kullanırken, kontaminasyonun yayılmasını önlemek için yüzey tek yönde (örn. soldan sağa, ileri geri değil) silinmelidir. Sprey kullanılıyorsa, yüzeye basitçe püskürtülmelidir.
4. Dezenfektan sıvısı ürün tavsiyelerine göre belirli bir süre yüzeyde bırakılmalıdır.
5. Temizlik bittiğinde, kullanılmış KKE'yi ve temizlik malzemeleri atılmalı, ardından eller tekrar yıkanmalıdır.

Köpük rulo veya denge topu gibi taşınabilir ekipmanların günde birkaç kez dezenfekte edilmesi gerekebilir. Bu ekipmanlar dezenfekte edildikten sonra, egzersiz uzmanlarının ve üyelerin cildini tahriş edebilecek kurumuş kimyasal dezenfektanları barındırabileceğinden sabun ve temiz suyla silinmelidir.

Sonuç ve Öneriler

COVID-19 küresel olarak topluluklar üzerinde yıkıcı etkilere neden olmuş ve fitness sektörü de dahil olmak üzere tüm sektörlerinde önemli kısıtlamalara yol açmıştır (Hudges ve diğ., 2020). Pandemi sürecinde ve yasakları sonrasında tüm dünyada fitness sektöründe ciddi üye kayıpları yaşanmıştır (Ulusoy, 2021). Bu durum sektör için büyük ekonomik kayıplara yol açmış ve yönetim stratejileri ve üye davranış şekilleri açısından değişikliklere neden olmuştur.

Bir taraftan kapalı alanlarda virüse yakalanma riskinin fazla olması (Chen, Jia ve Han, 2021), diğer taraftan ise düzenli egzersizin bağışıklık sistemine olumlu etkisi tartışılırken (Nieman ve Wentz, 2019) insanlarda çeşitli soru işaretleri oluşmuştur. Ancak, egzersiz yapmayan insanların COVID-19 virüsüne yakalanma oranının daha yüksek olması (Silveira ve diğ., 2020) ve karantina sürecinden dolayı evde kalan kişilerde bu durumu daha ciddi hale getirmiştir (Jiménez, Carbonell ve Lavie, 2020)

Pandeminin başladığı ilk günden itibaren DSÖ süreci çok yakından takip edip bulaş riskini en aza indirmeye yönelik tavsiyelerde bulunmuştur. DSÖ'nün yapmış olduğu bu tavsiyelere ek olarak farklı ülkelerdeki sağlık ve çeşitli sektör öncüleri de birtakım yönergeler sunmuşlardır. Bu kapsamda fitness sektöründe DSÖ ve ABD Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi COVID-19 tedbirleri çerçevesinde hazırlanan yönergeler için öncülük etmiştir. Yüz maskesi kullanımı, sosyal mesafeye uygunluk ve el temizliği DSÖ tarafından özellikle dikkat edilmesi gereken hususlar olarak belirtilmiştir. Bunlara ek olarak, ABD Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi, fitness sektörünün söz konusu öneminden dolayı

çalışanlar ve üyeler için tarama uygulamaları, kişilerin birbiriyle teması, resepsiyon alanı, egzersiz alanı, soyunma odaları ve tuvaletler, havalandırma ve hava filtrasyonu, temizlik ve hijyen gibi virüs bulaşma riskini doğrudan veya dolaylı etkileyebilecek unsurlar üzerinde durmuştur.

Sağlık ve fitness tesis üyeleri pandemi öncesinde de hizmet kalitesi ile ilgili birçok unsuru göz önünde bulundurmuşlardır (Eraslan ve Çimen, 2016). Ancak, COVID-19 pandemisi ile tesis yöneticilerinin, sürekli artan rekabet ortamı ve değişen tüketici davranışları içinde tercih edilmek için risk oluşturabilecek durumlarla ilgili çalışmalar yaparak üyelerine güvenli bir egzersiz ortamı sunmaları bir gereklilik haline gelmiştir (Eraslan, 2021). Özellikle DSÖ ve ABD Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi tarafından yayınlanan yönergeleri uygulamayan veya bu konuda hassasiyet göstermeyen işletmelerin üye kayıplarının yanı sıra kurumun geleceği açısından da ciddi sorunlara neden olacak imaj kaybına yol açacağı da söylenebilir. Bu nedenle, sağlık ve fitness tesisleri potansiyel tehlikelerin farkında olarak gerekli tedbirleri almalı ve riskleri en aza indirecek uzun süreli planlar yapmalıdır.

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

Dr. Ali ERASLAN

Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, ANKARA

ORCID: 0000-0003-3668-9201

E-posta: aeraslan@gazi.edu.tr

Kaynaklar

1. **Abbott, A. A.** (2011). Fitness facility orientation. *ACSM's Health and Fitness Journal*, 15(3), 38-40.
2. **American College of Sports Medicine (ACSM).** (2012). *ACSM's Health/Fitness Facility Standards and Guidelines* (4th Edition). USA: Human Kinetics.
3. **Aggarwal, N., Dwarakanathan, V., Gautam, N. ve Ray, A.** (2020). Facemasks for prevention of viral respiratory infections in community settings: A systematic review and meta-analysis. *Indian Journal of Public Health*, 64(Supplement), S192-S200.
4. **Artrubin, D., Wiese, M. ve Bohinc, B.** (2020). An outbreak of COVID-19 associated with a recreational hockey game. *MMWR Morbidity and Mortality Weekly Report*, 69(41), 1492-1493.
5. **Azuma, H., Yanagi, U., Hagi, N., Him, H., Ogata, M. ve Hayashi, M.** (2020). Environmental factors involved in SARS-CoV-2 transmission: Effect and role of indoor environmental quality in the strategy for COVID-19 infection control. *Environmental Health and Preventive Medicine*, 25(1), 66.
6. **Bae, S., Kim, H., Jung, T.Y., Lim, J.A., Jo, D.H., Kang, G. S., Jeong, S. H., Choi, D. K., Kim, H. J., Cheon, Y. H., Chun, M. K., Kim, M., Choi, S., Chun, C., Shin, S. H., Park, Y. P., Park, O. ve Kwon, H. J.** (2020). Epidemiological characteristics of COVID-19 outbreak at fitness centers in Cheonan, Horea. *Journal of Horean Medical Science*, 35(31), e288.
7. **Bedrosian, N., Mitchell, E., Rohm, E., Rothe, M., Helly, C., String, G. ve Lantagne, D.** (2020). A systematic review of surface contamination, stability, and disinfection data on SARS-CoV-2 (Through July 10, 2020). *Environmental Science & Technology*, 55(7), 4162-4173.
8. **Bates, M.** (2008). *Health fitness management* (2nd Edition). Champaign (IL): Human Kinetics, 287-353.
9. **Booty, F.** (2009). *Facility management handbook*. UK: Elsevier, 314-317.
10. **Can, G.** (2021). *COVID-19 pandemisi sürecinde spor kulübü yöneticilerinin pazarlama yaklaşımları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
11. **Centers for Disease Control and Prevention (CDC).** (2020, 18 October). COVID-19 Employer information for gyms and fitness centers. Erişim adresi: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/community/organizations/gym-employers.html>
12. **CDC** (2021a). COVID-19 Page. Erişim adresi: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/vaccines/>
13. **CDC** (2021b). Guidance for businesses and employers responding to coronavirus disease 2019 (COVID-19). Erişim adresi: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/community/guidance-business-response.html>
14. **Chandrasekaran, B. ve Fernandes, S.** (2020). Exercise with facemask; are we handling a devil's sword? *Medical Hypotheses*, 144, 2-4.
15. **Chtourou, H., Trabelsi, H., H'Mida, C., Boukhris, O., Glenn, J.M., Brach, M., Bentlage, E., Bott, N., Jesse, S., Ammar, A. ve Bragazzi, N.L.** (2020). Staying physically active during the quarantine and self-isolation period for controlling and mitigating the COVID-19 pandemic: A systematic overview of the literature. *Frontiers in Psychology*, 11, 1708.
16. **Chen, B., Jia, P. ve Han, L.** (2021). Role of indoor aerosols for COVID-19 viral transmission: a review. *Environmental Chemistry Letters*, 19, 1953-1970.
17. **Chu, D. H., Akl, E. A., Duda, S., Solo, H., Yaacoub, S. ve Schünemann, H. J.** (2020). Physical distancing, face masks, and eye protection to prevent person-to-person transmission of SARS-

- CoV-2 and COVID-19: A systematic review and meta-analysis. *The Lancet*, 395(10242), 1973–1987.
18. **Chu, D. K., Gu, H., Chang, L. D., Cheuk, S. S., Gurung, S., Krishnan, P. ve Poon, L. L.** (2021). SARS-CoV-2 superspread in fitness center, Hong Kong, China, March 2021. *Emerging Infectious Diseases*, 27, 2230–2232.
 19. **Cotts, D. G., Roper, K. O. ve Payant, R. P.** (2010). *The facility management handbook* (3rd Edition). The USA: Amacom, 376.
 20. **Czypionka, T., Greenhalgh, T., Bassler, D. ve Bryant, M. B.** (2021). Masks and face coverings for the lay public: A narrative update. *Annals of Internal Medicine*, 174(4), 511-520.
 21. **Donthu, N. ve Gustafsson, A.** (2020). Effects of COVID-19 on business and research. *Journal of Business Research*, 117, 284-289.
 22. **Environmental Protection Agency (EPA)** (2021). Can I use fogging, fumigation, or electrostatic spraying or drones to help control COVID-19? Erişim adresi: <https://www.epa.gov/coronavirus/can-i-use-fogging-fumigation-or-electrostatic-spraying-or-drones-help-control-covid-19#:~:text=Unless%20the%20pesticide>
 23. **Eraslan, A.** (2021). *Sağlık ve fitness tesislerinde risk yönetimi* (Yayınlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
 24. **Eraslan, A. ve Çimen, Z.** (2016). The service quality of recreational sports centers on university campuses: perceptions of students. *International Journal of Recent Scientific Reserach*, 7(7), 12641-12648.
 25. **Fuls, J. L., Rodgers, N. D., Fischler, G. E., Howard, J. M., Patel, M., Weidner, P. L. ve Duran, M. H.** (2008). Alternative hand contamination technique to compare the activities of antimicrobial and nonantimicrobial soaps under different test conditions. *Applied and Environmental Microbiology*, 74(12), 3739–3744.
 26. **Goldhammer, H. A., Dooley, D. P., Ayala, E., Zera, W. ve Hill, B. L.** (2006). Prospective study of bacterial and viral contamination of exercise equipment. *Clinical Journal of Sport Medicine: Official Journal of the Canadian Academy of Sport Medicine*, 16(1), 34–38.
 27. **Honda, H. ve Iwata, H.** (2016). Personal protective equipment and improving compliance among healthcare workers in high-risk settings. *Current Opinion in Infectious Diseases*, 29(4), 400–406.
 28. **Hudges, D., Saw, R., Perera, N. K. P., Mooney, M., Wallett, A., Cooke, J., Coatworth, N. ve Broderick, C.** (2020). The Australian Institute of Sport framework for rebooting sport in a COVID-19 environment. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 23, 639-663.
 29. **International Health, Racquet & Sportsclub Association (IHRSA).** (2020, 26 June). The 2020 IHRSA global report: Clubs post record numbers in 2019. Erişim adresi: <https://www.ihrsa.org/about/media-center/press-releases/the-2020-ihrsa-global-report-clubs-post-record-numbers-in-2019/>
 30. **(IHRSA)** (2021). COVID data & research for health clubs. Erişim adresi: <https://www.ihrsa.org/industry-leadership/covid-data-research-for-health-clubs/>
 31. **Jang, S., Han, S. H. ve Rhee, J. Y.** (2020). Cluster of coronavirus disease associated with fitness dance classes, South Korea. *Emerging Infectious Diseases*, 26(8), 1917–1920.
 32. **Jiménez, D., Carbonell, A. ve Lavie, C. J.** (2020). Physical exercise as therapy to fight against the mental and physical consequences of COVID-19 quarantine: Special focus in older people. *Progress in Cardiovascular Diseases*, 63(3), 386-388.
 33. **Jones, N. R., Qureshi, Z. U., Temple, R. J., Larwood, J. P. J., Greenhalgh, T. ve Bourouiba, L.** (2020). Two metres or one: What is the evidence for physical distancing in COVID-19? *BMJ*, 370, m3223.

34. **Kampert, M., Singh, T., Finet, J. E. ve Van Iterson, E. H.** (2020). Impact of wearing a facial covering on aerobic exercise capacity in the COVID-19 era: is it more than a feeling? *Clinical Researches Cardiology*, 109, 1595-1596.
35. **Korean Institute of Sport Science** (2020). Special issue of a desirable direction of sports policy in the era of Corona19. Erişim adresi: <https://www.sports.re.kr/pyxis-api/1/digital-files/a27be167-f6bc-4b91-9033-0bd701f3e702>
36. **Leclerc, Q. J., Fuller, N. M., Hnight, L. E., Funk, S. ve Hnight, G. M.** (2020). What settings have been linked to SARS-CoV-2 transmission clusters? *Wellcome Open Research*, 5, 83.
37. **León-Quismondo, J., García-Unanue, J. ve Burillo, P.** (2020). Best practices for fitness center business sustainability: A qualitative vision. *Sustainability*, 12, 5067.
38. **Li, T., Liu, Y., Li, M., Qian, X. ve Dai, S. Y.** (2020). Mask or no mask for COVID-19: A public health and market study. *Plos One*, 15(8), e0237691.
39. **Li, Y. Y., Wang, J. X. ve Chen, X.** (2020). Can a toilet promote virus transmission? From a fluid dynamics perspective. *Physics of Fluids*, 32(6), 065107.
40. **Liu, Y. C., Huo, R. L. ve Shih, S. R.** (2020). COVID-19: The first documented coronavirus pandemic in history. *Biomedical Journal*, 43(4), 328-333.
41. **Liang, M., Gao, L., Cheng, C., Zhou, Q., Uy, J. P., Heiner, H. ve Sun, C.** (2020). Efficacy of face mask in preventing respiratory virus transmission: A systematic review and meta-analysis. *Travel Medicine and Infectious Disease*, 36, 101751.
42. **MacIntyre, C. R. ve Chughtai, A. A.** (2020). A rapid systematic review of the efficacy of face masks and respirators against coronaviruses and other respiratory transmissible viruses for the community, healthcare workers and sick patients. *International Journal of Nursing Studies*, 108, 103629.
43. **Michels, H. ve Michels, C.** (2016). Copper alloys – the new “old” weapon in the fight against infectious disease. *Current Trends in Microbiology*, 10, 23-45.
44. **Morawska, L., Tang, J. W., Bahnfleth, W., Bluysen, P. M., Boerstra, A., Buonanno, G., Cao, J., Dancer, S., Floto, A., Franchimon, F., Haworth, C., Hogeling, J., Isaxon, C., Jimenez, J. L., Kurnitski, J., Li, Y., Loomans, M., Marks, G., Yao, M.** (2020). How can airborne transmission of COVID-19 indoors be minimised? *Environment International*, 142, 105832.
45. **Mukherjee, N., Dowd, S. E., Wise, A., Kedia, S., Vohra, V. ve Banerjee, P.** (2014). Diversity of bacterial communities of fitness center surfaces in a U.S. Metropolitan Area. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 11(12), 12544-12561.
46. **Nardell, E. A. ve Nathavitharana, R.R.** (2020). Airborne spread of SARS-CoV-2 and a potential role for air disinfection. *JAMA*, 324(2), 141-142.
47. **Nazarenko, Y.** (2020). Air filtration and SARS-CoV-2. *Epidemiology and Health*, 42, e2020049.
48. **Nielsen, A., Kligler, B. ve Koll, B. S.** (2012). Safety protocols for gua sha (press-stroking) and baguan (cupping). *Complementary Therapies Medicine*, 20(5), 340-344.
49. **Nieman, D. C. ve Wentz, L. M.** (2019). The compelling link between physical activity and the body's defense system. *Journal of Sport and Health Science*, 8(3), 201-217.
50. **Noorimotlagh, Z., Jaafarzadeh, N., Martínez, S. S. ve Mirzaee, S. A.** (2021). A systematic review of possible airborne transmission of the COVID-19 virus (SARS-CoV-2) in the indoor air environment. *Environmental Research*, 193, 110612-110612.
51. **Ong, A. K. S., Prasetyo, Y. T., Picazo, K. L., Salvador, K. A., Miraja, B. A., Kurata, Y. B. ve Young, M. N.** (2021). Gym-goers preference analysis of fitness centers during the COVID-19 pandemic: A conjoint analysis approach for business sustainability. *Sustainability*, 13, 10481.
52. **Qureshi, Z., Jones, N., Temple, R., Larwood, J. P., Greenhalgh, T. ve Bourouiba, L.** (2020). What is the evidence to support the 2-metre social distancing rule to reduce COVID-19 transmission? *BMJ*, 25(370), m3223.

53. **Rutala, W. A. ve Weber, D. J.** (2016). Monitoring and improving the effectiveness of surface cleaning and disinfection. *American Journal of Infection Control*, 44(5 Suppl), e69–76.
54. **Samaranayake, L. P., Fakhruddin, H. S., Ngo, H. C., Chang, J. W. W. ve Panduwawala, C.** (2020). The effectiveness and efficacy of respiratory protective equipment (RPE) in dentistry and other health care settings: a systematic review. *Acta Odontologica Scandinavica*, 78(8), 626–639.
55. **Silveira, M. P., Silva Fagundes, K. K., Bizuti, M. R., Starck, E., Rossi, R. C. ve Resende e Silva, D. T.** (2020). Physical exercise as a tool to help the immune system against COVID-19: an integrative review of the current literature, *Clinical and Experimental Medicine*, 21, 15-28.
56. **Spengler, J. O., Connaughton, D. P. ve Pitmann, A. T.** (2006). *Risk management in sport and recreation*. The USA: Human Kinetics.
57. **Tang, S., Mao, Y., Jones, R. M., Tan, Q., Ji, J. S., Li, N., Shen, J., Ly, Y., Pan, L., Ding, P., Wang, X., Wang, Y., MacIntyre, C. R. ve Shi, X.** (2020). Aerosol transmission of SARS-CoV-2? Evidence, prevention and control. *Environment International*, 144, 106039.
58. **The New York Times.** (2021). See coronavirus restrictions and mask mandates for all 50 states. Erişim adresi: <https://www.nytimes.com/interactive/2020/us/states-reopen-map-coronavirus.html>
59. **Ueki, H., Furusawa, Y., Iwatsuki-Horimoto, H., Imai, M., Habata, H., Nishimura, H. ve Hawaoka, Y.** (2020). Effectiveness of face masks in preventing airborne transmission of SARS-CoV-2. *mSphere*, 5(5). E00637-20.
60. **Ulusoy, Y.** (2021). The effect of the COVID-19 pandemic on gym, indoor and outdoor sports. *Fenerbahçe University Journal of Sport Science*, 1(3), 17-23.
61. **van Doremalen, N., Bushmaker, T., Morris, D. H., Holbrook, M. G., Gamble, A., Williamson, B. N., Tamin, A., Harcourt, J. L., Thornbug, N. J., Gerber, S. I., Lloyd-Smith, J. O. Wit, E. ve Munster, V. J.** (2020). Aerosol and surface stability of SARS-CoV-2 as compared with SARS-CoV-1. *The New England Journal of Medicine*, 382(16), 1564–1567.
62. **Veiga-Malta I.** (2016). Preventing Healthcare-associated infections by monitoring the cleanliness of medical devices and other critical points in a sterilization service. *Biomed Instrum Technology*, 50(Suppl 3), 45-52.
63. **Wang, J.-X., Li, Y.-Y., Liu, X.-D. ve Cao, X.** (2020). Virus transmission from urinals. *Physics of Fluids* (Woodbury, N.Y.: 1994), 32(8), 081703.
64. **West, A. M., Nkemngong, C. A., Voorn, M. G., Wu, T., Li, X., Teska, P. J. ve Oliver, H. F.** (2018). Surface area wiped, product type, and target strain impact bactericidal efficacy of ready-to-use disinfectant Towelettes. *Antimicrob Resist Infect Control*, 7, 122.
65. **Westcott, W. L.** (2019). Staying healthy while you get fit: a new perspective. *The Gamut of Life*, 68, 8-10.
66. **World Health Organization (WHO)** (2021a). COVID-19 vaccines. Erişim adresi: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/covid-19-vaccines>
67. **WHO.** (2021b). World Health Organization coronavirus (COVID-19) dashboard. Erişim adresi: <https://covid19.who.int/>
68. **Wiktorczyk-Hapischke, N., Grudlewska-Buda, H., Wałęcka-Zacharska, E., Hwieceńska-Piróg, J., Radtke, L., Gospodarek-Homkowska, E. ve Skowron, H.** (2021). SARS-CoV-2 in the environment–Non-droplet spreading routes. *The Science of the Total Environment*, 770, 145260.
69. **Xi, J., Si, X. A. ve Nagarajan, R.** (2020). Effects of mask-wearing on the inhalability and deposition of airborne SARS-CoV-2 aerosols in human upper airway. *Physics of Fluids*, 32(12), 123312.

Examination of Sports Science Students' Career Anxiety Using the Q Method

Ali Ulaş YÜKSEL¹ , Ahmet Yavuz KARAFİL²

¹ Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, BURDUR

² Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, BURDUR

Research Article

DOI:10.53434/gbesbd.1098182

Abstract

As in every sector, uncertainties about the future in the field of sports are an important determinant of success both individually and in the field. In this study, it is aimed to examine the career anxieties of students studying in the field of sports at the higher education level. The research was carried out with the Q method, which is both a qualitative and quantitative study model. The study group of this research consists of a total of 30 students studying at the Faculty of Sport Sciences at Burdur Mehmet Akif Ersoy University. On the basis of the department, 10 students in the last year were added to the study group with the snowball sampling method. Non-structural design was preferred in the study. The pqmethod.2 program was used for the analysis of the obtained data. As a result of the analysis of the expressions collected under two factors, the most positive and the most negative expressions between the sections were determined. Interviews were held regarding the reasons for these statements. Comparative interpretations of the Z scores obtained as a result of the general ranking made according to the departments of the students are included. As a result; In line with the data obtained, the topics that combine the career anxieties of the students studying at the faculty of sports sciences; Inadequate number of appointments according to the department graduated, incompetence and the existence of the interview system can be listed as the main reasons that increase career concerns.

Key words: Career anxiety, Sport sciences, Q method

Spor Bilimleri Fakültesinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Kariyer Kaygılarının Q Metot Yoluyla İncelenmesi

Öz

Her sektörde olduğu gibi spor alanında geleceğe yönelik belirsizlikler, hem bireysel hem de alana yönelik başarı üzerinde önemli bir belirleyici konumundadır. Bu araştırmada yükseköğretim düzeyinde spor alanında eğitim gören öğrencilerin kariyer kaygılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma hem nitel hem nicel bir çalışma modeli olan Q metot ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın çalışma grubunu Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim gören toplam 30 öğrenci oluşturmaktadır. Bölüm bazında son sınıfta öğrenim gören 10'ar öğrenci kartopu örnekleme yöntemi ile çalışma grubuna eklenmiştir. Araştırmada yapısal olmayan desen tercih edilmiştir. Elde edilen verilerin analizi için pmethod.2 programı kullanılmıştır. İki faktör altında toplanan ifadelerin analizi sonucunda bölümler arası en olumlu ve en olumsuz ifadeler tespit edilmiştir. Elde edilen bu ifadelerin nedenine ilişkin görüşmeler yapılmıştır. Öğrencilerin bölümlerine göre ve genel olarak yer yapılan sıralama neticesinde elde edilen Z skorlarına yönelik karşılaştırmalı yorumlamalara yer verilmiştir. Sonuç olarak; elde edilen veriler doğrultusunda spor bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin kariyer kaygılarının birleştiği konular; mezun olunan bölüme göre atama sayısının yetersiz olması, liyakatsizlik ve mülakat sisteminin varoluşu kariyer kaygılarını arttıran başlıca sebepler olarak sıralanabilir.

Key words: *Kariyer kaygısı, Spor bilimleri, Q metot*

Introduction

People have fought for their lives by giving certain reactions to all kinds of situations that develop around them throughout their lives. The most common of these is anxiety. Human gives physical and mental reactions to all kinds of situations that occur around him. Anxiety is undoubtedly known as one of them (Erskine, 2018; Kring & Johnson, 2015 Şahin, 1985).

Many factors cause anxiety. One of the most important factors can be described as career anxiety, which will affect a person's whole life and have a direct impact on whether or not they choose the right profession. Career anxiety can be defined as the obstacles experienced in the decision-making phase of professional life and the indecisiveness that occurs during the career (Pisarik, Rowell & Thompson, 2017; Vignoli, 2015). With the advancement of capitalism, increasing competition, and increasing population density, career life for human beings has turned into a more challenging environment. This situation arises as one of the factors that cause career anxiety, especially for university students who are preparing to step into professional life (Pisarik et al., 2017; Vignoli, 2015).

These factors can be explained under three main headings. These are known as Career uncertainty, Exam stress, and Future Anxiety (Ayyıldız, 2015; Campagna & Curtis, 2007; Karakas, 2013; Peng, 2005; Vignoli, 2015).

One of the areas where career anxiety is most common at the higher education level can be described as the sports sector, which is a wide business and career field. In the

literature review, a positive situation was observed in the level of career anxiety of students studying in the field of sports sciences.

When considered economically, the sports industry has entered into a competition with different sectors both in the country and abroad. The sports sector shows itself as an important service sector due to the personal and social effects it creates (Devecioğlu, Çoban & Karakaya, 2011), and it has also taken its place as an important concept in our lives due to both its physical contribution and the other advantages it contributes (Eruzun, Kınalı & Öğüt, 2017).

Therefore, there are many studies examining career anxiety in this growing sector (Aktuğ & Alpay, 2015; Ataçoçuğu & Zelyurt, 2017; Atalay, 2020; Aydın, 2017; Çakto & Görgüt, 2019; Çetinkaya, 2019; Daniels, Stewart & Stupnisky, 2011; Deer, Gohn & Kanaya, 2018 Dursun & Karagün, 2012; Eruzun, Kınalı & Öğüt, 2017; Ilgar & Cihan, 2019; Kılıç, Coşkuner & Karakaya, 2020; Menevşe, 2020; Mumcu, Karakullukçu & Karakuş, 2019; Pisarik, Rowell & Thompson, 2017; Taşmektepligil, Hazar, Ağaoğlu, Öğreten & Terzioğlu, 2009; Temel & Nas, 2018; Turgut, Gökyürek & Yenel, 2004; Vignoli, 2015; Vural & Çoruh, 2019; Yasar & Turgut, 2019; Yazıcı & Koçak, 2018; Yıldız & Tüfekçioğlu, 2008; Yıldız, Özdağ & Yaman, 2008). Unlike the related studies, in this study, the Q method, which is dominant in both qualitative and quantitative aspects and is more widely used today, was used. In general terms, the Q method deals with the self-referenced perspectives of individuals and deals with the different and common aspects of these perspectives, in other words, where and in what position they are with each other, as a holistic structure (Brown, 1993; Stainton Rogers, 1995; Watts & Stenner, 2012).

Therefore, this study differs from other studies based on the method. This study aims to examine the career anxieties of students studying at the Faculty of Sports Sciences with the Q method.

Research design

Before collecting data on the study, ethics committee approval was obtained from Burdur Mehmet Akif Ersoy University, non-interventional clinical research ethics committee with decision number G02021/435.

In this study, where the career concerns of the students studying in the Faculty of Sports Sciences were evaluated, Q method. Which has qualitative and quantitative research features, was used as a methodological model in the research. The Q method is known as a type of research similar to a mixed research model in which qualitative and quantitative research methods are used together (Cresswell, 2017). The Q Method can be considered as a combination of qualitative and quantitative research techniques to evaluate the social perspective on any subject (Webler, Danielson and Tuler, 2009). Q method studies deal with revealing the difference of individual thought of individuals (Amin, 2000). Q method is a semi-quantitative, semi-qualitative research design that aims to reveal the differences in people's thinking about a subject (Zabala, Sandbrook & Mukherjee, 2018) In this research, the structural Q model was used.

The studies in the literature have been examined and the research problem has been formed. After the research problem was created, questionnaires were created by using the information in the literature and the differences between the factors were tested.

The research was carried out in three stages. In the first stage, an interview form was applied to obtain qualitative data. In the second stage, in order to know which questions the opinions of the participants were collected, it was requested to place the question expressions on the Q string in accordance with the order of importance. In the final stage, the opinions of the participants were taken regarding the reasons for the statements placed in the plus and minus importance positions.

Study group

In this study, 10 students studying in the Departments of Sports Management, Coaching Education and Physical Education and Sports Teaching at Burdur Mehmet Akif Ersoy University Faculty of Sports Sciences, a total of 30 people constituted the study group of the study. In this study, snowball sampling was used to determine the study group. The snowball sampling method begins with the inclusion of a small number of people who meet the research criteria, and then the willing participants suggested by the participants are included in the study (Parker, Scott & Geddes, 2019).

Data collection tools

In the study, semi-structured interview form Q string and Q interview form, which is unstructured to indicate the reason for the high and low scores obtained from Q string, were used as data collection tools.

Data collection tool for the qualitative dimension of the research

In the qualitative phase of the study, a semi-structured interview form created by the researchers was used to obtain information from the participants. Before the interview form was created, the studies on career anxiety in the literature were examined and presented to the opinion of 3 experts working in the field of sports psychology. As a result of the feedback received after the expert opinions, formal and semantic corrections were made.

Data collection tool for the quantitative dimension of research

In the quantitative phase of the study, qualitative interview findings were used in the preparation of the Q method items. Based on the findings, six dimensions were created and a total of 16 items were written, eight of which were positive and eight were negative, in accordance with the purpose of the subject. Items are randomly numbered from 1 to 16.

Table 1. Factors used in the research

Assigning Factor	I find the number of assignments made in my field insufficient (1) I find the number of assignments made in my field sufficient (16)
Economic Factors	I think that the salary I will receive will not be enough if I find a job from the department I graduated from (9) I find the salaries in the sectors related to my field sufficient (13) The economic situation I am in is getting in the way of my career goals (14) The economic situation I am in does not prevent my career goals (8)
Merit	I think there is no merit system in our country. This situation creates career anxiety on me (3) I do not agree with the idea that there is a favoritism or incompetence in recruitment in our country (10)
Exam and Interview System	The interview system for personnel recruitment creates an unfair recruitment process (2) I think there should be an interview system in personnel recruitment (6)
Formation System	I think the formation system creates inequality of opportunity (7) I find the implementation of the formation system positive (11)
Quality of Education	I find the quality of the education I have received insufficient, and I think that this will negatively affect my career (12) I am satisfied with the quality of the education I have received (4)
Family Factor	The pressure my family puts on my career creates anxiety on me (15) My family has no negative influence on my career (5)

The question expressions mentioned under the factors in Table 1 were placed by the participants at the negative and positive ends in order of importance by using the Q string in Figure 1.

Figure 1. Which q string used in research

I do not agree			Unbiased	I Agree		
-3	-2	-1	0	+1	+2	+3

The Q string shown in Figure 1 is a data collection tool in which each question expression is placed separately in order of importance.

Table 2. Sample participant's code and analysis

CODE	Meaning
SMMS	Department of Sport Management Male Student
SMFS	Department of Sports Management Female Student
PTMS	Physical Education and Sports Teaching Male Student
PTFS	Physical Education and Sports Teaching Female Student
CEMS	Coaching Education Male Student
CEFS	Coaching Education Female Student

In Table 2, the codes created for the students of different departments participating in the research and their meanings are indicated.

Analysis of data

The data collected using the Q string were analyzed using the "PQMethod 2.35" program developed for Q method studies (Schmolck, 2015). He used factor analysis in the analysis of the data. The number of factors under which the participants gathered, that is, the people who answered similar question statements in common, were gathered in the same factor. In the study, similar and different factors were created by taking into account the statements that the participants participated the most and the least participated. The formula ($=2.58 \times (1 \div \sqrt{n})$) was used to accept the data as meaningful (Demir ve Kul, 2011). The significance in the current study was found to be 0.64. Values that receive meaningful results are shown using the X expression.

Findings

The findings obtained in line with the purpose of the research are presented below.

Table 3. Factor distributions

Exhibitor Number	Exhibitor Code	1 st Factor	2 nd Factor
1	SMMS	0.6010	-0.1819
2	SMMS	0.9184X	0.0652
3	SMMS	0.7531X	0.0021
4	SMMS	0.5264	-0.7071X
5	SMFS	0.8741X	0.3483
6	SMFS	0.7910X	-0.4062
7	SMFS	0.8874X	-0.0864
8	SMFS	0.6370	-0.2670
9	SMFS	0.8242X	-0.1830
10	SMFS	0.7952X	-0.2543
11	PTMS	0.8674X	-0.1115
12	PTMS	0.5936	-0.2354
13	PTMS	0.5969	0.3241
14	PTMS	0.7894X	-0.3243
15	PTMS	0.7628X	-0.0325
16	PTMS	0.9160X	-0.1123
17	PTMS	0.7240X	-0.1613
18	PTFS	0.7801X	0.4143
19	PTFS	0.7758X	-0.1106
20	PTFS	0.8042X	-0.0056
21	CEMS	-0.0587	0.3022
22	CEMS	0.7925X	-0.1308
23	CEMS	0.4879	-0.4580
24	CEMS	0.7281X	-0.5449
25	CEMS	0.6560X	0.3537
26	CEMS	-0.0273	0.0833
27	CEMS	0.2251	0.7402X
28	CEMS	0.3211	-0.2646
29	CEMS	0.3311	-0.5337
30	CEFS	0.6597X	0.2133
% Explained Variance		48	11

As can be seen in Table 3, 19 participants gathered under the 1st factor, 2 participants in the second factor, while 9 participants did not gather under any factor. These participants were not included in any factor in terms of their views on the students' career anxieties. The correlation between factors is presented in Table 4.

Table 4. Correlation between factors

Factors	1st Factor	2nd Factor
1st Factor	1.0000	-0.2027
2nd Factor	-0.2027	1.0000

As can be seen in Table 4, there is a very weak negative correlation between the 1st factor and the 2nd factor. The correlation analysis provides information about the proximity or distance of the factors from each other. A weak correlation indicates that the factors differ from each other, while a high correlation refers to the proximity of the factors to each other. As can be seen in Table 4, the factors differ significantly from each other. In other words, the participants formed two distinctly different groups in terms of their views.

Table 5. Factor 1 item importance ranking and Z scores

Question Phrases	Z-Score
(1) I find the number of assignments made in my field insufficient.	1.478
(2) The interview system in personnel recruitment creates an unfair environment.	1.665
(3) I think there is no merit system in our country. This situation creates career anxiety on me.	0.955
(5) My family has no negative influence on my career.	0.764
(14) The economic situation I am in affects my career goals negatively.	0.637
(9) I think that the salary I will receive will be insufficient if I find a job from the department I graduated from.	0.629
(12) I find the quality of the education I have received insufficient, and in this case, it affects my career anxiety positively.	0.309
(7) I think the formation system creates inequality of opportunity.	0.184
(11) I find the implementation of the formation system positive.	-0.216
(15) The pressure my family puts on my career creates anxiety on me.	-0.264
(4) I am satisfied with the quality of the education I have received.	-0.278
(8) The economic situation I am in does not prevent my career goals.	-0.894
(10) In our country, on the other hand, I do not think that there is a favoritism or incompetent environment in recruitment in our country.	-1.039
(13) I find the salaries in the sectors related to my field sufficient.	-1.040
(6) I think there should be an interview system in personnel recruitment.	-1.068
(16) I find the number of assignments made in my field sufficient.	-1.823

According to Table 5, in factor 1, z scores, which are the average value of the answers given by the participants to the questions related to career anxiety, were produced. The highest common answer (1) is that the number of appointments is insufficient. The factor that follows this most closely is the idea that (2) The interview system creates an unfair environment in the recruitment made in the field. In addition, (3) the Merit environment in the country has a positive effect on students' career anxiety, and (5) family pressure can be interpreted accordingly.

In addition, (10) The idea that there is no favoritism in recruitment in our country, (13) the salary wages are sufficient, (6) the idea that there should be an interview system in the recruitment of personnel and (16) the number of appointments made can be said to be the items that have the least impact on the future concerns of the students.

Table 6. Factor 2 item importance ranking and Z scores

Question Phrases	Z-Score
(6) I think there should be an interview system in personnel recruitment.	1.924
(15) The pressure my family puts on my career creates anxiety on me.	1.462
(11) I find the implementation of the formation system positive.	1.165
(12) I find the quality of the education I have received insufficient, and in this case, it affects my career anxiety positively.	1.110
(4) I am satisfied with the quality of the education I have received.	0.352
(2) The interview system in personnel recruitment creates an unfair environment.	0.055
(8) The economic situation I am in does not prevent my career goals.	0.000
(14) The economic situation I am in affects my career goals negatively.	0.000
(16) I find the number of assignments made in my field sufficient.	-0.055
(1) I find the number of assignments made in my field insufficient.	-0.241
(5) My family has no negative influence on my career.	-0.352
(10) In our country, on the other hand, I do not think that there is a favoritism or incompetent environment in recruitment in our country.	-0.758
(7) I think the formation system creates inequality of opportunity.	-0.814
(3) I think there is no merit system in our country. In this case, it causes me to have career anxiety.	-1.110
(13) I find the salaries in the sectors related to my field sufficient.	-1.221
(9) I think that the salary I will receive will be insufficient if I find a job from the department I graduated from.	-1.517

According to Table 6, 2. According to the students of the Faculty of Sports Sciences gathered under the factor, the biggest concern for career is (6) that there should be an interview system in personnel recruitment, and then (15) the career pressure of parents and the formation system in the continuation (11) were included as factors that caused career concerns (9) The factors of finding the salary to be sufficient and (13) not finding the salary sufficient could be said to be the ones that affected the anxiety the least.

Table 7. Distinguishing items

Question Phrases	Factor1	Factor1	Factor2	Factor2
	Q	Z	Q	Z
(1) I find the number of assignments made in my field insufficient.	3	1.67*	0	-0.24
(2) The interview system for personnel recruitment creates an unfair recruitment process.	2	1.48*	1	0.06
(3) I think there is no merit system in our country. This situation creates career anxiety on me.	2	0.96*	-2	-1.11
(5) My family has no negative influence on my career. I think that the salary I will receive will not be enough if I find a job from the department I graduated from.	1	0.76*	-1	-0.35
(9) I find the quality of the education I have received insufficient, and I think that this will negatively affect my career.	1	0.63*	-3	-1.52
(12) I think the formation system creates inequality of opportunity.	0	0.31	1	1.11
(7) I find the implementation of the formation system positive.	0	0.18*	-1	-0.81
(11) The pressure my family puts on my career creates anxiety on me.	0	-0.22*	2	1.17
(15) The economic situation I am in does not prevent my career goals.	0	-0.26*	2	1.46
(8) I think there should be an interview system in personnel recruitment.	-1	-0.89	0	0.00
(6) I find the number of assignments made in my field sufficient.	-2	-1.07*	3	1.92
(16) I find the number of assignments made in my field sufficient.	-3	-1.82*	0	-0.06

p<.05; (*) p<.01

When the distinctive substances collected in the factor in Table 7 are examined; (1) I find the number of appointments made in my field insufficient, (2) I find the interview system in personnel recruitment inadequate in the justice system, and (3) I think that there is no merit system in our country can be said to be more effective on career anxiety. In addition, I do not think that there should be an interview system in personnel recruitment (6) and I find the number of appointments made in my field sufficient (16) can be said to have an important impact on career anxiety.

Qualitative findings on sports science students' career anxiety

The findings obtained from the answers to the questions “Why did you tick the +3 box for this statement?” and “Why did you tick the -3 box for this statement?” directed to the students to obtain more detailed information about their career anxieties are gathered under this heading.

As a result of the Q method analysis, the item 'I find the number of assignments made in my field insufficient (1)' was determined as the career problem that the students of the Faculty of Sports Sciences were most worried about. Followed by the items (2) The interview system in personnel recruitment creates an unfair recruitment process and (3) I think that there is no merit system in our country. This situation created career anxiety on me. As a result of this analysis, students' comments and views on this item are discussed below.

Opinions of students of the Department of Sports Management

"Since there is insufficient recruitment in my field. Some teachers cannot be assigned because the number of assignments is low despite having very high scores. I am extremely anxious about the assignment. Because I think there is nepotism in the assignments. (Mihriban)"

"I find the number of assignments made in my field insufficient. Because we are all manager candidates and we deserve to be assigned in the best way. (Mehmet)"

"I think the number of assignments in the field of sports management is insufficient. In our country, the sports management department does not get the value it deserves. Job opportunities in the state and private sectors are insufficient compared to Europe. (Participant)"

"The interview system in personnel recruitment creates an unfair recruitment process. We are already adequately equipped. Because we have received enough points from the public personnel selection exam, there is no need for repeated audits, especially for lack of merit, unfair supervision, and interview. The fact that an individual who scores 93 cannot be assigned because of an interview score of 58 is evidence of injustice. (Participant)."

"We had friends who were unfairly eliminated in the interviews, despite getting enough points. This causes us to become discouraged and lose our beliefs. (Participant)"

"One of the biggest problems in the country is lack of merit. The favoritism of some people is one of the biggest problems. The number of assignments is insufficient, and in most places, there is an influential contact system. I have no hope for the future. (Participant)"

As can be seen from the above-mentioned comments, the items that created the highest level of career anxiety in the students of the Sports Management Department were the number of appointments made in the field, lack of merit, and the existence of the interview system. These 3 items may cause intense career anxiety in students since they are issues that directly affect students' careers and business life.

Opinions of students of the Department of Physical Education and Sports Teaching

"I think my department is important. Currently, the number of these departments is increasing in many parts of Turkey. In this case, it causes a backlog in the field. However, while the number of students in the department is increasing day by day, the number of assignments is not increasing, on the contrary, it is decreasing. (Furkan)"

In our country, I am against people working in professions they do not deserve, not because they do their job well, but because they have effective acquaintances. Our situation would be much better if there was a merit system instead of a loyalty system, and only people who would do their job well were recruited in every profession. (Yasin)"

"I'm considering quitting my department as I hear the number of assignments. Although there are schools that lack so many sports teachers, the low number of assignments makes people hopeless. (Müşerref)"

"I think there is nepotism in interviews and I have seen examples of it many times. The system is not fair. (Ahmet)"

"The formation system is unfair. We study in this field for four years, but others can become teachers in a year by giving money. (Ramazan)"

Among the problems stated by the students of the Physical Education and Sports Teaching Department, the main ones are the inadequacy of the number of assignments, incompetence, and the lack of an equal and fair recruitment process in the interviews. In addition, one of the participants drew attention to the pedagogical formation system and mentioned that this situation affected his anxiety.

Opinions of students of the Department of Coaching Education

"Those who do not have enough knowledge and skills can come to good points in our country. The fact that there is injustice worries me (Participant)"

"There is a huge difference between the number of examinees and the quota of assignments. This leads to a situation where you cannot be assigned even though you scored very high. (Ramazan)."

"The number of appointments is seriously insufficient. After graduation, many people become unemployed. (Furkan)"

"I think there is no merit system in our country. (Vedat)"

When the above qualitative findings are considered, it was determined that the number of assignments and lack of merit, as in the previous sections, are the most influential factors for the anxiety of the students of the Coaching Department.

Discussion and Conclusion

In the research, the results of the opinions that the participants emphasized the most were given, and the discussion and recommendations related to these results were given.

As a result of the Q analysis, the item "*I find the number of assignments made in my field insufficient.*" emerged as the most significant career anxiety item revealed by the participants. The main factor that emerges most in the selection of this item is the fact that the number of assignments made in this field every year is not sufficient, and many sports science graduates are left unemployed despite getting high scores in the Public Personnel Selection Exam. The results obtained in the study of Çalı and Doğar (2021) support the present study. The low number of assignments is among the most significant reasons that increase students' career anxiety. It can be stated that the high scores obtained from the public personnel exam and the limited assignments are the positive determinants of career anxiety for students.

As a result of the Q analysis conducted, "*The interview system in personnel recruitment creates an unfair recruitment process.*" item appears as the factor that has the most significant effect on career anxiety after the number of assignments factor. The interview system is the evaluation and scoring of candidates by authorized persons before recruitment in the public sector. The students of the Faculty of Sports Sciences thought that this scoring system was made in an unfair environment and stated that they were adversely affected by this situation by losing their vested rights due to the interview system. The study results of Çalı and Doğan (2021), and Köybaşı, Teyyar, Yazıcı & İbicek (2018) showed similarities with the current study. The feeling of injustice experienced by

students in the interview system can be considered another significant factor in career anxiety.

The item "*I think there is no merit system in our country.* This situation creates career anxiety on me." is also a factor that has a significant effect on students' career anxiety. The fact that the students of the Faculty of Sports Sciences think that there is a problem of merit in recruitment in our country is another problem that the students see as an obstacle in their career. Undergraduate students studying in the field of sports sciences consider that they will face an environment without merit in their future career and that regardless of their level of knowledge and skills, they will have difficulties in their career due to the favoritism of someone and may even be at the point of not being able to find a job.(Agun, Üçok & Küçük, 2021; Van Hooft & Stout, 2012) found similar results to the current study. It is considered that the lack of fair recruitment in the current system and the hiring of uninformed people is a significant factor that directly affects students' career anxiety.

The item "*My family has no negative influence on my career.*" In the study, it was seen from the findings obtained from the study that the pressure exerted by family members had a positive effect on career anxiety (Agrawal & Chahar, 2007; Mojgan, Kadir & Soheil, 2011; Pesarik et al., 2017) have yielded similar results to the current study. The reason for this situation can always be explained by the active role of the family in determining career.

As a result, according to the obtained data, the subjects in which the career anxiety of students studying at the Faculty of Sports Sciences are common are; insufficient number of appointments according to the graduated department, lack of merit and the existence of an interview system can be listed as the main reasons that increase career anxiety.

Recommendations

- The number of assignments made each year can be increased.
- In public recruitment, the interview system can be abolished and a more transparent and trusting recruitment system can be created instead.
- For the Faculty of Sports Sciences students, studies that will inform them on careers such as symposiums and training can be increased.
- Support can be provided to private institutions that will serve in the field of sports. In this way, there may also be an increase in employment.

Author Note

This study was produced from the unpublished master's thesis of Ali Ulaş Yüksel, who graduated from Burdur Mehmet Akif Ersoy University Social Sciences Institute Sports Management Master's program, "Examination of career anxiety of students studying at the Faculty of Sports Sciences through Q method".

Conflict of Interest

There is no conflict of interest between the authors regarding the publication of this article.

Author Contributions

Research Idea: AYK, AUy; Research Design: AYK; Analysis of Data: AUy; Writing: AUy, AYK; Critical Review: AYK, AUy

Corresponding Address:

*PhD. Ahmet Yavuz KARAFİL
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi
İstiklal Yerleşkesi İstiklal Stadyumu A-3 Girişi, Değirmenler Mah.
Cevat Sayılı Bulvarı No: 120/31-1 Merkez/BURDUR
ORCID: 0000-0002-1910-4673
E-posta: aykarafil@mehmetakif.edu.tr*

References

1. **Agrawal, R. K., & Chahar, S. S.** (2007). Examining role stress among technical students in India. *Social Psychology of Education, 10(1)*, 77-91.
2. **Aktuğ, I., & Alpay, D. D.** (2015). Abant izzet baysal üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1)*, 15-24.
3. **Amin, Z.** (2000). Q methodology: A journey into the subjectivity of human mind. *Singapore Medical Journal, 41(8)*, 410-414.
4. **Ataçocuğu, M. Ş., & Zelyurt, M. K.** (2017). Spor bilimleri fakülteleri mezunlarının işsizlik deneyimleri üzerine nitel bir araştırma. *Sportif bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 51(1)*, 70-97.
5. **Atalay, A.** (2020). İstihdam edilebilir miyim? Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin istihdam edilebilme algıları: *Ardahan üniversitesi örneği. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, 11(3)*, 245-257.
6. **Aydın, E.** (2017). BESYO öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölüm ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki. *Journal of International Social Research, 10(49)*, 263-268.
7. **Ayyıldız, Y.** (2015). Meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerine göre işsizlik kaygılarının incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(20)*, 175-187.
8. **Bozyiğit, E., & Gökbaraz, N.** (2020). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinde kariyer stresinin belirleyicileri. *Journal of Computer and Education Research, 8(15)*, 181-200.
9. **Brown, S. R.** (1993). A primer on Q Methodology. *Operant Subjectivity, 16(3/4)*, 91-138.
10. **Campagna, C. G., & Curtis, G. J.** (2007). So worried I don't know what to be: Anxiety is associated with increased career indecision and reduced career certainty. *Australian Journal of Guidance and Counseling, 17*, 91-96.
11. **Cresswell, J. W.** (2017). *Karma yöntem araştırmalarına giriş* (M. Sözbilir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
12. **Çakto, P., & Görgüt, İ.** (2019). Beden eğitimi ve spor eğitimi gören öğrencilerin kariyer planlama süreçlerinin incelenmesi. *International Sport Science Student Studies, 1(1)*, 69-80.
13. **Çalı, O., & Doğar, Y.** (2021). Spor lisesi öğrencilerinin kariyer kaygılarının incelenmesi. *Journal of Physical Education & Sports Science/Bedensel Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 15(1)*, 81-93.
14. **Çetinkaya, T.** (2019). The analysis of academic motivation and career stress relationships of the students in department of physical education and sport. *International Education Studies, 12(4)*, 24-35.
15. **Daniels, L. M., Stewart, T. L., Stupnisky, R. H., Perry, R. P., & LoVerso, T.** (2011). Relieving career anxiety and indecision: The role of undergraduate students' perceived control and faculty affiliations. *Social Psychology of Education, 14(3)*, 409-426.
16. **Danielson, S.** (2009). Q methods and surveys: *Three methods to combine Q and R. Fields Methods, 21(3)*, 219-237.
17. **Deer, L. K., Gohn, K., & Kanaya, T.** (2018). Anxiety and self-efficacy as sequential mediators in US college students' career preparation. *Education Training, 60(2)*, 185-197.
18. **Demir, F., & Kul, M.** (2011). *Modern bir araştırma yöntemi olarak Q metodu*. Ankara: Adalet Yayınları.

19. **Devecioğlu, S., Çoban, B., & Karakaya, Y. E.** (2011). Türkiye'de spor eğitimi sektörünün görünümü. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(3), 627-654.
20. **Dursun, S., & Karagün, E.** (2012). Öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin incelenmesi: kocaali üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu son sınıf öğrencileri üzerine bir araştırma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 93-112.
21. **Erskine, R. G., Moursund, J. P., & Trautmann, R. L.** (1999). *Beyond em contact in relationship*". New York: Routledge.
22. **Eruzun, C., Kınalı, Y., & Ögüt, E. E. E.** (2017). A qualitative view into the employment problems of sports management graduates in Turkey. *Uluslararası Rekreasyon ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 13-21.
23. **Hazel, A., Işıl, D., Üçok, B., & Küçük, A.** (2021). Kariyer dönemlerinin değişmeyen gerçeği: kariyer endişesi. *İş ve İnsan Dergisi*, 8(1) 59-72.
24. **İlgar, E. A., & Cihan, B. B.** (2019). Spor yöneticiliği programlarında öğrenim gören öğrencilerin sektörel beklenti, mesleki belirsizlik ve gelecek kaygılarının incelenmesi: fenomenolojik bir çözümleme. *Spor Eğitim Dergisi*, 3(1), 81-92.
25. **Johnson, R. W., & Kawachi, J.** (2007). Job changes at older ages: Effects on wages, benefits, and other job attributes. *Center for Retirement Research at Boston College Hovey House*.
26. **Karakaş, A. C.** (2013). Paylaşma tutumlarının sınav kaygısı-gelecek kaygısı ile ilişkisi (Sakarya ili örneği). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 135-157.
27. **Kılıç, Y., Coşkun, Z., & Karakaya, Y. E.** (2020). Spor bilimleri alanında eğitim alan öğrencilerin kariyer geleceklerine yönelik tutumları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(23), 2064-2078.
28. **Köybaşı, F., Teyyar, C. U., Yazıcı, E. C., & İbicek, G.** (2018). Öğretmen adaylarının mülakat uygulaması ilişkin görüşleri: bir durum çalışması. *The Journal of Academic Social Science*, 6, 305-316.
29. **Kring, A. M., & Johnson, S. L.** (2015) *Anormal psikoloji*. M. Şahin, (Çev. Ed.), Ankara: Nobel.
30. **Menevşe, A.** (2020). Spor endüstrisinde istihdam. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 161-173.
31. **Mojgan, F. N., Kadir, R. A., & Soheil, S.** (2011). The relationship between state and trait anxiety with career indecision of undergraduate students. *International Education Studies*, 4(3), 31-35.
32. **Mumcu, H., Karakullukçu, Ö., & Karakuş, M.** (2019). Youth employment in the sports sector. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2649-2665.
33. **Parker, C., Scott, S., & Geddes, A.** (2019). *Snowball sampling*. SAGE research methods foundations.
34. **Peng, H.** (2005). Reduction in state anxiety scores of freshmen through a course in career decision. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 5, 293-302.
35. **Pisarik, C. T., Rowell, P. C., & Thompson, L. K.** (2017). A phenomenological study of career anxiety among college students. *The Career Development Quarterly*, 65(4), 339-352.
36. **Schmolck, P.** (2015). The Q-Method page: PQ-Method software.
37. **Şahin, M.** (2019) *İntegratif psikoterapi*, ASEAD, 6(10), 147165.

38. **Taşmektepligil, Y., Hazar, F., Ağaoglu, S. A., Öğreten, N., & Terzioğlu, E. A. (2009).** Beden eğitimi ve spor alanı mezunlarının istihdam sorunları ve yeni iş olanakları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 99-118.
39. **Temel, V., & Nas, K. (2018)** Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin kariyer geleceği algı düzeylerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (İÜBESBD)*, 5(3), 35-45.
40. **Turgut, M., Gökyürek, B., & Yenel, F. (2004).** Beden eğitimi ve spor yüksekokullarındaki antrenörlük eğitimi ve spor yöneticiliği bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin bu bölümleri seçme nedenleri ve beklentileri üzerine bir araştırma. *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 91- 99.
41. **Van Hooft, E. A. J., & Stout, T. (2012).** Nepotism and career choice, job search, and job choice. Jones R. G. (Ed.), *Nepotism in Organizations* (p. 67–91). Routledge/Taylor & Francis Group.
42. **Vignoli, E. (2015).** Career indecision and career exploration among older French adolescents: The specific role of general trait anxiety and future school and career anxiety. *Journal of Vocational Behavior*, 89, 182-191.
43. **Vural, M., & Çoruh, Y. (2019).** The effect of students of sports management and coaching education department on entrepreneurial tendencies of career plans. Endonezya: *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 8(2), 351-355.
44. **Watts, S., & Stenner, P. (2012).** *Doing Q methodological research: Theory, method & interpretation*. London: Sage Publications.
45. **Webler, T., Danielson, S., & Tuler, S. (2009).** Using Q method to reveal social perspectives in environmental research. Greenfield MA: *Social and Environmental Research Institute*, 54, 1-45.
46. **Yazıcı, T., & Koçak, S. (2018).** The development and employment status of sports management career and the case of Turkey. *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 5(2).
47. **Yıldız, S., Tüfekçioglu, E. (2008).** Beden eğitimi ve spor yüksekokullarında eğitim destekleri, kariyer gelişim olanakları ve eğitim sonrasında istihdam durumunun incelenmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 89-97.
48. **Yıldız, S. M., Özdağ, S., & Yaman, Ç. (2008).** Students' perceptions of the higher education institutions providing physical education and sports education and employment opportunities. *Journal of Human Sciences*, 5(2).
49. **Zabala, A. (2014).** Q method: A package to explore human perspectives using Q methodology. *The R Journal*, 6(2), 163-173.
50. **Zabala, A., Sandbrook, C., & Mukherjee, N. (2018).** When and how to use Q methodology to understand perspectives in conservation research. *Conservation Biology*, 32(5), 1185-1194.

Farklı Profesyonellik Düzeyindeki Futbolcular ve Antrenörleri Arasındaki İlişki

Umut GÖK¹ , Yağmur ÖZATİK² , Günay YILDIZER³

¹ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

² Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü

³ Eskişehir Teknik Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü

Araştırma Makalesi

DOI:10.53434/gbesbd.1098732

Öz

Bu çalışmanın amacı, aktif olarak futbol oynayan profesyonel ve amatör futbolcuların antrenörleri ile ilişkilerini yakınlık, bağlılık ve tamamlayıcılık alt boyutlarında, spora başlama yaşı ve oynadığı lig düzeyine göre incelemektir. Çalışmaya 15 yaş ve üzeri 284 amatör futbolcu ve 154 profesyonel futbolcu katılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve Sporcu-Antrenör İlişkisi Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi iki yönlü çok değişkenli varyans analizi (İki-yönlü MANOVA) ile incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda antrenör sporcu arasındaki iletişim düzeyinin spora başlama yaşı ve amatör, profesyonel olma statüsü ile iletişim düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre amatör futbolcuların profesyonel futbolculara göre antrenörleri ile daha iyi iletişim düzeyine sahip olduğu ayrıca spora başlama yaşı değişkenine bakıldığında 11 yaşından sonra spora başlayan ve profesyonel olan futbolcuların antrenörleri ile ilişkilerinin en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Anahtar sözcükler: Futbol, Sporcu-Antrenör İlişkisi, Antrenör davranışı

Relationship between Coaches and Soccer Players from Different Professional Levels

Abstract

The purpose of this study was to examine the athlete-coach relationship between soccer players with respect to their professional level and age of starting soccer. 284 amateur football players and 154 professional football players, aged 15 and over, participated to the study. Athlete–Coach relationship scale was used as a data collection tool. The analysis of the obtained data was analyzed by two-way multivariate variance analysis (2-way MANOVA). As a result of the analysis, the level of communication between the coach and the athlete the age of starting soccer and the status of becoming amateur, professional soccer player had emerged significant difference. Amateur footballers have a better communication level with their coaches than professional footballers, and when the age of starting sport is considered the relations of football players who started sports after 11 years of age and becoming professional footballers are at the highest level of communication with coaches according to this result.

Keywords: Football, Coach-athlete relationship, Coach behaviour

Giriş

Bir takım oyunu olan futbolda takım birlikteliği, bütünlüğü ve başarısını sağlamak için grup lideri olarak antrenöre ihtiyaç duyulmaktadır (Ulukan, 2006). Futbol takımlarında görev yapan antrenörler günümüzde içinde buldukları sistemin lideri olarak görülmektedirler. Antrenörler sergiledikleri veya sergileyecekleri davranışlar ile organizasyonun takımsal ve bireysel hedeflere ulaşılmasında son derece kritik bir role sahiptirler (Çelik, 2013). Antrenörler antrenman esnasında ve müsabakalarda oldukça aktif bir rol alarak sporcuları ile etkileşim içinde olmak, onları motive etmeye çalışmak, antrene etmek ve onlara geri bildirim sağlamak için zaman harcamaktadırlar (Reinboth, Duda ve Ntoumanis, 2004). Bu yüzden bir antrenörün mesleki olarak donanım ve becerilerinin etkililiği ancak sporcuyla arasında kurduğu etkili iletişim ile sağlanabilmektedir (Bayrak ve Nacar, 2015). Bir antrenör her ne kadar teknik, taktik ve motorik konularda donanımlı olsa da sporculara bunları öğretebilme yeteneği ve etkili bir iletişim becerisinden yoksun ise sporcularının potansiyellerini tam anlamıyla ortaya çıkarmalarında işlevi görece zayıf olacaktır (Çelik, 2013). Bu nedenle iyi bir antrenör olmanın temel şartlarından biri iyi bir iletişimdir (Margaret, Kirubakar ve Kumutha, 2010).

Genel olarak bakıldığında sporda ortak amaçları gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kişiler ve yönetimler bir sistem içerisinde. Bu sistemde hedeflere etkili bir biçimde ulaşmak için koordinasyonun sağlanması, bilgilerin paylaşılması, görevlerin yerine getirilmesi, ilişkilerin yürütülmesi, duygu ve düşüncelerin aktarılması gibi unsurların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu etkileşim ortamını sağlamak ise iletişimi kullanmadan mümkün olmamaktadır. Antrenör sporcu ilişkisinde iletişim, antrenör ve sporcunun ortak hedef ve inançlarıyla bağlantılı olarak ortak bilgi ve anlayışlarının oluşmasını ve gelişmesini sağlamaktadır (Jackson, Dimmock ve Compton 2018).

Sporcuların istenilen ileri düzeyde performans sergilemeleri için antrenör ile etkileşimlerinin ve iletişimlerinin daha iyi olması gerekmektedir (Yıldız, 2011). Antrenör,

futbola özgü kurallardan ince taktiklere, beslenme düzeni, uyku düzeni ve takım içerisindeki ilişkilere kadar futbolcunun birçok davranış, tutum ve alışkanlıkları ile çok yakından ilgilenmektedir. Sporcusunu iyi bilen, yaptığı hareketlerden onu tanıyan antrenör onunla iyi iletişim geliştirmenin ilk aşamasını tamamlamış olur (Güllü, 2018). Selağzı ve Çepikkurt (2014) benzer şekilde spor takımlarında iletişimin başarıyı yakalamada etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Özdenk ve Kaya (2019) çalışmalarında, Türkiye’de profesyonel sporcuların amatör sporculara göre iletişim becerilerinin daha yüksek olduğunu, 10 yıl ve üzeri spor yapan sporcuların iletişim becerilerinin tecrübe düzeyi daha az olan sporculara göre daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Bunun yanında spora erken yaşta başlamanın antrenman, müsabaka, turnuva gibi yapılar içerisinde daha fazla bulunmaya olanak tanınmasıyla, profesyonelleşme üzerinde de etkili olduğunu gösteren çalışmalar ortaya konulmuştur (Ford, Ward, Hodges ve Williams, 2009). Spora erken başlama şüphesiz antrenör kimliğini üstlenen kişilere yönelik bir algının oluşması ve onlarla geçirilen zaman sürecinde iletişimsel yapılara ilişkin etkileri de beraberinde getirmektedir (Fraser-Thomas, Côté ve Deakin, 2008a; Fraser-Thomas, Côté ve Deakin 2008b). Literatür incelendiğinde, Türkiye’de oldukça popüler olan futbolda iletişim becerileri ile ilgili çalışmalar bulunmaktadır; fakat amatör ve profesyonel futbolcularla antrenörleri arasındaki iletişim becerilerinin spora başlama yaşının da göz önüne alarak incelendiği çalışmalar çok kısıtlıdır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de futbolcular ve antrenörleri arasındaki ilişkinin futbolcuların spora başlama yaşları ve profesyonellik düzeylerine göre incelenmesidir. Bu kapsamda *“Futbolcuların profesyonellik düzeyleri ve spora başlama yaşları etkileşimli bir şekilde antrenörleri ile ilişkilerini etkilemekte midir?”* araştırma sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada, araştırmacıların anket yoluyla katılımcıların belirli bir konuya yönelik görüşlerini topladıkları ve bu görüşlerin gruplar arasında karşılaştırılmasını sağlayan niceliksel araştırma modellerinden olan nedensel karşılaştırma modeli kullanılmıştır (Fraenkel, Wallen ve Hyun 2012).

Araştırma yürütülmeden önce Eskişehir Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği kurulundan 5702 protokol numarası ile 02.03.2020 tarihinde onay alınmış ve tüm katılımcılar gönüllü katılım formunu doldurarak çalışmaya dahil olmuşlardır.

Araştırma grubu

Çalışmaya, 15 yaş ve üzeri, yaş ortalamaları 21.14 ± 4.36 olan 284 amatör futbolcu ve yaş ortalamaları 21.99 ± 3.85 olan 154 profesyonel futbolcu katılmıştır. Futbolcuların 2019-2020 sezonunda faal lisanslı olarak futbol oynamasına dikkat edilmiştir. Çalışmaya katılan tüm futbolcular erkektir.

Veri toplama araçları

Sporcu-Antrenör İlişkisi Ölçeği: Antrenör-sporcu ilişkisi envanteri Jowett ve Ntoumanis (2004) tarafından geliştirilen bir ölçme aracıdır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Altıntaş, Çetinkalp ve Aşçı, (2012) tarafından yapılmıştır. Ölçek 7'li Likert tipindedir. Cevaplar; Kesinlikle Katılmıyorum, Kısmen Katılmıyorum, Katılmıyorum, Kararsızım, Katılıyorum, Kısmen Katılıyorum, Kesinlikle Katılıyorum şeklindedir. Ölçekte 11 madde bulunmaktadır ve bu maddelerden 3,5,8,9 numaralı olanlar Yakınlık alt boyutuna; 1,2,6 numaralı maddeler Bağlılık alt boyutuna; 4,7,10,11 numaralı maddeler ise Tamamlayıcılık alt boyutuna yönelik sorulardır. Bu çalışmada toplanan veriler Yakınlık alt boyutunun Cronbach Alpha değerine bağlı iç tutarlık katsayısı 0.89, Bağlılık alt boyutunun 0.75, Tamamlayıcılık alt boyutunun ise 0.83 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin analizi

Elde edilen verilerin analizi iki yönlü çok değişkenli varyans analizi (iki-yönlü MANOVA) ile incelenmiştir. Manova testinin yürütülmesi için hem profesyonel hem de amatör sporcu gruplarında uç değerler incelenmiş ve profesyonel sporcu grubunda yer alan 1 veri uç değer olmasından dolayı analiz dışında tutulmuştur. Kolmogorov-Smirnov test sonuçları veri setinin normal dağıldığını gösterirken, Levene testi sonuçları varyansların homojenliğini ortaya koymuştur. Kovaryans matrislerinin eşitliği varsayımı Box's M testi sonuçlarına ($p < 0.05$) göre MANOVA sonuçları Pillai's Trace değerleri ile raporlanmıştır (Field, 2009). Testlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi 0.05 olarak belirlenmiş ve SPSS 24 paket programı kullanılmıştır.

Bulgular

İki yönlü MANOVA sonuçları incelendiğinde spora başlama yaşı ve profesyonellik düzeyinin sporcuların algıladığı antrenörleriyle ilişkileri üzerinde anlamlı etkileşime sahip olduğunu göstermiştir [$F_{(860.6)} = 2.477$, $p = 0.022$, Pillai's Trace = 0.034, $\eta^2 = 0.017$]. Bağımsız değişkenlerin ana etkileri incelendiğinde ise hem spora başlama yaşı [$F_{(860.6)} = 3.792$, $p = 0.001$, Pillai's Trace = 0.052, $\eta^2 = 0.026$], hem de profesyonellik düzeyi [$F_{(860.6)} = 2.477$, $p = 0.000$, Pillai's Trace = 0.309, $\eta^2 = 0.309$] sporcuların algıladıkları antrenörleriyle ilişki skorları üzerinde anlamlı düzeyde farklılıklar oluşturmuştur.

Tablo 1. MANOVA test sonuçları

Bağımsız Değişkenler		Değer	F	Serbestlik Derecesi	Hata Serbestlik Derecesi	p	η^2
Spora Başlama Yaşı	Pillai's Trace	0.052	3.792	6.000	860.000	0.001*	0.026
Oynadığı Lig Düzeyi	Pillai's Trace	0.309	63.999 ^b	3.000	429.000	0.000*	0.309
Spora Başlama Yaşı x Oynadığı Lig Düzeyi	Pillai's Trace	0.034	2.477	6.000	860.000	0.022*	0.017

* $p < 0.05$

Anlamli etkileşimin hangi alt boyutlar üzerinde farklar oluşturduğunu tespit etmek için ise gruplar arası etkileşim tablosu incelenmiştir. Sonuçlara göre, spora başlama yaşı ve profesyonellik düzeyi futbolcuların algıladıkları antrenörlerine yönelik yakınlık [$F_{(2,431)}= 5.250$, $p= 0.006$, $\eta^2= 0.024$] ve tamamlayıcılık [$F_{(2,431)}= 7.047$, $p= 0.001$, $\eta^2= 0.032$] alt boyutları üzerinde anlamlı etkileşime sahiptir. Gruplar arası etkileşim tablosuna göre profesyonellik düzeyi yakınlık [$F_{(1,431)}= 189.759$, $p=0.000$, $\eta^2=0.306$], bağıllık [$F_{(1,431)}= 124.336$, $p=0.006$, $\eta^2=0.224$] ve tamamlayıcılık [$F_{(1,431)}= 135.994$, $p=0.000$, $\eta^2=0.240$] alt boyutları üzerinde ana etki oluşturmuştur. Bu anlamlı farklılıklar detaylandırılmış ortalama ve standart sapmaları içeren Tablo 2 üzerinden incelendiğinde amatör sporcuların antrenörlerine yönelik yakınlık, bağıllık ve tamamlayıcılık duygularının profesyonel sporculara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Profesyonellik düzeyinin yanında, gruplar arası etkileşim tablosuna göre spora başlama yaşının yakınlık [$F_{(2,431)}= 9.956$, $p=0.000$, $\eta^2=0.044$], bağıllık [$F_{(2,431)}= 5.104$, $p=0.006$, $\eta^2=0.023$] ve tamamlayıcılık [$F_{(2,431)}= 9.528$, $p=0.000$, $\eta^2=0.042$] alt boyutları üzerinde anlamlı ana etki oluşturduğu tespit edilmiştir. Eşleştirmeli karşılaştırmalar incelendiğinde ise bu farklılıkların tüm alt boyutlarda 11 yaş ve üzerinde spora başlayan katılımcılardan kaynaklandığı görülmüştür. Buna göre 11 yaş üzerinde futbola başlayan sporcular tüm alt boyutlarda 5-7 yaş arasında başlayanlar ve 8-10 yaş arasında başlayanlara göre anlamlı şekilde daha yüksek puan elde etmişlerdir ($p<0.001$).

Tablo 2. Profesyonellik düzeyi ve spora başlama yaşına göre futbolcuların alt boyutlardan aldıkları ortalama değerler ve standart sapmaları

	Spora Başlama Yaşı	Lig Düzeyi	AO	SS	N
Yakınlık	5-7 yaş	Amatör	23.150	4.244	53
		Profesyonel	13.833	5.823	36
		Toplam	19.382	6.729	89
	8-10 yaş	Amatör	23.071	3.709	139
		Profesyonel	13.989	6.602	97
		Toplam	19.339	6.778	236
	11+ yaş	Amatör	23.891	3.263	92
		Profesyonel	18.950	6.159	20
		Toplam	23.008	4.340	112
	Toplam	Amatör	23.352	3.685	284
		Profesyonel	14.601	6.553	153
		Toplam	20.288	6.423	437
Bağıllık	5-7 yaş	Amatör	16.150	3.515	53
		Profesyonel	10.527	3.953	36
		Toplam	13.876	4.606	89
	8-10 yaş	Amatör	16.165	2.814	139
		Profesyonel	11.020	4.148	97
		Toplam	14.050	4.256	236
	11+ yaş	Amatör	16.532	3.352	92
		Profesyonel	13.500	4.123	20
		Toplam	15.991	3.672	112
	Toplam	Amatör	16.281	3.127	284
		Profesyonel	11.228	4.173	153
		Toplam	14.512	4.270	437

Tamamlayıcılık	5-7 yaş	Amatör	22.660	3.761	53
		Profesyonel	14.111	6.259	36
		Toplam	19.202	6.461	89
	8-10 yaş	Amatör	22.654	4.410	139
		Profesyonel	14.989	6.539	97
		Toplam	19.504	6.211	236
	11+ yaş	Amatör	23.054	3.455	92
		Profesyonel	19.850	5.869	20
		Toplam	22.482	4.148	112
	Toplam	Amatör	22.785	3.485	284
		Profesyonel	15.418	6.591	153
		Toplam	20.205	5.950	437

Analizlerin daha detaylı yorumlanabilmesi için incelenen tek değişkenli test tablosu (univariate test) ise hem profesyonellik düzey grupları içerisinde spora başlama yaşının, hem de spora başlama yaş grupları içerisindeki profesyonellik düzeyi gruplarının alt boyutlarda aldıkları puanlar arasındaki farkı göstermektedir. Profesyonel olarak futbol hayatını devam ettiren sporcuların spora başlama yaşları yakınlık ($p=0.000$), bağlılık ($p=0.006$) ve tamamlayıcılık ($p=0.006$) alt boyutlarında farklılıklar ortaya koymuştur. Tablo 2 incelendiğinde 11 yaşından sonra spora başlayan profesyonellerin diğer yaş gruplarına göre daha yüksek skorlar elde ettiği görülmektedir. Aynı şekilde bu durum spora başlama yaşına göre profesyonellik düzey grupları için incelendiğinde ise her bir spora başlama yaş grubu içerisinde yer alan profesyonel ve amatör sporcuların antrenörleri ile iletişimlerini niteleyen üç alt boyutta da birbirlerinden anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Tablo 2’de yer alan değerlere paralel şekilde tek değişkenli test sonuçları da her bir alt boyutta amatör sporcuların daha yüksek skor aldıklarını ortaya koymuştur ($p<0.001$).

Tartışma

Sporcuların optimum düzeyde performans sergilemeleri için antrenör ile etkileşimlerinin daha iyi olması beklenmektedir ve buna bağlı olarak iyi bir antrenör olmanın temel şartlarından birinin iyi bir iletişim becerisine sahip olmak olduğu ifade edilmektedir (Margaret, Kirubakar ve Kumutha, 2010; Yıldız, 2011). Ağduman (2018) yaptığı bir araştırmada antrenör sporcu ilişkisinde karşılanan temel psikolojik ihtiyaçların özerklik, yeterlik ve aidiyet destek alt boyutlarının içsel motivasyonu %25 oranında açıkladığını belirtmiştir. Antrenör ve sporcu arasındaki ilişki sporcunun fiziksel, sosyal ve psiko-sosyal gelişiminde kritik bir rol oynamaktadır (Jowett ve Cockerill, 2002). Bu bağlamda antrenör ve sporcu arasındaki ilişkinin pozitif olması başarı ve bağlılık açısından büyük öneme sahiptir. Bu çalışmada, aktif olarak futbol oynayan futbolcuların antrenörleri ile ilişkilerini yakınlık, bağlılık ve tamamlayıcılık alt boyutlarında; spora başlama yaşı ve oynadığı lig düzeyine göre incelemek amaçlanmıştır.

Bu araştırmada elde edilen ilk bulgu futbolcuların antrenörleri ile olan iletişim düzeylerinin spora başlama yaşına göre “tamamlayıcılık”, “bağlılık” ve “yakınlık” alt boyutlarında anlamlı şekilde farklılaşmasıdır. Spora başlama yaşının Antrenör-Sporcu

İlişkisi Envanteri alt boyutları üzerinde oluşturduğu ana etki incelendiğinde, 11 yaş üzerinde futbola başlayan sporcular “tamamlayıcılık”, “bağlılık” ve “yakınlık” alt boyutlarında 5-7 yaş arasında başlayanlar ve 8-10 yaş arasında başlayanlara göre anlamlı şekilde daha yüksek puan elde ettikleri görülmektedir. Detaylı analiz edildiğinde ise 11 yaşından sonra spora başlamış ve profesyonel olmuş kişilerin diğer yaş gruplarına göre daha yüksek skorlar elde ettiği görülmektedir. Fraser-Thomas ve diğerleri (2008a) spora daha erken başlayan sporcuların daha fazla antrenman ve müsabaka yaptıkları için bu yapılar içerisindeki stresli durumlarla başa çıkmakta zorlanarak, bazı psikolojik dinamiklerin gelişim döneminde olumsuz etkilendiğini ve sporu daha geç başlayanlara göre daha erken bıraktıklarını ifade etmişlerdir. İletişimsel açıdan bakıldığı zaman daha fazla müsabaka ve antrenmana maruz kalan sporcuların bu psikolojik süreçlerde yaşadıkları problemler antrenörleri ile iletişimlerinin yıpranmasına neden olabilir. Bu açıklamayı destekleyecek şekilde, Isoard-Gauthier, Trouilloud, Gustafsson ve Guillet-Descas, (2016) 360 sporcuyla yaptıkları çalışmalarında antrenör sporcu ilişkisinin sporcuların tükenmişlik düzeyleriyle bağlantılı olduğunu ifade etmişlerdir. Türkiye’de yürütülen bir çalışmada ise Kolayış ve Çelik (2018) voleybol, atletizm, futbol ve Amerikan futbolu ile ilgilenen sporcular üzerinde yaptıkları araştırmalarında spora başlama yaşının erken olması ile antrenör sporcu ilişkisi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Spora başlama yaşının antrenör sporcu ilişkisi üzerinde oluşturduğu ana etki gelişim dönemleri açısından da ele alınabilir. Adölesan dönemin 10-11 yaşlarında başladığı düşünüldüğünde, 11 yaşından sonra spora başlayan sporcuların artık ergenlik çağını başında oldukları ve daha küçük yaşlarda spora başlayanların ise hala bir çocuk olarak kabul edilmesinden dolayı, spora geç başlayan bu grubun daha olgun bir iletişime sahip olarak spor ortamına girdiği düşünülebilir. Bu bağlamda adölesan dönemde spora başlayan bireylerin iletişim konusunda yapıcı stratejiler oluşturabilmelerine olanak sağlayarak bu sporcuların ileride profesyonelleşmeleri daha beklenir bir durum haline gelmektedir (Fraser-Thomas ve diğerleri, 2008a; Fraser-Thomas ve diğerleri, 2008b). Yücel (2010) bu yaştaki sporcuların artık çocuk değil genç olmaya başladığını ve daima yapmış oldukları hareketlerin antrenör tarafından beğenilip beğenilmediğini bilmek istediklerini ifade etmiştir. Ağduman (2018) yaptığı araştırmada 7 yıl ve üzeri lisansa sahip olan sporcuların gelişime açık ve iletişimi kuvvetli kişiler olduğunu saptamıştır. Bu bulgu ile çalışmamızın sonuçları benzerlik göstermektedir. Bu çalışmanın bulgularına göre, 11 yaşından sonra futbola başlamış ve 18 yaşlarında profesyonel olmuş futbolcunun artık bağlılık, tamamlayıcılık ve yakınlık duygularını düşünebilir ve geliştirebilir kapasitede olduğu görülmektedir. Ayrıca iyi bir antrenör bu notları değerlendirerek genç sporcuların ilgilerini, amaçlarını kısaca kişiliğinin ana çizgilerini anlayabilmekte böylece sporcu gençlerin antrenör ile ilişkileri daha iyi düzeyde olabilmektedir.

Bu araştırmada elde edilen bir diğer bulgu ise futbolcuların antrenörleriyle olan iletişim düzeylerinin profesyonellik düzeylerine göre “tamamlayıcılık”, “bağlılık” ve “yakınlık” alt boyutlarında anlamlı şekilde farklılaşmasıdır. Bu çalışmanın bulgularına göre, amatör futbolcuların daha yüksek iletişim skorlarına sahip olduğu görülmektedir. Bu

araştırmada elde edilen bulgular genel olarak Türkiye’de aynı değişkeni ele alan araştırmalarla çelişmektedir. Abakay ve Kuru (2011) yaptıkları bir çalışmalarında profesyonel ve amatör futbolcuların antrenörleri ile olan iletişim becerilerinin lig düzeyine paralel olarak artış gösterdiği sonucuna varmışlardır. Selağzı ve Çepikkurt (2014) sporcuların antrenörle birlikte çalışma süreleri ile antrenör-sporcu ilişkisi ölçeğinin bağlılık alt boyutu arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Ancak Abakay (2010) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise aynı antrenörle çalışma süresinin artmasıyla birlikte iletişim düzeyinde de belirgin bir artış olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu araştırma sonuçları arasındaki farklılığın sebebi, bu çalışmada sporcuların antrenörleriyle geçirdikleri sürenin bir değişken olarak alınmamasından kaynaklandığı düşünülebilir. Özellikle profesyonel liglerde sporcuların çok sık takım değiştirdiği düşünüldüğünde, Abakay’ın (2010) ortaya koyduğu bulgu değer kazanmaktadır. Günümüzde profesyonel liglerde ve amatör liglerde aynı antrenörün takımda kalma süresi karşılaştırıldığında amatör liglerde antrenörlük yapan kişilerin profesyonel liglerde yapanlara göre daha uzun süre görevinde kaldığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla amatör futbolcuların antrenörlerine daha bağlı, tamamlayıcı ve yakın olduğu bu düşünce ile desteklenebilir. Ayrıca, basketbolcuları ve futbolcuları karşılaştıran bir çalışmada ise basketbolcular ile futbolcuların motivasyonel yönelimleri incelenmiş ve basketbolcuların futbolculara kıyasla içsel motivasyon ortalama puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgular ise basketbolcuların antrenörleri ile daha fazla zaman geçirmesi ve oyun içinde daha fazla etkileşim halinde olması ile açıklanmıştır (Almagro, Sáenz ve Moreno, 2010).

Son olarak, profesyonel ve amatör sporcular arasındaki iletişimsel farklılıklar, sporcuların mesleki bakış açılarıyla da açıklanabilir. Profesyonel futbolcuların, futbolu bir meslek olarak yaptıkları ve ana hedeflerinin para kazanmak ile kariyerlerini sürdürmek olduğu düşünülmektedir. Amatör futbolcularda ise bunun tersi bir durum söz konusudur bu yüzden profesyonel futbolcuların antrenörlerine kendilerini bağlı hissetmek, yakın hissetmek veya tamamlayıcı olmak istemedikleri düşünülebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın sonuçlarına göre, farklı lig kategorilerinde oynayan futbolcuların antrenörleri ile farklı iletişim bağları olduğu görülmüştür. Yakınlık, bağlılık ve tamamlayıcılık puanları yüksek çıkan amatör futbolcuların antrenörleri ile en iyi ilişkileri kuran kişiler oldukları görülmektedir. Ayrıca 11 yaş ve üzeri yaşlarda spora başlayıp profesyonel olmuş futbolcuların diğer yaş gruplarında spora başlayanlara göre antrenörleri ile ilişkileri daha pozitif çıktığı görülmektedir.

Antrenörlerin futbolculardaki tükenmişlik ve bıkkınlık hissini azaltmak aynı zamanda etkili iletişimi de artırmak için antrenmanların daha keyifli geçeceği formlarda çalışmaların yaptırılması tavsiye edilebilir. Küçük yaşta futbola başlayan bireylerin antrenörleri ile iletişimlerini tamamlayıcılık, bağlılık ve yakınlık alt boyutlarında geliştirecek etkinliklerin tasarlanması, spora özgü motorsal gelişimin de dolaylı olarak potansiyelinin zirvesine çıkmasına olanak tanıyabilir. Bu çalışmaya sadece erkek futbolcuların katıldığı göz önüne

alındığında farklı spor branşlarında benzer çalışmaların yapılması ve kadın sporcuların dahil edilerek cinsiyet karşılaştırmasını içeren çalışmaların yapılması önerilebilir. İleride yapılacak çalışmalarda iletişim düzeyleri ile hedef yönelimleri, performans başarısı ve grup bütünlüğü gibi çeşitli değişkenlerin de araştırmaya dahil edilmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Gelecekte yapılacak çalışmaların daha geniş bir örneklem, farklı bir spor branşı ve sporcuların ve antrenörlerin eğitim düzeyleri gibi değişkenler çerçevesinde incelenmesi antrenör sporcu ilişkisi açısından önemli bilgiler sunacaktır.

Yazar notu

Bu çalışma Doç. Dr. Günay Yıldızdan danışmanlığında Umut Gök tarafından Eskişehir Teknik Üniversitesi Spor Bilimler Fakültesi'nde Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayınlanmasıyla ilgili yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkıları

Araştırma Fikri: UG, GY; Araştırma Tasarımı: GY, UG; Verilerin Analizi: GY; Makale Yazımı: UG, YÖ; Eleştirel İnceleme: YÖ

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

Umut GÖK

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, TOKAT

ORCID: 0000-0002-5596-884X

E-posta: gokumut80@gmail.com

Kaynaklar

1. **Abakay, U.** (2010). *Futbolcu-antrenör iletişiminin farklı statülerdeki futbolcuların başarı motivasyonu ile ilişkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
2. **Abakay, U. ve Kuru, E.** (2011). Profesyonel ve amatör futbolcuların antrenörleri ile olan iletişim düzeyi farklılıklarının karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13(1), 125-131.
3. **Ağduman, F.** (2018). *Antrenör sporcu ilişkisi ve kişilik özelliklerinin kış sporlarında motivasyona etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
4. **Almagro, B. P., Sáenz, L. ve Moreno, J.** (2010). Prediction of sport adherence through the influence of autonomy-supportive coaching among spanish adolescent athletes. *Journal of Sports Science & Medicine*, 9(1), 8-14.
5. **Altıntaş, A., Çetinkalp, Z. ve Aşçı, H.** (2012). Antrenör-sporcu ilişkisinin değerlendirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 23(3), 119-128.
6. **Bayrak, E. ve Nacar, E.** (2015). Profesyonel takım sporlarında görev yapan antrenörlerin iletişim beceri düzeylerinin araştırılması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(14), 391-405.
7. **Çalışkan, G.** (2011). *Karizmatik antrenör algısının futbolcularda antrenör-sporcu ilişkisi, sporcu doyumu, takım birlikteliği ve takım bağlılığına etkileri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
8. **Çelik, V. O.** (2013). Takım sporlarında görev yapan sporcuların antrenörleri ile ilgili karizmatik liderlik algılarının değerlendirilmesine yönelik bir ölçek geliştirme çalışması: basketbol branşı örneği. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 2, 16-45.
9. **Field, A.** (2009). Factor analytical examination of the evidence-based practice beliefs scale: indications of a two-factor structure. *Open Journal of Nursing*, 6, 9.
10. **Ford, P. R., Ward, P., Hodges, N. J. ve Williams, A. M.** (2009). The role of deliberate practice and play in career progression in sport: the early engagement hypothesis. *High Ability Studies*, 20(1), 65-75.
11. **Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. ve Hyun, H. H.** (2012). How to design and evaluate research in education. *Creative Education*, 4, 12.
12. **Fraser-Thomas, J., Côté, J. ve Deakin, J.** (2008a). Examining adolescent sport dropout and prolonged engagement from a developmental perspective. *Journal of Applied Sport Psychology*, 20(3), 318-333.
13. **Fraser-Thomas, J., Côté, J. ve Deakin, J.** (2008b). Understanding dropout and prolonged engagement in adolescent competitive sport. *Psychology of Sport and Exercise*, 9(5), 645-662.
14. **Güllü, S.** (2018). Sporcuların antrenör-sporcu ilişkisi ile sportmenlik yönelimleri üzerine bir araştırma. *Sportmetre*, 16(4), 190-204.
15. **Isoard-Gauthier, S., Trouilloud, D., Gustafsson, H. ve Guillet-Descas, E.** (2016). Associations between the perceived quality of the coach-athlete relationship and athlete burnout. An examination of the mediating role of achievement goals. *Psychology of Sport and Exercise*, 22, 210-217.
16. **Jackson, B., Dimmock, J. ve Compton, J.** (2018). *Persuasion and communication in sport. Exercise and Physical Activity (First Edition)*. London and Newyork: Routledge Taylor & Francis Group.

17. **Jowett, S. ve Cockeril, M.** (2002). Incompatibility in the coach-athlete relationship. *Solutions in Sport Psychology*, 16-31.
18. **Jowett, S. ve Ntoumanis, N.** (2004). The coach-athlete relationship questionnaire development and initial validation. *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*, 24, 245-257.
19. **Kolayış, H. ve Çelik, N.** (2018, Kasım). Examining the relationship between coach-athlete relationship and sport participation motivation among athletes. *16. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresinde sunulan bildiri*, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
20. **Margaret, G. D., Kirubakar, S. G. ve Kumutha, N.** (2010). Communication skills: A cognitive-behavioural approach to enhance relationship skills in young sport coaches. *British Journal of Sports Medicine*, 44(S1), 49-50.
21. **Özdenk, S. ve Kaya, K.** (2019). Examination on communication and happiness levels of athletes. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 21, 305-310.
22. **Reinboth, M., Duda, J. L. ve Ntoumanis, N.** (2004). Dimensions of coaching behavior, need satisfaction, and the psychological and physical welfare of young athletes. *Motivation and Emotion*, 28(3), 297-313.
23. **Selağzi, S. ve Çepikkurt, F.** (2014). Antrenör ve sporcu iletişim düzeylerinin belirlenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 11-18.
24. **Ulukan, M.** (2006). *Futbolcuların kulübe bağlılıklarında antrenörlerin liderlik özelliklerinin rolü* (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
25. **Yıldız, S. M.** (2011). Relationship between leader-member exchange and burnout in professional footballers. *Journal of Sports Sciences*, 29(14), 1493-1502.
26. **Yücel, M. G.** (2010). *Antrenör-sporcu ilişkisini etkileyen faktörler (Güreş Örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bu sayfa boş bırakılmıştır.

The Effect of University Students' Perceived Social Support Levels on Physical Activity Participation

Hüseyin GÜMÜŞ¹ , Merve KOYUNCU²

¹ Mersin University, Sport Science Faculty, MERSİN

² Toros University, Vocational School of Health Services, MERSİN

Research Article

DOI:10.53434/gbesbd.1085308

Abstract

It is clearly seen that interaction affects the level of physical activity like many other behaviors in the social world we live in with others. This study examines the relationship between motivation to participate in physical activities and perceived social support. The sample group of the study consists of 491 students, 389 females and 102 males, whom are chosen from two public university students. They are selected according to convenient sampling method which is one of the non-random sampling method. In the research, The Motivation Scale for Participating in Physical Activity which is developed by Tekkurşun-Demir and Cicioğlu, and Perceived Support Scale that is developed by Yıldırım in 1997 and revised in 2004 were used as a data collection tools. In addition to descriptive statics, which are Regression Analysis and Explanatory Factor Analysis, Independent Sample T Test was also used for two groups depending on the number of variables in the analysis of the data. When the findings were evaluated, it was determined that the perceived social support levels of the research group were above the average and the highest support was determined as friend support while the lowest was teacher support. In physical activity motivations, the highest average is in the sub-dimension of arbitrariness while the lowest average is the individual sub-dimension. It has been retained that gender is a variable that causes significant difference in all sub-dimensions and total scores. The average scores of males are higher compare to females. Findings of correlation analysis examining the relationship between measurement tools show that there are positive low and medium level relationship between perceived social support and motivation to participate in physical activity. Furthermore, as a result of regression analysis, it was demonstrated with the regression model that a unit increase in perceived social support would create an increase of 0,144 on physical activity participation. As a result, perceived social support is an important predictor of participation in physical activity.

Key words: Social support, Physical activity, Perception, College students

Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Fiziksel Aktiviteye Katılımlarına Etkisi

Öz

Başkalarıyla etkileşimin birçok davranış gibi fiziksel aktivite düzeyini de etkilediği sosyal bir dünyada yaşıyoruz. Bu çalışmada fiziksel aktiviteye katılım motivasyonu ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişki incelenmektedir. Araştırmanın örneklem grubunu seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi ile seçilmiş iki devlet üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerinden oluşan 389 kadın 102 erkek olmak üzere toplam 491 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Tekkurşun-Demir ve Cicioğlu tarafından geliştirilen Fiziksel Aktiviteye Katılım Motivasyonu Ölçeği ve Yıldırım (1997) tarafından geliştirilen ve 2004'te revize edilen Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, Regresyon Analizi ve Açıklayıcı Faktör Analizinin yanı sıra değişken sayısına bağlı olarak iki grup için Bağımsız Örneklem T Testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular incelendiğinde araştırma grubunun algılanan sosyal destek düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğu, en yüksek destek arkadaş desteği olarak belirlenirken, en düşük desteğin öğretmen desteği olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel aktivite Motivasyonlarında ise en yüksek ortalama nedensizlik alt boyutundayken en düşük ortalama bireysel alt boyuttur. Cinsiyetin tüm alt boyutlarda ve toplam skorlarda anlamlı farka yol açan bir değişken olduğu tespit edilmiştir. Erkek bireylerin ortalama puanları kadınlara oranla daha yüksektir. Ölçüm araçları arasındaki ilişkinin incelendiği korelasyon analizi bulguları algılanan sosyal destek ile fiziksel aktiviteye katılım motivasyonu arasında pozitif yönlü düşük ve orta düzey ilişkiler olduğunu göstermektedir. Ayrıca regresyon analizi neticesinde algılanan sosyal destekte gerçekleşen bir birim artışın, fiziksel aktiviteye katılım üzerinde 0,144'lik bir artış yaratacağı gerçekleştirilen regresyon modeliyle ortaya konulmuştur. Sonuç olarak fiziksel aktiviteye katılımında algılanan sosyal destek önemli bir yordayıcıdır.

Anahtar kelimeler: *Sosyal destek, Fiziksel aktivite, Algı, Üniversite öğrencileri*

Introduction

The coronavirus (COVID-19) pandemic has been a significant public health problem all over the world, including our country. Along with the measures taken to prevent the spread of the epidemic, individuals' physical activity levels, nutritional habits, education-teaching methods have been changing and individuals have been experiencing a problem of adapting to this rapidly changing process. Social interaction has reduced because of the restrictions applied to protect public health (Yüce & Muz, 2021). If college students are not engaging in sufficient physical activity, there is a high likelihood that they will remain inactive in adulthood, which increases the potential for health risks later in the life span (Barnett, Gauvin, Craig & Katzmarzyk, 2008; Sparling & Snow, 2002). Therefore, it is important to identify factors that are associated with engaging in physical activity behaviors in college. During the transition to adulthood, especially the university entrance period is associated with decreased physical activity (Kwan, Cairney, Faulkner & Pullenayegum, 2012). In spite of the despite university students reporting favourable intentions to engage in moderate-intensity physical activity, they report several barriers including lack of social support (Deliens, Deforche, De Bourdeaudhuij & Clarys, 2015; Kwan & Faulkner, 2011).

The association between social support and low and declining levels of physical activity has been well-documented in adolescents and older adults, yet there has been little focus on university students (Scarapicchia, Sabiston, Pila, Arbour-Nicitopoulos & Faulkner, 2017). There has also been a lack of consistency in the operationalization of social support, as well limited examination of the multidimensional nature of the construct. Broadly, social support facets include networks or structure, functions, and perceptions (Due, Holstein, Lund, Modvig & Avlund, 1999; Holt & Hoar, 2006). Social restrictions during university time, which is one of the most socially active periods of individuals, cause physical inactivity in this age group. Social restrictions that have taken place during university time, which is one of the most socially active periods of individuals, cause physical inactivity in this age group. Therefore, it is very important to prepare physical activity programs. Since social factors are important for students to participate in physical activity. When the decline in youth participation in physical activity taken into account, it is important to develop new programs to prevent this situation in order to understand the factors associated with the level of social support and participation in physical activity. The relationship between physical activity and socialization should not be evaluated only in terms of physical health of individuals. In addition to physical health, the concept of socialization is a variable that needs great importance in terms of mental health (Polero et al., 2021). As a matter of fact, Durkheim (1987) in his work named suicide explained the lack of social integration or the lack of relationship with others with increasing suicidal events. Effects of this relationship on our health and well-being has long been recognized by the scientific community (Berkman, Glass, Brissette & Seeman, 2000; Holt-Lunstad, Smith & Layton, 2010; Wilson, 2021) similes the relationship between individuals with high and low levels of social support as death relationship between smoking reduction and mortality rate. It indicates that someone with a strong social network is less likely to die compared to a weak one. As social networks between people can be affected by many things. These can be discernible as the person's behavior (diet, exercise, smoking, and alcohol consumption), how he feels (depressed mood, high self-esteem, self-confidence, etc.) and physiological functioning. Another of these is externally perceived social support. Conceptually, social support means providing information, suggestions, financial aid to individuals that will contribute positively to their feelings and behaviors or supporting the individual in his relationship with other individuals around him. When it is defined, social support means providing information, suggestions, financial aid to individuals that will contribute positively to their feelings and behaviors or supporting the individual in his relationship with other individuals around him (Gottlieb, 1983). It is seen that when the individuals are aware of social support this situation helps individuals in different ways. If an individual knows the social support systems that helps the individual to activate his psychobiological resources, to meet his wishes, to gain skills and to reach material and monetary resources. Moreover, social support systems helps individuals by providing assistance and providing information. House argues that social support systems help individuals in three ways. The first of these destroys or reduces the effects of some elements that negatively affect the individual's life situations. Second, it contributes to the improvement of the health status by increasing the stamina of the individual in the face of

negative life situations. Third, it helps individuals by acting as a partial or complete buffer against the effects of environmental stressors. Thanks to researches on the role of social support in almost every field for the last 20 years people have begun to understand importance of social support (Avcı & Yıldırım, 2014; Feeney & Collins, 2015; Kahwa, Gargalianos & Yfantidou, 2021; Peker & Eroğlu, 2015; Yıldırım, 1998; Zhang et al., 2016).

The social support that is perceived by the human beings provides positive contributions to the individuals who are struggling to cope with many negative situations around them (Karataş, 2012). Humans naturally need to be in a social network, and depending on this need, the social network that they are in, directly affects the well-being of people (Gümüş, Honca & Cetinkaya, 2019). Another element that affects the wellbeing of a person is physical activities. There are many factors that motivate individuals to engage in physical activity and studies have shown that one of them is perceived social support (Lindsay Smith, Banting, Eime, O'Sullivan & Van Uffelen, 2017; Scarapicchia, Amireault, Faulkner & Sabiston 2017). However, it is also possible to say that there are different variations in some of the prospective studies. For example, while there are studies showing a positive relationship between support from family and participation in physical activity, there are also studies showing that support from friends is not very related (Eyler et al., 1999; Khan et al., 2013; Treiber et al., 1991). In order to explain this situation making use of social support models and providing a full understanding of social support may be effective. Social support is defined as the resources that a person has or perceives from his social relationships (Ayyıldız Durhan, Özdemir & Karaküçük, 2021; Gottlieb & Bergen, 2010). These resources are ways which other people can help a person. An example of social support might be realizing that someone has a friend they can invite to be physically active, while another person may rely on a spouse to look after their children so they can be active themselves. Another person may value a person's motivation to achieve their goals. Different people can provide different types of support to help an individual to be physically active. There are two general ways to see social support: (a) perceived support and (b) received support (Gottlieb & Bergen, 2010). Perceived social support is the support that the person perceives to be available from others, regardless of whether they are using it or not. Someone who knows they can call a friend will perceive that support is available if they need it. Received social support can be defined as the support that others provide to a person. An example of this would be when a teenager's parents encourage him to continue running. This is support often provided in response to stressful situations. While both types of social support are associated with health behaviors, perceived support can help individuals develop positive coping skills and subsequently reduce the development of chronic disease (Uchino, 2009). Whether the person uses perceived support or not, knowing that support is available when needed is important for engaging in health behaviors such as physical activity. As an integrated phenomenon of social life, physical activities include elements such as family, youth, children and socialization (Pehlivan & Bal, 2018). From this point of view, social support is a factor affecting the level of participation in physical activity (Hınk, Özdemir, Yıldırım & Aşçı, 2013). There are studies stating that there is a positive relationship between social support and physical activity (Dowda, Dishman, Pfeiffer & Pate, 2017). In addition, it is stated that parental support for physical

activity is important for the psychosocial development of the child (Greenberg, Siegel & Leitch, 1983). In this context, families have a great role in encouraging individuals to engage in physical activity.

On the other hand, studies emphasize the importance of peer support in participation in sports (Prochaska, Rodgers & Sallis, 2002; Opstoel et al., 2020; Smith, 2003). Therefore, peer support in addition to the family in young age groups represents another important dimension.. Therefore, the aim of this study is to examine the effect of perceived social support level of university students on their participation in physical activity. In line with this general purpose, answers to the following questions were sought;

1. What is the relationship between motivations to participate in physical activity and perceived social support?
2. What is the effect of perceived social support on participation in physical activity?
3. Do individuals' perceived social support and motivation to participate in physical activity differ according to gender?

Methods

Model

In this study, descriptive and relational survey method, which aims to reveal the existing situation, was used. Descriptive survey models are research models that aim to describe a past or present situations. Subjects and events, people or objects in the research are tried to be defined in their conditions without any change. No attempt is made to influence or change their situations in any way (Karasar, 2009). This study was limited to 1 state and 1 private university students in Mersin.

Population and Sample of the Research

The population of the research consists of students studying at the Mersin University and Toros University between the 2020-2021 academic years. While choosing the sample group of the study, the researchers' easy access to the sample was taken into consideration. The sample of the study consisted of 511 [19-25 age (\bar{x} =22.80, sd =1.538), %21.9 (102) males, %78.1 (389) females] individuals selected by convenience sampling method from this population. Convenience sampling is a non-random sampling method in which the sample to be selected from the population is determined by the judgment of the researcher. In convenience sampling, data is collected from the population in the easiest, fastest and most economical way (Aaker, Kumar & Day, 2007; Malhotra, 2004; Zikmund, 1997).

Data collection forms were prepared by researchers personally and face to face, paper-pencil test; collected in classrooms and leisure time areas on campus. Before applying the data collection forms, the participants were informed about the subject and purpose of the research. It was emphasized that voluntary participation was essential in participation in the study and no participant was pressured to fill in the data collection forms. As a result, it was observed that female participants showed more interest in the

research than males. The sample consisted of 491 participants at the last point because of the incompletely filled forms (20 forms) that were excluded from the 511 data collection forms.

This study was conducted on the basis of the permission obtained by Mersin University Scientific Research and Publication Ethics Committee with the decision number 03 dated 05.03.2021.

Data Collection Tools

Personal Information Form: It is the section developed by the researchers, where there are questions to define various demographic information such as age, gender, income status of the participants in the first part.

Perceived Social Support Scale (PSS): PSS developed by Yıldırım (1997) in Turkish culture was revised in 2004. ASDS-R; It consists of three sub-dimensions, namely Family Support (AID), Friend Support (ARD) and Teacher Support (TFA) and has a total number of 50 items. There are 47 positive and 3 negative statements in the scale. Accordingly, three items of the scale are scored backwards and total scores are obtained as this way. It is seen that the ASSES supports the 46-item 3-factor structure for this study. And reliability coefficients are 0.92 for AID, 0.78 for ARD, 0.93 for ODD, and 0.93 in total. Items explain 61,109% of the scale according to patterns after the varimax transformation of the three factors that emerged in the factor analysis.

Physical Activity Participation Motivation Scale: The Physical Activity Participation Motivation Scale was developed by Tekkurşun Demir and Cicioğlu (2018). The scale, which consists of 16 items in total, consists of 3 sub-dimensions as "Individual Reasons", "Environmental Reasons" and "Non-Causality". Scores obtained from the scale are evaluated as 1-16 very low, 17-32 low, 33-48 moderate, 49-64 high and 65-80 very high. 3rd, 9th, 13th, 14th, 15th and 16th items in the scale were scored reverse. The scale is 5-point Likert type (1: I totally disagree; 5: I totally agree). Cronbach's alpha values for the scale were calculated as 0.941 for the Individual Causes sub-dimension, 0.931 for the Environmental Reasons sub-dimension, 0.907 for the No-Cause sub-dimension, and 0.924 for the total scale. The explained variance rate is 54,695.

Data analysis

In the analysis of the data, as well as Independent Samples T Test for two groups depending on the number of variables, Descriptive Statistics, Regression Analysis and Explanatory Factor Analysis (EFA) were used. The significance of the difference in scores between the groups was evaluated at the .05 level.

Results

The research findings are presented in tables below.

Table 1. Demographic information of the participants

Variables		n	%
Gender	Female	389	78,1
	Male	102	21,9
Education level	Associate degree	264	53,6
	Undergraduate	227	46,4
Exercise frequency	Once in a week or less	319	64,4
	2-4 times in a week	172	35,6
	5 times in a week or more	0	0
Perception of health	Bad	18	3,5
	Normal	210	43,1
	Good	173	35,8
	Very Good	90	17,6
Total		491	100

When Table 1 is examined, 78.1% of the individuals participating in the research consist of female participants. And 53.6% of the participants have associate degree education, 35.6% stated that they exercise 2-4 days a week, 35.8% evaluated their general health status as "good".

Table 2. Mean scores, kurtosis and skewness values of the participants on the scale of perceived social support and physical activity motivations

Variables	\bar{x}	ss	Skewness	Kurtosis
PSS_Family	2,76	,39	-0,201	0,415
PSS_Friends	2,85	,36	-0,173	-0,021
PSS_Teacher	2,61	,49	-0,123	0,218
PSS_Total	2,74	,45	-0,221	0,133
PA_Individual	3,51	,59	-1,261	1,451
PA_Environmental	3,52	,61	-1,438	1,483
PA_Nan-Causaliyt	4,04	,81	-0,846	0,369
PA_Total	3,63	,76	-0,831	0,471

When Table 3 was examined, it was determined that the perceived social support levels of the research group were above the average, the highest support was friend support ($2.85 \pm .36$), while the lowest support was teacher support ($2.61 \pm .49$). In terms of physical activity motivations, while the highest average is in the sub-dimension of causelessness ($4.04 \pm .81$), the lowest average is in the individual sub-dimension ($3.53 \pm .59$).

Table 3. Pearson correlation analysis results regarding the measurement tools

	PSS Family	PSS Friend	PSS Teacher	PSS Total	PA Indiv.	PA Envirn.	PA Nan-Caus.
PSS_Friends	,377* ,000						
PSS_Teacher	,344* ,000	,311* ,000					
PSS_Total	,341* ,000	,337* ,000	,393* ,000				
PA_Individual	,161* ,028	,177* ,015	,210* ,000	,287* ,000			
PA_Environmental	,105* ,047	,197* ,011	,207* ,000	,293* ,000	,329* ,000		
PA_Nan-causality	,194* ,004	,209* ,000	,066 ,134	,296* ,002	,136* ,001	,148* ,001	
PA_Total	,286* ,000	,309* ,000	,208* ,000	,307* ,000	,441* ,000	,423* ,000	,273* ,000

Findings of correlation analysis examining the relationship between measurement tools show that there are positive low and medium level relationships between perceived social support and motivation to participate in physical activity.

Table 4. The effect of perceived social support on participation in physical activity

	b_j	S(b_j)	t	p	F	p	R²
Stable	4,229	0,077	54,587	0,000	25,766	0,001	0,094
SFK	0,144	0,028	5,076	0,000			

Table 4 presents the results of the simple linear regression analysis to determine the effect of perceived social support on participation in physical activity. According to this, the regression model to determine the effect of perceived social support on participation in physical activity can be established as below. It was detected that the established model was statistically significant (F=25.766; p<0.05) and the independent variable's explanation rate of the dependent variable was R2=0.094. Along with this, it was determined that the coefficients of the created regression model were statistically meaningful.

$$\text{Participation in physical activity} = 4.229 + 0.144 \times \text{Perceived Social Support}$$

When this regression model was evaluated, it was revealed with the regression model, 1 unit increase in perceived social support would create an increase of 0.144 on physical activity participation.

Table 5. T-test results of the participants according to gender

Variable		n	\bar{x}	ss	t	p
PSS_Family	Male	102	3,39	,57	1,677	,044*
	Female	389	3,08	,51		
PSS_Friend	Male	102	3,51	,73	2,051	,040*
	Female	389	2,66	,53		
PSS_Teacher	Male	102	2,42	,75	1,882	,049*
	Female	389	2,23	,73		
PSS_Total	Male	102	3,43	,60	2,214	,028*
	Female	389	2,67	,65		
PA_Individual	Male	102	3,74	,70	2,257	,035*
	Female	389	3,28	,53		
PA_Environmental	Male	102	3,56	,66	1,117	,042*
	Female	389	3,35	,73		
PA_Nan-causality	Male	102	2,82	,71	1,254	,036*
	Female	389	2,72	,67		
PA_Total	Male	102	3,02	,53	1,654	,047*
	Female	389	2,71	,57		

*p<0.05

When Table 5 is examined, as a result of the independent groups t-test analysis performed to determine whether the perceived social support levels and physical activity participation motivation of the participants differ according to gender or not, it has been determined that gender is a variable that causes a significant difference in all sub-dimensions and total scores ($p < .05$). Therefore, average scores of males are higher than females.

Discussion and Conclusion

Regarding the limitations of the study; this study was limited to 1 state and 1 private university in Mersin. The resources reached are limited and are not current studies. Fieldwork is scarce. The use of mixed research methods in large sample groups may contribute to further studies. In addition, this study was limited to 2 universities, since research permits could not be obtained from other universities in Mersin.

Evidence on the role of social support in physical activity is mixed. The findings of this study support previous research papers that show social support is positively associated with youth physical activity. With the light of data obtained, it was conducted that friend support is the most effective support on physical activity. It was determined that the youth who is supported more by his friends are eager to participate in physical activity and when compared their numbers are higher. Other researches have founded that perceived direct support for physical activity from important people, such as parents and friends, is associated with higher levels of physical activity participation among young adolescents

(Anderssen & Wold, 1992; Sallis, Taylor, Dowda, Freedson & Pate, 2002) suggested that peer support affects participation in physical activity for children and youth therefore this process is significant. In the study, it was determined that the perceived social support levels of university students are more affected by the support of friends than their family members. (Duncan, Duncan & Strycker 2005). observed that age plays an important role in the perception of support. When compared older children receive less support from their parents and siblings than younger children. However, older ones are more encouraged for physical activity than younger ones (Duncan et al., 2005). In a study by Armstrong and Welsman in 1997, it was stated that peers play an impressive role in determining a young person's level of physical activity. The result of Kurc and Leatherdale's (2009) studies show that the lack of social support and participation in school and community-based sports is related to the amount of the young people participation in physical activity.

It was determined that the highest perceived social support of university students was friend support and it is followed by family support. Having a person who are physically active and supports physical activity plays important role on individual's life. Therefore, parents and peers can be seen as an important role models and important sources of support for physical activity in young adolescents (Anderssen & Wold, 1992). In the study that was mentioned before, boys are reported to be more physical active in their spare time than girls and reported to be getting more support for being physically active. This conclusion is in line with Hasbrook (1986), who assumes that sports participation for girls is not as much a societal expectation as it is for boys. It has been accepted that girls generally receive less support than boys, but girls who become highly active and need to exercise vigorously also get the support they need even if it is little. Anderssen and Wold (1992) found there is positive associations between parents' encouragement of physical activity and children's activity levels. The importance of peer support in younger age groups was interesting because developmental theory predicts that family influences should decrease with age, while peer influences should increase with age (Buhrmester & Furman, 1987). Current results show that peer support over physical activity is important even for young children (Sallis et al., 2002). Social support for physical activity significantly affected adolescents' perceptions and participation in physical activity. In friendships, a person who has a friend who participates in physical activity and does exercise is more likely to participate in physical activity, while a person who has a friend who does not participate in physical activity is less likely to participate in physical activity (King, Tergerson & Wilson, 2008). When it comes to another finding of the study, it was determined that male students perceived more social support than female students, and similarly, their motivation to participate in physical activity was higher. It is thought that the traditional Turkish culture structure has an effect on the formation of this finding. The difference in the values and responsibilities imposed on women and men in many patriarchal societies affects many factors from the clothing of the individuals to their behaviors and even their social lives who are living in these countries. In the literature review, it was determined that gender differences have a significant effect on participation in physical activity. According to the study by Armstrong and Welsman (1997), gender differences in participation in physical activity are evident from early childhood and

become more pronounced as children grow, especially during adolescence. The results of the study by Ren et al. (2020) showed that there is a significant gender difference in participation to physical activity among adolescents. According to the results, men are engaged in higher levels of physical activity than women, which is thought to be due to the characteristics of men. The difference in physical activity levels between men and women emerges at an early stage. As the people age, women reported to have lower levels of enjoyment from exercise and, as a result, decreased confidence in athletic abilities. In a study on the physical activity levels of adolescents, 61.5% of men reached the recommended physical activity level, while this rate was 36% in women (Taymoori, Niknami, Berry, Ghofranipour & Kazemnejad, 2009).

Another study indicates that the frequency and intensity of physical activity level of adolescent girls is lower than boys (Shennar-Golan & Walter, 2018). In the study of Ren et al. (2020), when examining the relationship between physical activity and social support in individuals, self-efficacy was taken into account. It has been determined that fulfilling self-efficacy is an important mediator in the relationship between social support and adolescent physical activity participation. This finding supports previous findings; for instance, Verloigne, Cardon, De Craemer, D'Haese & De Bourdeaudhuij (2016) conducted a study to investigate the mediating effects of self-efficacy on the relationship between peer/parent support and physical activity among 226 girls. It was found that the sense of self-efficacy mediated the relationship between peer/parent support and physical activity. This study also supports a significant positive relationship between social support and self-efficacy in individuals. In particular, social support has both a direct and an indirect effect on the physical activity level of adolescents. This relationship has also been emphasized by different researchers (Lindsay Smith et al., 2017; Scarapicchia et al., 2017). On the other hand, a review of 20 prospective studies examining the role of social support for future physical activity participation found a small positive effect for social support. In other words, this finding means that those who report to have more social support at one time tend to be more active at a later point (Scarapicchia et al., 2017). When it is examined the two most common sources for social support are family, friends, and other significant variable. However, in this review, in the results too much variations were detected. For example, support from family appeared to be associated with physical activity, but when studies looking at friends importance on social support was detected the results were inconsistent. In a review of 27 studies examining social support in older adults, social support provided by the family showed a positive association with physical activity.

As a result, many ways and methods followed to increase participation in physical activity partially succeed and partially fail. This study reveals that one of the most important arguments for participation in physical activity is the support of friends. Therefore, in accordance with the philosophy of "birds fly, fish swim, people run", peer support should be given importance and supported in order for human beings, who have become completely inactive with the effect of the pandemic process, to reach their old active and physically active days. As human beings, we live in a social world, and many of us interact with many people throughout the day, it can be family members, friends, co-

workers or even partners at a gym. When our basic needs taken into account (Baumeister & Leary, 1995), these social relationships are vital for our health and well-being (Çağlayan, Coşkun & Yılmaz, 2021; Umberson, Crosnoe & Reczek, 2010).

These research findings showed that getting more social support is beneficial for participating in physical activity. Although there are several different frameworks for how social support can affect our physical activity and health, social support is just one way to influence our social relationships and behaviors. It should be noted that others, such as social norms, social control, and group processes, also influence our physical activity behavior.

Conflict of Interest

There is no conflict of interest between the authors regarding the publication of this article.

Author Contributions

Research Idea: HG, MK; Research Design: HG, MK; Analysis of Data: HG, MK; Writing: HG, MK; Critical Review: HG

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

*Assoc. Prof. Dr. Hüseyin GÜMÜŞ
Mersin University, Sport Science Faculty, MERSİN
ORCID: 0000-0003-4059-3640
E-mail: huseyinn.gumuss@gmail.com*

References

1. **Aaker, D. A., Kumar, V., & Day, G. S.** (2007). *Marketing Research* (9. Edition). Danvers: John Wiley & Sons.
2. **Anderssen, N., & Wold, B.** (1992). Parental and peer influences on leisure-time physical activity in young adolescents. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 63(4), 341-348.
3. **Armstrong, N., & Welsman, J.** (1997). *Young people and physical activity*. USA: Oxford University Press.
4. **Avcı, Ö. H., & Yıldırım, İ.** (2014). Violence tendency, loneliness and social support among adolescents. *Hacettepe University Journal of Education*, 29(1), 157-168.
5. **Ayyıldız Durhan, T., Özdemir, A. S., & Karaküçük, S.** (2021). Motivation to participate in exercise in regular recreational exercise. *International Journal of Recreation and Sports Science*, 5(1), 42-50.
6. **Barnett, T. A., Gauvin, L., Craig, C. L., & Katzmarzyk, P. T.** (2008). Distinct trajectories of leisure time physical activity and predictors of trajectory class membership: A 22 year cohort study *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 5(1), 1-8.
7. **Baumeister, R. F., & Leary, M. R.** (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497-529.
8. **Berkham, L. F., Glass, T., Brissette, I., & Seeman, T. E.** (2000). From social integration to health: Durkheim in the new millennium. *Social Science & Medicine*, 51(6), 843-857.
9. **Buhrmester, D., & Furman, W.** (1987). The development of companionship and intimacy. *Child Development*, 58(4), 1101-1113.
10. **Çağlayan, B., Coşkun, S., & Yılmaz, B.** (2021). Relationship between sportsmanship behavior and communication skills: A study on university student-athletes. *International Journal of Recreation and Sports Science*, 5(1), 83-89.
11. **Deliens, T., Deforche, B., De Bourdeaudhuij, I., & Clarys, P.** (2015). Determinants of physical activity and sedentary behaviour in university students: A qualitative study using focus group discussions. *BMC Public Health*, 15(1), 1-9.
12. **Demir, G. T., & Cicioğlu, H. İ.** (2018). Fiziksel aktiviteye katılım motivasyonu ölçeği (FAKMÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. [Motivation scale for participation in physical activity (MSPPA): A study of validity and reliability]. *Journal of Human Sciences*, 15(4), 2479-2492.
13. **Dowda, M., Dishman, R. K., Pfeiffer, K., & Pate, R. R.** (2007). Family support for physical activity in girls from 8th to 12th grade in South Carolina. *Preventive Medicine*, 44, 153-159.
14. **Due, P., Holstein, B., Lund, R., Modvig, J., & Avlund, K.** (1999). Social relations: Network, support and relational strain. *Social Science & Medicine*, 48(5), 661-673.
15. **Duncan, S. C., Duncan T. E., & Strycker, L. A.** (2005). Sources and types of social support in youth physical activity. *Health psychology*, 24(1), 3.
16. **Eyler, A. A., Brownson, R. C., Donatelle, R. J., King, A. C., Brown, D., & Sallis, J. F.** (1999). Physical activity social support and middle-and older-aged minority women: results from a US survey. *Social Science & Medicine*, 49(6), 781-789.
17. **Feeney, B. C., & Collins, N. L.** (2015). A new look at social support: A theoretical perspective on thriving through relationships. *Personality and Social Psychology Review*, 19(2), 113-147.
18. **Gottlieb, B. H.** (1983). Social support as a focus for integrative research in psychology. *American Psychologist*, 38(3), 278-287.
19. **Gottlieb, B. H., & Bergen, A. E.** (2010). Social support concepts and measures. *Journal of Psychosomatic Research*, 69(5), 511-520.

20. **Greenberg, T., Siegel, J., & Leitch, C.** (1983). The nature and importance of attachment relationships to parents and peers during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, *12*, 373-386.
21. **Gümüş, H., Honca, A. A., & Cetinkaya, T.** (2019). Perceived social support in recreational activity participation: A study on students. *Higher Education Studies*, *9*(1), 151-158.
22. **Hasbrook, C. A.** (1986). The sport participation-social class relationship: Some recent youth sport participation data. *Sociology of Sport Journal*, *3*(2), 154-159.
23. **Holt, N. L., & Hoar, S. D.** (2006). The multidimensional construct of social support. In: S. Hanton, & S. Mellalieu, (Eds.), *Literature reviews in sport psychology (199-225)*. Hauppauge NY: Nova Science Publishers.
24. **Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., & Layton, J. B.** (2010). Social relationships and mortality risk: a meta-analytic review. *PLoS Medicine*, *7*(7), e1000316.
25. **Hünük, D., Özdemir, R. A., Yıldırım, G., & Aşçı, H.** (2013). The role of perceived social support on physical activity participation of 6th to 8th grade students. *Education and Science*, *38*(170), 3-18.
26. **Kahwa, H., Gargalianos, D., & Yfantidou, G.** (2021). Sport as a tool for international relations: case study of ugandan sport leaders. *International Journal of Recreation and Sports Science*, *5*(1), 5-18.
27. **Karasar, N.** (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri* [Scientific Research Methods]. (10th edition). Ankara: Nobel Publication.
28. **Karataş, Z.** (2012). Ergenlerin algılanan sosyal destek ve sürekli kaygı düzeylerinin incelenmesi [Investigation of adolescents' perceived social support and trait anxiety levels]. *Mustafa Kemal University Journal of Social Sciences Institute*, *9*(19), 257-271.
29. **Khan, C. M., Stephens, M. A. P., Franks, M. M., Rook, K. S., & Salem, J. K.** (2013). Influences of spousal support and control on diabetes management through physical activity. *Health Psychology*, *32*(7), 739-747.
30. **King, K. A., Tergerson, J. L., & Wilson, B. R.** (2008) Effect of social support on adolescents' perceptions of and engagement in physical activity. *Journal of Physical Activity and Health*, *5*(3), 374-384.
31. **Kurc, A. R., & Leatherdale, S. T.** (2009) The effect of social support and school- and community-based sports on youth physical activity. *Canadian Journal of Public Health*, *100*(1), 60-64.
32. **Kwan, M. Y., & Faulkner, G. E.** (2011). Perceptions and barriers to physical activity during the transition to university. *American Journal of Health Studies*, *26*, 87-96.
33. **Kwan, M. Y., Cairney, J., Faulkner, G. E., & Pullenayegum, E. E.** (2012). Physical activity and other health-risk behaviors during the transition into early adulthood: A longitudinal cohort study. *American Journal of Preventive Medicine*, *42*(1), 14-20.
34. **Lindsay Smith, G., Banting, L., Eime, R., O'Sullivan, G., & Van Uffelen, J. G.** (2017). The association between social support and physical activity in older adults: a systematic review. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, *14*(1), 1-21.
35. **Malhotra, N. K.** (2004). *Marketing research an applied orientation* (4. Edition). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
36. **Opstoel, K., Chapelle, L., Prins, F. J., De Meester, A., Haerens, L., Van Tartwijk, J., & De Martelaer, K.** (2020). Personal and social development in physical education and sports: A review study. *European Physical Education Review*, *26*(4), 797-813.
37. **Pehlevan, Z., & Bal, S. İ.** (2018). 13-15 yaş grubu çocuklarda spora katılımın akran ilişkileri ve sosyal destek alma üzerine etkisi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, *23*(4), 191-203.

38. **Peker, A., & Eroğlu, Y.** (2015). Ergenlerde algılanan sosyal destek ve siber zorbalığa eğilim arasındaki ilişkiler: Arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin aracı rolü. [Relationships between perceived social support and cyberbullying tendency in adolescents: the mediator role of perceived social support from friend and teacher]. *Turkish Studies, 10*(3), 759-778.
39. **Polero, P., Rebollo-Seco, C., Adsuar, J. C., Pérez-Gómez, J., Rojo-Ramos, J., Manzano-Redondo, F., ... & Carlos-Vivas, J.** (2021). Physical activity recommendations during COVID-19: narrative review. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 18*(1), 65.
40. **Prochaska, J. J., Rodgers, M. W., & Sallis, J. F.** (2002). Association of parent and peer support with adolescent physical activity. *Research Quarterly for Exercise and Sport, 73*(2), 206-210.
41. **Ren, Z., Hu, L., Yu, J.J., Yu, Q., Chen, S., Ma, Y., Lin, J., Yang, L., Li, X., & Zou, L.** (2020). The Influence of social support on physical activity in children adolescents: The Mediating Role of Exercise Self-Efficacy. *Children, 7*(3), 23.
42. **Sallis, J. F., Taylor, W. C., Dowda, M., Freedson, P. S., & Pate, R. R.** (2002). Correlates of vigorous physical activity for children in grades 1 through 12: comparing parent-reported and objectively measured physical activity. *Pediatric Exercise Science, 14*(1), 30-44.
43. **Scarapicchia, T. M. F., Amireault, S., Faulkner, G., & Sabiston, C. M.** (2017). Social support and physical activity participation among healthy adults: a systematic review of prospective studies. *International Review of Sport and Exercise Psychology, 10*(1), 50–83.
44. **Scarapicchia, T. M., Sabiston, C. M., Pila, E., Arbour-Nicitopoulos, K. P., & Faulkner, G.** (2017). A longitudinal investigation of a multidimensional model of social support and physical activity over the first year of university. *Psychology of Sport and Exercise, 31*, 11-20.
45. **Shennar-Golan, V., & Walter, O.** (2018). Physical activity intensity among adolescents and association with parent–adolescent relationship and well-being. *American Journal Of Men's Health, 12*(5), 1530-1540.
46. **Smith, A. L.** (2003). Peer relationships in physical activity contexts: A road less traveled in youth sport and exercise psychology research. *Psychology of Sport and Exercise, 4*(1), 25-39.
47. **Sparling, P. B., & Snow, T. K.** (2002). Physical activity patterns in recent college alumni. *Research Quarterly for Exercise and Sport, 73*(2), 200-205.
48. **Taymoori, P., Niknami, S., Berry, T., Ghofranipour, F., & Kazemnejad, A.** (2009). Application of the health promotion model to predict stages of exercise behaviour in Iranian adolescents. *EMHJ-Eastern Mediterranean Health Journal, 15*(5), 1215-1225.
49. **Treiber, F. A., Baranowski, T., Braden, D. S., Strong, W. B., Levy, M., & Knox, W.** (1991). Social support for exercise: relationship to physical activity in young adults. *Preventive Medicine, 20*(6), 737-750.
50. **Uchino, B. N.** (2009). Understanding the links between social support and physical health: A life-span perspective with emphasis on the separability of perceived and received support. *Perspectives on Psychological Science, 4*(3), 236-255.
51. **Umberson, D., Crosnoe, R., & Reczek, C.** (2010). Social relationships and health behavior across the life course. *Annual Reviews of Sociology, 36*, 139–157.
52. **Verloigne, M., Cardon, G., De Craemer, M., D'Haese, S., & De Bourdeaudhuij, I.** (2016). Mediating effects of self-efficacy, benefits and barriers on the association between peer and parental factors and physical activity among adolescent girls with a lower educational level. *PloS One, 11*(6), e0157216.
53. **Wilson, K. S.** (2021). Social support, relationships, and physical activity. *Essentials of exercise and sport psychology an Open Access Textbook*, 219-241.

54. **Yıldırım, İ.** (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi, güvenilirliği ve geçerliği. [Developing a scale of perceived social support, reliability and validity]. *Hacettepe University Journal of Education*, 13(13).
55. **Yıldırım, İ.** (1998). The social support levels of high school students who had lower or higher academic performance, according to some variables. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 2(9), 33-38.
56. **Yüce, G. E., & Muz, G.** (2021). Effect of COVID-19 pandemic on adults' dietary behaviors, physical activity and stress levels. *Cukurova Medical Journal*, 46(1), 283-291.
57. **Zhang, J., Brackbill, D., Yang, S., Becker, J., Herbert, N., & Centola, D.** (2016). Support or competition? How online social networks increase physical activity: A randomized controlled trial. *Preventive Medicine Reports*, 4, 453-458.
58. **Zikmund, W. G.** (1997). *Business Research Methods* (5. Edition). Orlando: The Dryden Press.

TFF Süper Lig’de Pazartesi ve Derbi Maçlarının Ev Sahibi Takım Avantajına Etkileri

Hakan DEMİRGİL¹

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, Ekonometri Bölümü

Araştırma Makalesi

DOI:10.53434/gbesbd.1095391

Öz

Futbolda ev sahibi takım avantajı iyi bilinen ve maçların sonuçlarını belirleyen önemli bir konudur. Pek çok farklı ligde ev sahibi avantajını etkileyen faktörler kapsamlı bir şekilde incelenmesine rağmen, konu Türkiye’de yeterli ilgiyi görememiştir. Çalışmada TFF Süper Lig’de maç katılım düzeyinin ev sahibi avantajı üzerindeki etkisi değerlendirilmektedir. Tek aşamalı en küçük kareler modelinde pazartesi günü ve derbi maçlarının seyirci sayısını anlamlı bir şekilde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Daha sonra bu iki etki araç değişken olarak iki aşamalı en küçük kareler modeline dahil edilmiştir. Sonuçlar maç katılımındaki içsel artışların ev sahibi avantajını azaltan etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla fikstür hazırlanırken ilgili kurumların hafta içi maçlarına daha az yer vermesi kulüpler arasında olumsuz etkilenen rekabetçi dengeyi düzelmeye ve gelir kayıplarının telafi edilmesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Sözcükler: Ev sahibi takım avantajı, Maç katılımı, TFF Süper Lig

The Effects of Monday and Derby Matches on the Home Team Advantage in TFF Super League

Abstract

Home team advantage in football is a well-known and important issue that determines the results of the matches. Although the factors affecting the home advantage have been extensively studied in many different leagues, it has not attracted enough attention in Turkey. This paper evaluates the effect of fan attendance on home team advantage in TFF Super League. In the first-stage least squares model, it has been found out that monday and derby matches significantly affected the number of attendance. These two effects were then included as instrumental variables in the two-stage least squares model. The results show that the endogenous increases in match attendance decreases home team advantage. Consequently, the relevant institutions give less place to the weekday matches while preparing the fixtures and this will provide contribution to the improvement of the competitive balance between the football clubs and the compensation of the income losses.

Keywords: Home team advantage, Match attendance, TFF Super League

Giriş

Ev ferahlık, güvenlik, psikolojik ve fiziksel rahatlık duygularını vermenin yanı sıra, kişiliğin ve kimliğin de uzantısıdır. Bu nedenle bir takımın kendi stadyumu veya sahası, takımın daha rahat oynadığı bir yer olduğunu yansıtan bir kavram olarak “ev sahibi avantajı” sıklıkla kullanılmaktadır. Profesyonel takım sporlarında ev sahibi takımın lehine ve deplasman takımının aleyhine olan bir iç saha etkisinin varlığı bilinmektedir. Çalışmalar, maçların dengeli bir iç saha ve deplasman programı altında oynandığı lig müsabakalarında, ev sahibi takımların maçların %50'sinden fazlasını kazandığı veya sezon boyunca kazanılan toplam maç puanlarının %50'sinden fazlasını elde ettiğini göstermektedir (Carmicheal ve Thomas, 2005). Corneya ve Carron (1992) takım sporlarında ev sahibi avantajı açısından kazanma oranlarını ele almış ve futbolda %69.2, basketbolda %64.4, buz hokeyinde %61.1, korumalı futbolda %57.3 ve beyzbolda %53.5 olduğunu belirtmişlerdir. Bu avantaj, daha fazla taraftar desteği (kalabalık etkisi), hakem yanlılığı, seyahat eksikliği ve oyun alanı hakkında daha fazla bilgi gibi birkaç farklı nedenden dolayı ortaya çıkmaktadır (Boyko, Boyko ve Boyko, 2007; Corneya ve Carron,1992).

Bu çalışmada ev sahibi avantajını belirleyen faktörlerden taraftar desteği ele alınmaktadır. Oynanan müsabakanın önemi, rakip takımla rekabet durumu vb. nedenlerle ev sahibi takımın daha fazla seyirci ile oynadığı maçlar, kendi sahasında oynadığı daha az seyircili maçlara kıyasla avantaj açısından farklı değerlendirilmelidir. Bu nedenle, seyirci sayısının maç sonucu üzerindeki etkisini sadece düşük ve yüksek seyircili maçları kıyaslayarak ele almak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Ortaya çıkan bu içsellik sorununu düzeltmek için, çalışmada seyirci sayısı ve maç katılımının daha düşük olduğu varsayımıyla, mesai günleri olan pazartesi ve cuma günü maçları değerlendirmeye alınacaktır. Örneğin, 2010 yılından beri İspanya’da haftanın en önemli maçları pazartesi günleri oynanmakta ve ligin organizasyon kuruluşu La Liga televizyon izleyicilerinin arttığını söylese de stadyuma gelen seyirci sayısında düşüşler yaşanmaktadır. Yapılan protestolar ve İspanya Futbol

Federasyonu'nun (RFEF) yaptığı itiraz sonrası Madrid 2 Nolu ticari mahkemesi cuma günü maçlarının oynanması yönünde hüküm verirken, pazartesi günü maçlarının yapılamayacağına karar vermiştir (Martin, 2020). Almanya'da ise pazartesi maçlarının fikstürde yer alacağına gündeme gelmesi ile ülkede taraftarlar alınan bu kararı protesto etmişlerdir (AFP, 2019). Futbol izleyicilerinin mesai günlerinde oynanan maçlara yönelik verdikleri tepkilere bağlı olarak stadyum seyircilerinde azalma görülmektedir.

Çalışmada seyirci katılımı için araç değişken olarak (bu maç günlerinde katılımın daha düşük olduğunu varsayarak) pazartesi ve cuma maçlarının tanımlandığı gölge değişken kullanılacaktır. Tüm takımların sezon boyunca bu günlerde maç oynadığı ve takımların seçimi yarı-rassal olduğu için araç değişken kullanımının ortaya çıkan içsellik sorununu düzeltereği öngörülmektedir. Ancak, pazartesi ve cuma maçları rastgele atanmış olsa bile bu maç günlerinde taraftar sayısındaki değişimin dışında başka bir faktör maç sonucu üzerinde etkili olursa araç değişkenimizin dışlama kısıtlaması başarısız olacaktır. Bu nedenle, modelde taraftar katılımı dışında maç sonuçlarını etkileyebilecek faktör olarak hava koşulları kullanılacaktır. Hafta sonu maçlarının bir kısmı gündüz saatlerinde oynanırken, cuma ve pazartesi maçları sadece akşam oynanmaktadır. Bu nedenle sıcaklık gibi hava koşullarının maç sonucu üzerindeki etkileri de ele alınacaktır. Ayrıca, pazartesi ve cuma maçlarının hafta sonu oynanan maçlara göre maç katılımı, hava sıcaklığı, nem ve takım performansları açısından benzer özelliklere sahip olup olmadığı incelenecektir.

Ev sahibi takım avantajının nedenlerini inceleyen çok geniş bir literatür bulunmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar ev sahibi avantajını belirleyen faktörler olarak takımın maçlarını oynadığı tesise/stadyuma aşinalık (Loughead, 2003; Pollard, 2002; Pollard ve Armatas, 2017), seyahat yorgunluğu (Goumas, 2014; Pace ve Carroc, 1992; Pollard, Silva ve Medeiros, 2008) ve maç katılımı (Agnew ve Carron, 1994; Fischer ve Haucap, 2020; Ponzio ve Scoppa, 2016) etkilerini ele almaktadır. Bu çalışmada ise özellikle taraftar desteğinin/maç katılımının ev sahibi takım avantajı üzerindeki önemi incelenecektir. Ampirik sonuçlar stadyum aşinalığı ve seyahat yorgunluğunun ev sahibi takımın performansına daha fazla olumlu katkıda bulunduğunu göstermekle birlikte, taraftar desteği konuk takım oyuncularını hata yapmaya zorlamakta ve hakem kararları üzerinde etkili olmaktadır (Nevill, Newell ve Gale, 1996; Pollard, 2006a).

Taraftar desteği ile ilgili olarak, seyirciler ev sahibi takıma güçlü bir destek vermekte ve daha iyi bir performans göstermelerini sağlamaktadır. Ayrıca kalabalığın gürültüsü ve tepkileri hakemin kararlarını ev sahibi takım lehine etkileme eğilimindedir. Seyirci sayısı ve ev sahibi takım performansı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar ise farklı sonuçlara ulaşmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmı ev sahibi takım seyircilerinin takımın başarısı üzerinde etkili olmadığını göstermektedir (Clarke ve Norman, 1995; Pollard ve Pollard, 2005; Salminen, 1993). Agnew ve Carron'un (1994) çalışması ise seyirci desteği ve ev sahibi avantajı arasında pozitif bulguların olduğunu göstermektedir. Ayrıca, bilet fiyatlarının artması gibi dışsal faktörlere bağlı olarak seyirci sayısının ev sahibi takım performansı üzerindeki olumlu etkileri azalabilmektedir (Pollard, 2006b). Taraftar sayısının iç sahada hakem kararlarının yanlılığı üzerindeki etkileri hakkında daha net kanıtlar mevcuttur. Birçok çalışma, stadyumdaki taraftar gürültüsünün hakem üzerinde

baskı kurarak ev sahibi lehine karar vermesi yönünde yanlılığa zorladığını belirtmektedir (Dawson ve Dobson, 2010; Dohmen, 2008; Page ve Page, 2010).

Ev sahibi takım avantajını etkileyen ikinci faktör stadyum aşinalığıdır. Ev sahibi takım oyuncularını genellikle sahanın boyutları, oyun zemini ve diğer fiziksel özellikler açısından kendi sahalarına daha alışık ve daha tanıdık bir ortamda kendilerine güvenerek oyun performansını gösterirler (Ponzo ve Scoppa, 2018). Bir takım yeni bir stadyuma taşındığında oyun koşullarına alışkanlık kaybolacağı için ev sahibi takım avantajının azaldığını gösteren çalışmalar (Pollard, 2002) olduğu gibi, yeni bir sahaya geçtikten sonra ev sahibi avantajının değişmediğini belirten çalışmalarda söz konusudur (Loughead, 2003).

Son olarak yapılan çalışmalarda konuk takımın antrenman yetersizliği ve yorgunluğa neden olan seyahat etme dezavantajı incelenmektedir. Elde edilen bulgular atılan ve yenilen gol sayısı, maç başına kazanılan puan gibi takım performans göstergelerinin seyahat edilen mesafeyle birlikte azaldığını göstermektedir (Clarke ve Norman, 1995; Nichols, 2014; Oberhofer, Philippovich ve Winner, 2010). Özellikle uzun mesafeli, bir zaman dilimi geçilen ve uzun seyahatler sonrasında oyuncuları yorgun düşen konuk takımlar daha düşük performans sergilemektedir (Scoppa, 2015).

Bazı çalışmalar aynı şehirdeki rakip takımların maçlarını değerlendirmiş, böylece seyahat yorgunluğu ve oyun alanı bilgisi faktörlerinin etkisini sabit tutarak kalabalık boyutunun önemli oranda ev sahibi avantajını etkilediği sonucuna ulaşmıştır (Boudreaux, Sanders ve Walia, 2015; Ponzo ve Scoppa, 2016). Böyle bir yöntemle kalabalık büyüklüğü izole edilerek ev sahibi avantajı üzerindeki etkisi ortaya çıkarılsa da, büyük kulüpler veya bölgesel rakipler arasında oynanan maçlarda rekabet daha yüksek olacağından yanlış tahminler elde edilebilir. Sonuç olarak bulgular ev sahibi avantajını desteklemekle birlikte, bunu etkileyen faktörler belirsizdir. Çalışma genel itibarıyla futbol maçlarına taraftar katılımını belirleyen faktörlerle ilgili literatüre de katkıda bulunmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalarda maçın oynandığı ay, maçın başlama saati, televizyon izleyici sayısı, rakibin kalitesi, bilet fiyatları gibi faktörlerin etkisi ele alınırken (Buraimo, 2008; Madalozzo ve Villar, 2009; Wang, Goossens ve Vandebroek, 2016), bu çalışmada ise maçın oynandığı gün faktörünün etkisi incelenerek literatüre yeni bir bakış açısı getirilmesi amaçlanmaktadır.

Fikstür ve Veri Seti

Bu bölümde, ilk olarak, TFF Süper Lig'in kısa tarihçesi ve maç takvimi ele alınacaktır. Daha sonra, modelde kullanılan değişkenler tanımlanacak ve bu değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler incelenecektir.

TFF Süper Lig ve Fikstürü

TFF Süper Lig Türkiye'deki en üst düzey futbol ligidir. 1951 yılında profesyonel futbolun kabul edilmesiyle birlikte İstanbul, Ankara ve İzmir'de profesyonel bölgesel ligler kurulmuştur. Daha sonra 1959 yılında Federasyon Kupası yerine kurulan Milli Lig günümüze kadar ulusal futbol ligi olarak gelmiştir (Orta, 2000; Devocioğlu, 2008). Lig

sezonunda her takım diğerlerine karşı biri kendi sahasında diğeri de deplasmanda olmak üzere iki kez maç oynamaktadır. Sezon genellikle ağustos ayında başlamakta ve bir sonraki sene mayıs ayı sonuna kadar devam etmektedir. Her sezonun fikstürü maçlar başlamadan önce TFF tarafından düzenlenmektedir.

Ulusal Lig'in kuruluşuyla birlikte müsabakalar cumartesi ve pazar günlerinde oynanırken, 2000'li yıllardan itibaren yayın ödemelerinin kulüpler için önemli bir gelir haline gelmesi ve maç yayınlarının daha geniş bir takvime yayılması sonucu pazartesi ve cuma günü maçlarına geçilmiştir. Başlangıçta bu alternatif zaman çizelgesinde pazartesi ve cuma maçları sezonun belirli haftalarında yer almış, daha sonra ise kalıcı bir hale gelmiştir. Özellikle maç yayın ihale bedellerinin artmasıyla, maç günü ve saatine dair çakışmaların en aza indirilmesi için sezonun maç programları hafta sonu yerine daha fazla güne yayılmış ve bu durum günümüzde kalıcı hale gelmiştir. Genel olarak maç sayısı cumartesi ve pazar günlerinde fazla olmakla birlikte, cuma günleri çoğunlukla bir maç ve pazartesi günleri ise en fazla iki maç oynanmaktadır. Özellikle Avrupa lig ve kupalarında mücadele eden takımların maçları ilgili takımların dinlenmesi için hafta içine alınarak düzenlenebilmektedir (TFF, 2022). Yine de sezon boyunca TFF mücadele eden kulüpler arasında eşit bir dağılım yaparak maç günlerini belirlemeye çalışmaktadır.

Veri Seti ve Tanımlayıcı İstatistikler

Çalışmada kullanılan veriler 2017-2018, 2018-2019 ve 2019-2020 sezonlarında oynanan maçlardan elde edilmiştir. Türkiye'de resmi olarak ilk COVID-19 vakası 11 Mart 2020'de görüldükten sonra maçlara seyircisiz devam edildiği ve daha sonra lige ara verildiği için bu sezonda 09.03.2020 tarihinden sonraki maçlar örnekleme dahil edilmemiştir. Her maç için ev sahibi ve deplasman takımları tarafından atılan gol sayısı, maça gelen seyirci sayısı (toplam maç katılımı), maçın oynandığı stadyumun kapasitesi, maçın oynandığı hafta her takımın puan durumundaki sıralaması, sezon sonunda her takımın puan durumundaki sıralaması, maçın oynandığı haftadan önceki son üç maçta her takımın topladığı puan sayısı, maçın saati ve tarihi, maç saatindeki hava sıcaklığı değişkenlerine ait veriler toplanmıştır.

Çalışmanın rassal bir doğal deneyden (pazartesi ve cuma maçları) elde edilen güvenilir kanıtlarla literatüre katkıda bulunması amaçlanmaktadır. Yukarıda bahsedilen içsellik sorununu ortadan kaldırmak için Smith ve Groetzing (2010) ve Belchior (2020) 'yi takip ederek iki aşamalı en küçük kareler yöntemi ile tahmin yapılacaktır. Modelde, taraftar katılımını temsil etmek üzere araç değişkenler kullanılacaktır. İçsel değişkenimiz toplam maç katılımı (toplam seyirci) sayısının logaritmasıdır. Eşanlı denklem modellerinde araç değişken(ler), diğer ortak değişkenlere bağlı olarak, denklemdeki hata terimleriyle ilişkili olamaz. Bu koşul sağlandığında, araç değişkenin dışlama kısıtlamasını karşıladığı söylenebilir. Pazartesi ve cuma maçlarının atamaları rastgele yapıldığından, araç değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde belirleyici bir etkisi olmayacak ve dışlama kısıtlanmasının sağlanmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca, hava koşulları ev sahibi takıma avantaj sağlayacak bölgesel iklim şartlarıyla ilişkili olacağından bu faktörleri araç değişken

olarak kullanmak yerine, ek kontrol değişkenleri olarak kullanarak dışlama kısıtlanmasının karşılanmasına katkı sağlanacaktır.

Modelde maç başına ev sahibi takımın gözlemlerini kullanarak iki bağımlı değişken yer almaktadır. Birincisi ev sahibi takımın aldığı puan ve ikincisi de ev sahibi takım galibiyetini temsil eden gölge değişkendir. İçsel değişken maça gelen seyirci sayısı (toplam maç katılımı) ve doğal logaritmasıdır. Araç değişkenlerimiz ise pazartesi ve cuma maçlarını temsil eden gölge değişkenlerdir. Maçlara ait veriler transfermarket (www.transfermarkt.com.tr) ve TFF (www.tff.org) web sayfalarından, hava koşullarına ait veriler www.timeanddate.com ve <https://rp5.ru> sayfalarından elde edilmiştir.

Tablo 1. Tanımlayıcı istatistikler

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Maç Katılımı	16254.66	12465.91	181	51663
Pazartesi Maçları	0.381	0.486	0	1
Cuma Maçları	0.126	0.332	0	1
Ev Sahibi Puan	1.633	1.296	0	3
Konuk Takım Puan	1.088	1.236	0	3
Ev Sahibi Kazanma	0.452	0.498	0	1
Konuk Takım Kazanma	0.270	0.444	0	1
Ev Sahibi Gol	1.638	1.311	0	6
Konuk Takım Gol	1.221	1.157	0	7
Sıcaklık	15.126	7.668	-20	32

2017 sezonunun ilk yarısından pandeminin başladığı 2020 Mart ayına kadar geçen sürede oynanan toplam 827 karşılaşmaya ait veriler elde edilmiştir. Seyirci sayısının bildirilmediği, takımların kendi sahası dışında oynadığı ve her sezonun ilk haftasında oynanan maçlar örneklem dışında tutulmuştur. Taraftar sayısı az olan takımlar gelir elde etmek amacıyla konuk takımın taraftar sayısı yüksek olan farklı şehirdeki stadyumlarda maçlarını oynayabilmekte ve bu maçlarda yoğun katılım konuk takım taraftarlarından kaynaklanmaktadır. Bu gözlemler örneklemden çıkarıldığında toplam 562 karşılaşmaya ait veriler kullanılmıştır.

TFF Süper Lig'de ev sahibi takımların kazanma oranı %45.2 iken konuk takımın maç kazanma oranı %27'dir. (Tablo 1). Avrupa liglerinde ev sahibi takımın kazanma oranları %44 ile %47 arasında, deplasman takımlarının kazanma oranları ise %24 ile %32 arasında yer almaktadır (Dobson ve Goddard, 2011). Türkiye'deki ev sahibi takım avantajının Avrupa liglerine benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ayrıca, ev sahibi takımların attığı gol ve kazandığı puan ortalamaları konuk takımlardan daha yüksektir.

Model ve Bulgular

Bu bölümde çalışmada kullanılan ampirik modeller ve elde edilen bulgular yer almaktadır. İlk olarak pazartesi ve cuma günü oynanan maçlar ile seyirci sayısı arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Daha sonra iki aşamalı en küçük kareler yöntemiyle hafta içi maçlarının ev sahibi avantajı üzerindeki etkisi incelenmektedir. Hafta içi maçları ve seyirci sayısı arasındaki ilişkiyi incelerken kullanacağımız tek aşamalı regresyon denklemi aşağıdaki gibidir:

$$MK_{ij} = \beta_0 + \beta_1 AD_{ij} + \beta_2 TO_{ij} + \gamma_i + \gamma_s + \varepsilon \quad (1)$$

(1) nolu modelde MK_{ij} ev sahibi takım ve j konuk takımın oynadığı karşılaşmadaki maç katılımını, AD_{ij} araç değişkenini, TO_{ij} ev sahibi ve konuk takım özellikleri vektörünü, γ_i ve γ_s ev sahibi takım ve sezon sabit etkilerini ve ε rassal hata terimini göstermektedir. Ayrıca modele derbi maçlarını temsil eden bir gölge değişken, mevcut performans göstergesi olarak takımların son üç maçta elde ettiği puanlar ve sıcaklık değişkenleri de dahil edilmiştir. Bulgular Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Fikstür ve maç katılımı

Panel A: Toplam Maç Katılımı	Model I	Model II	Model III
Araç Değişken (Cuma Maçı)	-0.109 (0.56)	0.323 (0.53)	0.363 (0.52)
Araç Değişken (Pazartesi Maçı)	-1.401 (0.61)**	-1.211 (0.57)**	-1.112 (0.58)**
Ev Sahibi Performans	0.248 (0.08)*	0.285 (0.07)*	0.280 (0.07)*
Konuk Takım Performans	0.256 (0.09)*	0.187 (0.08)**	0.182 (0.08)**
Ev Sahibi Sıralama (Sezon Sonu)	-0.112	-0.092 (0.09)	-0.086 (0.09)
Konuk Takım Sıralama (Sezon Sonu)	-0.337*	-0.254 (0.04)*	-0.258 (0.04)*
Sezon ₂₀₁₈₋₂₀₁₉	-3.389*	-3.297 (0.81)*	-3.211 (0.79)*
Sezon ₂₀₁₉₋₂₀₂₀	-2.986*	-2.901 (0.83)*	-2.803 (0.82)*
Derbi		8.366 (0.87)*	8.379 (0.87)*
Sıcaklık			0.058 (0.02)**
R^2	0.854	0.872	0.873
$F_{(30,531)}$	118.64		
$F_{(31,530)}$		183.94	
$F_{(32,529)}$			179.04
Panel B: Toplam Maç Katılımı (Log)	Model I	Model II	Model III
Araç Değişken (Cuma Maçı)	0.015 (0.04)	0.018 (0.04)	0.021 (0.04)
Araç Değişken (Pazartesi Maçı)	-0.14 (0.05)*	-0.144 (0.05)*	-0.136 (0.05)*
Ev Sahibi Performans	0.018 (0.01)**	0.018 (0.01)**	0.018 (0.01)**
Konuk Takım Performans	0.016 (0.01)**	0.016 (0.01)**	0.015 (0.01)**
Ev Sahibi Sıralama (Sezon Sonu)	-0.005 (0.006)	-0.004 (0.008)	-0.004 (0.008)
Konuk Takım Sıralama (Sezon Sonu)	-0.029 (0.003)*	0.028 (0.003)*	-0.029 (0.003)*
Sezon ₂₀₁₈₋₂₀₁₉	-0.18 (0.06)*	-0.018 (0.07)*	-0.018 (0.06)*
Sezon ₂₀₁₉₋₂₀₂₀	-0.17 (0.07)*	-0.017 (0.07)*	-0.016 (0.07)*
Derbi		0.066 (0.05)	0.066
Sıcaklık			0.004 (0.002)***
R^2	0.804	0.804	0.806
$F_{(30,531)}$	72.92		
$F_{(31,530)}$		70.52	
$F_{(32,529)}$			68.73

Not: Takım sabit etkilerine ait katsayılara yer verilmemiştir. Parantez içerisinde robust standart hatalar yer almaktadır. (*), (**) ve (***) sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Hafta içi maçları için kullandığımız iki araç değişkenden cuma maçlarının maç katılımı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı görülmektedir. Buna karşın pazartesi maçlarının maç katılımı üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Pazartesi günü oynanan maçlarda diğerlerine göre 1100 ile 1400 kişi arasında daha az katılım olmaktadır. Panel B'de pazartesi günü maçlarına ait araç değişkeninin maç katılımını 0.13 ve 0.14 log puan azalttığına dair bulgular yer almaktadır. Buna göre pazartesi maçlarında seyirci sayısı %12.7 ile %13.4 arasında azalmaktadır.

Sezon sabit etki değişkenlerine ait sonuçlar örneklemin başlangıç sezonu 2017-2018'e göre takip eden sezonlarda seyirci sayısında azalma meydana geldiğini göstermektedir. 2018-2019 sezonunda ortalama olarak 3200 ile 3400 düzeyinde daha az seyirci maçlara katılmıştır. Süper Lig'de stadyum seyircilerinin büyük bir kısmı dört büyük kulübe ait olduğu düşünüldüğünde (bkz: Tablo 3), seyirci sayısındaki azalış özellikle diğer kulüplerin stadyum gelirlerini olumsuz etkileyecek bir durum olarak görülmektedir. 2019-2020 sezonunda seyirci sayısı bir miktar artsa da bu sezonun Mart ayından sonra Covid-19 salgının etkisiyle maç başına ortalama katılımın daha da azaldığını söyleyebiliriz. Derbi maçları ve sıcaklık verilerinin kontrol değişkeni olarak eklenmesi diğer faktörlerin anlamlılığını etkilememektedir. Süper Lig'de dört büyük kulüp arasında oynanan derbi maçlarında ortalama seyirci sayısı 8370 kişi artmaktadır. Maçların oynandığı saatlerde hava sıcaklığı bir derece artış gösterdiğinde ise maç katılımı yaklaşık %0.4 artış göstermektedir. Sıcaklık artışının maç katılımı üzerinde anlamlı ve pozitif etkisi olmakla birlikte, düşük düzeydedir.

Tablo 3. Takımların ortalama seyirci sayıları (2017-2018, 2018-2019 ve 2019-2020 Sezonları)

Takım	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Galatasaray	37935	7717.322	24507	51663
Fenerbahçe	36444.5	5792.984	22495	45375
Beşiktaş	29604	5714.311	17096	39485
Trabzonspor	26176.1	7127.375	11782	38477
Bursaspor	21976.7	6923.496	9924	33108
Konyaspor	17213.7	7397.129	1862	41981
Kayserispor	14026.3	7790.964	4500	32864
Sivasspor	11987.8	5904.33	7063	27532
Antalyaspor	11951.2	5545.143	3235	26271
Erzurumspor	11882.5	4344.651	6763	19158
Ankaragücü	10912.6	4557.696	1664	18818
Göztepe	9066.3	2872.281	6803	17855
Gaziantespor	8618	3810.779	4695	15648
Denizlispor	8611.58	2848.144	4761	13693
Karabükspor	8292.25	4263.261	3001	12400
Yeni Malatya	8202.38	4397.859	500	16663
Çaykur Rizespor	7489.44	2143.323	3257	11855
Gençlerbirliği	6253	5088.347	1575	19209
Ankaraspor	5965.6	8028.623	181	19626
Akhisarspor	5855.67	2931.566	1638	10614
Alanyaspor	5832.36	2298.205	1600	10842
Başakşehir	3448.08	1994.493	1370	9345
Kasımpaşa	3334.5	2486.275	766	15000

Bir sonraki aşamada maç sonuçları ve araç değişkeni arasındaki indirgenmiş formdaki ilişkiyi tahmin etmek amacıyla iki aşamalı model kullanılmaktadır. Ancak tek aşamalı regresyon denkleminde cuma maçlarının maç katılımı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşıldığı için (bkz: Tablo 2), iki aşamalı modelde araç değişken olarak sadece pazartesi maçları kullanılmıştır. Cumartesi mesai günü olmadığı için taraftarların maça daha kolay gelmesine bağlı olarak cuma maçlarının maç katılımı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı düşünülebilir. Ayrıca, derbi maçların maç katılımı üzerinde anlamlı ve güçlü bir etkisi olduğundan bu faktör de iki aşamalı modelde araç değişken olarak yeracaktır. İki aşamalı regresyon denkleminiz aşağıdaki gibidir:

$$ESA_{ij} = \lambda_0 + \lambda_1 AD_{ij} + \beta TO_{ij} + \gamma_i + \gamma_s + \varepsilon \quad (2)$$

Denklem (2)'de ESA_{ij} bağımlı değişken olarak ev sahibi avantajıdır. Ev sahibi avantajı olarak modelde kullanılacak değişkenler; ev sahibi takımın karşılaşmayı kazandığını gösteren gölge değişken, ev sahibi takımın elde ettiği puan ve ev sahibi ile konuk takım arasındaki gol sayısıdır. Araç değişkenler ve hata teriminin (ε) dışsal olduğu varsayımında, λ_1 katsayısı pazartesi oynanan maçların ve derbi maçlarının ev sahibi takım avantajı üzerindeki nedensel etkisini temsil etmektedir.

Tablo 4. Pazartesi maçları ve derbi maçların ev sahibi avantajına etkileri (maç katılımı)

	Model I Ev Sahibi Kazanma			Model II Ev Sahibi Puan			Model III Gol Farkı		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C
Maç Katılımı ^a	-0.08 (1.25)			-0.29 (3.22)			-0.67 (4.73)		
Maç Katılımı ^b		-0.94** (0.43)	-0.16 (0.61)		-1.56 (0.95)	0.951 (1.4)		-2.43** (1.24)	0.471 (1.9)
Ev Sahibi Performans			0.024** (0.01)			0.07* (0.02)			0.08** (0.04)
Konuk Takım Performans			-0.011 (0.01)			-0.04 (0.03)			-0.04 (0.03)
Ev Sahibi Sıralama (Sezon Sonu)			-0.02** (0.008)			- (0.02)			-0.06** (0.03)
Konuk Takım Sıralama (Sezon Sonu)			0.026* (0.008)			0.09* (0.02)			0.09* (0.03)
Ev Sahibi Sıralama (Maç Haftası)			0.012** (0.006)			0.04** (0.01)			0.05** (0.02)
Konuk Takım Sıralama (Maç Haftası)			-0.008 (0.006)			-0.02 (0.01)			-0.006 (0.02)
Takım Sabit Etkiler	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Sezon Sabit Etkiler	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kleibergen-Paap rk LM	4.887 [0.027]	35.048 [0.00]	25.77 [0.00]	4.887 [0.03]	35.048 [0.00]	25.77 [0.00]	4.887 [0.03]	35.048 [0.00]	25.77 [0.00]
Cragg-Donald Wald F	4.607	23.353	11.689	4.607	23.353	11.689	4.607	23.353	11.689
		+	++		+	++		+	++
Kleibergen-Paap rk Wald F	4.804	60.550	20.479	4.804	60.550	20.479	4.804	60.550	20.479
		+	+		+	+		+	+
Hansen J	0.000 [0.999]	0.529 [0.467]	0.004 [0.946]	0.000 [0.999]	0.170 [0.679]	0.302 [0.582]	0.000 [0.999]	0.161 [0.688]	0.100 [0.752]

Not: Takım sabit etkileri ve sezon sabit etkilerine ait katsayılara yer verilmemiştir. **a** içsel değişkenin tanımlanmasında pazartesi maçlarının araç değişken olarak kullanıldığını, **b** içsel değişkenin tanımlanmasında pazartesi maçları ve derbi maçlarının araç değişken olarak kullanıldığını göstermektedir. Köşeli parantez içerisinde test istatistiklerine ait olasılık değerleri, parantez içerisinde robust standart hatalar yer almaktadır. Cragg-Donald Wald F ve Kleibergen-Paap rk Wald F zayıf tanımlama testleri için Stock-Yogo kritik değerleri (A) panelleri için %10 maksimum göreceli yanlılıkta 16.38, %15 maksimum göreceli yanlılıkta 8.96; (B) panelleri için %10 maksimum göreceli yanlılıkta 19.93, %15 maksimum göreceli yanlılıkta 11.59; (C) panelleri için %10 maksimum göreceli yanlılıkta 19.93, %15 maksimum göreceli yanlılıkta 11.59'dur. Bu kritik değerler tek içsel açıklayıcı değişken için geçerlidir. (*), (**) ve (***) sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir. (+) ve (++) sırasıyla Stock-Yogo kritik değerlerine göre %10 ve %15 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Model (2)'de içsel değişken (maç katılımı) maça gelen seyirci sayısının stadyum kapasitesine oranıdır. Pazartesi maçları maç katılımında önemli bir azalışa neden olmasına rağmen ev sahibi takım avantajı üzerinde etkiye sahip değildir. Pazartesi maçlarına ait katsayı değerleri indirgenmiş form denklemlerinde Model I, II ve III açısından negatif olsa da istatistiksel olarak anlamlı değildir. Pazartesi maçlarına ek olarak taraftar katılımını önemli düzeyde etkileyen derbi maçları araç değişken olarak modele dahil ettiğimizde içsel değişkenimizin ev sahibi avantajı üzerinde negatif ve anlamlı etkisi olduğu görülmektedir. Bu etki ev sahibi takımın kazanma durumu (Model I) ve takımlar arasındaki gol farkı değişkenlerinin (Model III) yer aldığı modellerde geçerlidir. Ev sahibi takımın son üç haftada gösterdiği performans ev sahibi avantajı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Konuk takımın mevcut performansı ev sahibi avantajı üzerinde negatif etkiye sahip olsa da anlamlı bir etkisi yoktur. Ev sahibi takımın maç haftasında yer aldığı sıralama ise ev sahibi avantajını anlamlı ve pozitif etkilemektedir.

İki aşamalı denklemlerde parametrelerinin tahmininde eksik bilgi bulunuyor ve indirgenmiş denklemden yapısal denkleme dönüş yapılamıyorsa model eksik tanımlanmıştır. Çalışmada eksik tanımlama için Kleibergen-Paap LM testi kullanılmıştır. Bu testin yokluk hipotezi "yapısal denklemler eksik tanımlıdır (sıra koşulu geçersizdir)" şeklindedir. Buna göre Tablo 4'te yer alan tüm modeller için yokluk hipotezi reddedilmektedir. Modellerde eksik tanımlama sorunu yoktur. Araç değişkenlerin içsel değişkenleri tanımlama gücünü test etmek için Cragg-Donald Wald F ve Kleibergen-Paap rk Wald F testleri kullanılmıştır. (A) panelindeki modellerde bu testlerin sonuçları pazartesi maçlarının tek başına maç katılımı için güçlü bir araç değişken olmadığını göstermektedir. (B) ve (C) panelindeki modellerde pazartesi ve derbi maçlarının maç katılımını tanımlamada güçlü ve yeterli araç değişkenler olduğu görülmektedir. Parametre tahminlerinde fazla bilginin bulunması ve birden fazla parametre değerinin elde edilmesi durumunda aşırı tanımlanmış model söz konusudur. Aşırı tanımlama durumunu belirlemek için Hansen J testi kullanılmıştır. Hansen J testinin yokluk hipotezi araç değişkenler ve modelin hata terimi arasında ilişki olmadığını belirtmektedir. Tüm modellerde Hansen J testi yokluk hipotezi reddedilmemekte ve böylece aşırı tanımlama kısıtlamalarının geçerli olduğu ve araç değişkenlerimizin hata terimleriyle ilişkisiz olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre pazartesi maçlarının tek başına araç değişken olarak kullanıldığı (A) panelindeki modellerin ev sahibi avantajını açıklamada yeterli olmadığı görülmektedir.

Fikstürde hafta sonu dışındaki maçlarda kalabalık boyutu haricinde sonuçları etkileyebilecek mekanizmanın hava sıcaklığı olması mümkündür. Yukarıda belirtildiği

üzere, pazartesi maçları akşam saatlerinde oynandığı için karşılaşmalar daha düşük sıcaklıklarda yapılmaktadır. Bu nedenle Model (2) sıcaklık düzeylerindeki farkı kontrol eden bir kurgu ile yeniden tahmin edilmektedir. Elde edilen sonuçlar Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Pazartesi maçları, derbi maçları ve sıcaklığın ev sahibi avantajına etkileri

	Model I Ev Sahibi Kazanma			Model II Ev Sahibi Puan			Model III Gol Farkı		
	A	B	C	A	B	C	A	B	C
Maç Katılımı ^a	-0.224 (1.289)			-0.724 (3.33)			-1.394 (4.864)		
Maç Katılımı ^b		-0.96** (0.43)	-0.192 (0.614)		-1.59*** (0.96)	0.92 (1.42)		-2.49** (1.233)	0.374 (1.89)
Ev Sahibi Performans			0.024** (0.01)			0.066* (0.025)			0.08** (0.03)
Konuk Takım Performans			-0.01 (0.01)			-0.04 (0.03)			-0.04 (0.03)
Ev Sahibi Sıralama (Sezon Sonu)			-0.02** (0.008)			-0.05** (0.02)			-0.06** (0.031)
Konuk Takım Sıralama (Sezon Sonu)			0.026* (0.01)			0.08* (0.01)			0.09* (0.02)
Ev Sahibi Sıralama (Maç Haftası)			0.011*** (0.006)			0.04** (0.01)			0.048** (0.02)
Konuk Takım Sıralama (Maç Haftası)			-0.01 (0.006)			-0.02 (0.01)			-0.006 (0.02)
Sıcaklık	0.004 (0.003)	0.005*** (0.003)	0.0029 (0.0027)	0.012 (0.008)	0.014*** (0.007)	0.006 (0.007)	0.02*** (0.011)	0.023** (0.009)	0.014 (0.009)
Takım Sabit Etkiler	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Sezon Sabit Etkiler	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Kleibergen-Paap LM	4.457 [0.03]	34.571 [0.00]	25.037 [0.00]	4.457 [0.03]	34.571 [0.00]	25.037 [0.00]	4.457 [0.03]	34.571 [0.00]	25.037 [0.00]
Cragg-Donald F	4.180	23.262 +	11.424	4.180	23.262 +	11.424	4.180	23.262 +	11.424
Kleibergen-Paap rk Wald F	4.378	59.492 +	19.956 +	4.378	59.492 +	19.956 +	4.378	59.492 +	19.956 +
Hansen J	0.000 [0.999]	0.348 [0.55]	0.000 [0.996]	0.000 [0.999]	0.074 [0.786]	0.377 [0.539]	0.000 [0.999]	0.057 [0.811]	0.172 [0.678]

Not: Takım sabit etkileri ve sezon sabit etkilerine ait katsayılara yer verilmemiştir. **a** içsel değişkenin tanımlanmasında pazartesi maçlarının araç değişken olarak kullanıldığını, **b** içsel değişkenin tanımlanmasında pazartesi maçları ve derbi maçlarının araç değişken olarak kullanıldığını göstermektedir. Köşeli parantez içerisinde test istatistiklerine ait olasılık değerleri, parantez içerisinde robust standart hatalar yer almaktadır. Cragg-Donald Wald F ve Kleibergen-Paap rk Wald F zayıf tanımlama testleri için Stock-Yogo kritik değerleri (A) panelleri için %10 maksimum göreceli yanlışlıkta 16.38, %15 maksimum göreceli yanlışlıkta 8.96; (B) panelleri için %10 maksimum göreceli yanlışlıkta 19.93, %15 maksimum göreceli yanlışlıkta 11.59; (C) panelleri için %10 maksimum göreceli yanlışlıkta 19.93, %15 maksimum göreceli yanlışlıkta 11.59'dur. Bu kritik değerler tek içsel açıklayıcı değişken için geçerlidir. (*), (**) ve (***) sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir. (+) ve (++) sırasıyla Stock-Yogo kritik değerlerine göre %10 ve %15 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 5, modele sıcaklık faktörü dahil edildiğinde pazartesi maçları ile tanımlanmış maç katılım değişkeninin ev sahibi avantajı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını göstermektedir. Modelin eksik tanımlanması ve araç değişkenlerin içsel değişkeni tanımlama gücü açısından (B) panellerindeki modeller uygundur. Bu modellerde ev sahibi

avantajı açısından hava sıcaklığı pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Sıcaklıkta yaşanan yükseliş (katsayı değerleri düşük olmasına rağmen) maç kazanma, kazanılan puan ve gol farkı açısından ev sahibi avantajını artırmaktadır. Aşağıda incelenen pazartesi ve diğer günlerde maç saati sıcaklığındaki farklılıklar dikkate alındığında, bu sonuçlar daha düşük sıcaklıklarda oynanan pazartesi maçlarının ev sahibi avantajını azalttığı anlamına da gelmektedir. Ayrıca, Tablo 4'te yer alan sonuçlara benzer şekilde, panel (B) modellerinde pazartesi ve derbi maçlarıyla tanımlanan kalabalık etkisinin ev sahibi avantajı üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir.

Son olarak pazartesi günü ve diğer günlerde oynanan maçların özellikleri karşılaştırılacaktır. Maçlarını pazartesi oynayan takımların özelliklerine göre farklılıklar test edilecek ve böylece TFF'nin maç ve takım atamalarındaki rassallık incelenecektir. Karşılaştırma sonuçları Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6. Pazartesi ve diğer günlerde oynanan maçların özellikleri

	Pazartesi Maçı	Diğer Günlerdeki Maçlar	Fark
Maç Katılımı	0.447 (0.028)	0.517 (0.011)	0.069 (0.031)**
Sıcaklık	13.72 (0.764)	15.34 (0.353)	1.622 (0.949)***
Nem	67.92 (1.896)	61.74 (0.819)	-6.174 (2.218)*
Ev Sahibi Puan	1.64 (0.15)	1.632 (0.058)	-0.007 (0.161)
Konuk Takım Puan	1.08 (0.143)	1.090 (0.056)	0.010 (0.153)
Ev Sahibi Sıralama	9.093 (0.618)	9.268 (0.236)	0.175 (0.65)
Konuk Takım Sıralama	9.52 (0.619)	9.139 (0.239)	-0.380 (0.657)
Ev Sahibi Performans	4.44 (0.326)	3.907 (0.114)	-0.532 (0.318)
Konuk Takım Performans	4.173 (0.294)	4.383 (0.122)	0.210 (0.333)
Sıralama Farkı	-0.42 (0.923)	0.129 (0.34)	0.556 (0.941)
Derbi	0.04 (0.022)	0.055 (0.010)	0.015 (0.027)
Sezon ₂₀₁₇₋₂₀₁₈	0.16 (0.042)	0.197 (0.018)	0.037 (0.048)
Sezon ₂₀₁₈₋₂₀₁₉	0.048 (0.058)	0.040 (0.022)	-0.079 (0.061)
Sezon ₂₀₁₉₋₂₀₂₀	0.36 (0.055)	0.402 (0.022)	0.042 (0.061)
Gözlem	75	487	562

Not: Tablonun ilk iki sütununda pazartesi ve diğer günlerdeki maçlara ait özelliklerin ortalamalar verilmektedir. Parantez içerisinde standart hatalar yer almaktadır. Üçüncü sütun, pazartesi ve diğer günlerdeki maçlar arasındaki farkları göstermektedir. İki grup arasındaki ortalamalar arasındaki farkın sıfıra eşit olduğunu gösteren yokluk hipotezi t testleri ile sınanmaktadır. (*), (**) ve (***) sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 6'da ilk olarak maçların pazartesi oynanması nedeniyle potansiyel olarak etkilenen ve maç sonuçlarını değiştirebilecek özellikler incelenmektedir. Tablo 2'de gösterildiği gibi, pazartesi günü oynanan maçlarda stadyum katılım oranı diğer günlerdeki maçlara göre anlamlı düzeyde daha düşüktür. Pazartesi günü maçları akşam saatlerinde oynandığı için hava sıcaklığının daha düşük olduğu varsayılmıştır. Buna uygun biçimde pazartesi maçlarının diğer günlerdeki maçlara göre ortalama 1.62 derece daha düşük sıcaklıkta oynandığı görülmektedir. Nem artışı yüksek termal strese bağlı olarak oyuncuların fiziksel performansının azalmasına yol açmaktadır (Özgünen ve diğerleri, 2020; Zhou, Hopkins, Mao, Calvo ve Liu, 2019). Süper Lig'de pazartesi günü oynanan maçlarda nem oranları diğer günlerdeki maçlara kıyasla daha yüksektir. Ayrıca iki grup

arasında nem düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Ev sahibi ve konuk takımların kazandığı puan ortalamaları ise maç günü açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Düşük ya da yüksek performans gösteren takımların maçlarını pazartesi günü oynama eğilimi söz konusu değildir.

İkinci olarak maçların pazartesi günü oynanmasının takımların maç haftasına yakın zamandaki performanslarıyla ilişkisi incelenmektedir. Takımların maç haftasındaki sıralamaları, maç öncesi üç haftaya ait puan ortalamaları ve ev sahibi-konuk takım arasındaki sıralama farkına göre anlamlı bir farklılık söz konusu değildir. Daha alt sıralarda (üst sıralarda) yer alan ya da daha düşük (yüksek) performans gösteren takımların maçlarını pazartesi günü oynama eğiliminde olmadığı görülmektedir. Sıralama farkına göre pazartesi günü oynanan maçlarda ev sahibi takımların konuk takıma göre daha alt sıralarda olduğu görülse de iki fikstür (pazartesi ve diğer gün maçları) açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Son olarak maçların genel özelliklerine bakıldığında, derbi maçlarının müsabaka günü açısından anlamlı bir farklılık yoktur. Aynı zamanda örnekleme dahil edilen üç sezonda pazartesi maçlarının sayısı ve dağılımı benzerlik göstermektedir. Bir sezonda diğerine göre daha fazla veya daha yüksek sayıda pazartesi maçı oynandığı görülmemektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Çalışmada ev sahibi takım açısından seyirci sayısı ve maç katılımının müsabaka sonuçlarına etkisi ele alınmaktadır. Katılımın yüksek olduğu maçlarda ev sahibi takım performansı seyirci desteğiyle artabilir ve kurulan baskı sonucu hakemlerin yanlı karar vermeleri sağlanabilir. Konu ile ilgili literatür, bu iki etki aracılığı ile, seyirci sayısı ve maç katılımının ev sahibi takım avantajı açısından önemli bir belirleyici olduğu sonucuna varmaktadır.

TFF Süper Lig'de hafta sonu dışında pazartesi ve cuma günlerinin maç takvimine alınması seyirci sayısında azalmaya neden olmaktadır. Özellikle pazartesi günü oynanan maçlarda seyirci sayısında anlamlı bir azalış yaşanırken, cuma günü maçlarında seyirci sayısının diğer günlerdeki maçlara göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Bunun yanında Türkiye'de futbolseverlerin çok büyük bir kısmı dört büyük kulübü desteklemekte ve bu kulüplerin oynadığı derbi maçlar da seyirci sayısını ve maç katılımını artıran önemli bir etken olmaktadır. Makalede maç katılımının ev sahibi avantajı üzerindeki etkilerini belirlemek için pazartesi ve derbi maçları araç değişken olarak kullanılmıştır.

Diğer maç günlerine kıyasla ortalama 1100-1400 daha az seyirci ile oynanmasına rağmen, pazartesi günü yapılan maçlarının tek başına ev sahibi avantajını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Üç farklı bağımlı değişken kullanarak oluşturulan modellerin tamamında maç katılımındaki dışsal artışın ev sahibi avantajını etkilemediği görülmektedir. Maç katılımı üzerinde önemli bir diğer faktör olan derbi maçlar araç değişken olarak dahil edildiğinde ise maç katılımı ev sahibi avantajını anlamlı bir şekilde azaltmaktadır. Bu negatif etki ev sahibinin maçı kazanma ve takımlar arasındaki gol farkı açısından geçerlidir. Daha önce yapılan çalışmalardan farklı olarak, seyirci sayısının ev sahibi takım avantajını artırıcı etkisi pazartesi ve derbi maçlarının dışsal etkisiyle azaltıcı

bir yöne dönüşmektedir. Hava koşullarının futbolcu performansına muhtemel etkilerini dikkate alarak model kurgularına maç anındaki sıcaklık değerleri eklendiğinde, sıcaklığın ev sahibi avantajını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Üç model kurgusunda hava sıcaklığı katsayıları pozitif ve anlamlıdır. Ayrıca, hava sıcaklığının modele dahil edilmesiyle birlikte maç katılımının üç farklı ev sahibi avantajı göstergesi üzerinde anlamlı ve negatif etkisi olduğu görülmektedir. Pazartesi maçları diğer gün maçlarına göre anlamlı bir şekilde daha düşük hava sıcaklığında oynanmakta (Bkz: Tablo 6) ve dolayısıyla ev sahibi avantajı pazartesi maçlarında sıcaklık aracılığı ile de olumsuz etkilenmektedir. Pazartesi maçları diğer günlerde oynanan maçlara kıyasla takım sıralamaları, kazanılan puan gibi birçok özellik bakımından benzerlik göstermektedir. Bu benzerlikler pazartesi maçlarının yarı-rassal biçimde atandığına işaret etmektedir.

Çalışmada elde ettiğimiz temel sonuç maç katılımındaki artışın ev sahibi takım avantajı üzerinde negatif etkiye sahip olmasıdır. Bu sonuç literatürde elde edilen çok sayıda bulgu ile çelişmektedir. Literatürde taraftar sayısı arttıkça ev sahibi avantajının artmasına yol açan iki mekanizma önerilmiştir. Birincisi taraftarların ev sahibi takımın saha içi performansını artırması, diğeri ise hakemlerin ev sahibi takım lehine yanlı kararlar vermesi yönünde etkilemesidir. Literatür ikinci mekanizmanın daha önemli ve belirleyici olduğunu belirtmektedir (Nevill ve Holder, 1999). Elde ettiğimiz negatif bulgu, hakem üzerindeki baskının ortadan kalktığı veya ev sahibi aleyhine kararların alındığı bir sonuç olarak düşünülebilir. Dolayısıyla ileri çalışmalarda TFF Süper Lig’de maç katılımı ve hakem yanlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi bu konuda daha aydınlatıcı bilgilere ulaşılmasını sağlayacaktır.

Maç katılımı düşük olan takımların en büyük seyirci sayısına ligdeki güçlü takımlara karşı oynadığı maçlarda ulaştığı için, literatürde kalabalık boyutu ile ev sahibi takım avantajı arasında negatif bir ilişki olduğunu gösteren çalışmalar da yer almaktadır (Johnston, 2007). Çalışmanın örnekleminde benzer bir durum olduğunu görülmektedir. Pazartesi günü oynanan maçlarda ev sahibi takımların maçın oynandığı haftada sıralamadaki ortalamaları 9.093 iken, konuk takımların ortalamaları 9.52’dir. Diğer bir ifadeyle pazartesi maçlarında ev sahipleri daha üst sıradaki takımlara ve anlık performans olarak nispeten daha güçlü takımlara karşı oynamaktadır. Buna nedenlere bağlı olarak pazartesi maçlarını araç değişken olarak kullanıldığı maç katılımı ev sahibi avantajını azaltan bir etkiye sahip olmaktadır.

Elde edilen sonuçlar, literatürden farklı olarak, seyirci sayısındaki artışların ev sahibi avantajı üzerinde negatif bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu sonuçların takımların oyuncu transferi ve kadro yönetimi açısından etkileri de olacaktır. Stadyuma gelen seyirci sayısını yükseltmek amacıyla yapılan transferler takımın performansını ve ev sahibi avantajını artıracak kulüp politikaları olarak görülmemelidir. Ayrıca sezon sonuna doğru küme düşme mücadelesi veren ya da sezon hedeflerine yaklaşan takımların bilet fiyatlarını düşürmesi de sadece finansal kayıplara yol açacak ve takımların kazanma olasılıklarına bir katkı sağlamayacaktır.

Son olarak çalışmanın sonuçları, spor müsabakalarının düzenlenmesi ve yürütülmesi açısından etkilere sahiptir. TFF Süper Lig fikstür ve maç programlarındaki düzenlemeler stadyum katılım düzeyini anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Ayrıca pazartesi oynanan maçlarda seyirci sayısında bir artış olsa da ev sahibi takım avantajının azaldığı görülmektedir. Dolayısıyla spor liglerinde maç programlarını düzenleyen kurumlar, hafta içi maçlarının rekabetçi dengeyi olumsuz yönde etkilediğini ve takımların stadyum gelirlerini azalttığını göz önünde bulundurarak karar almalıdırlar.

Çıkar Çatışması

Bu makalenin yayınlanmasıyla ilgili yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazışma Adresi (Corresponding Address):

*Prof. Dr. Hakan Demirgil
Süleyman Demirel Üniversitesi
Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Ekonometri Bölümü İSPARTA
ORCID: 0000-0002-9509-7751
E-posta: hakandemirgil@sdu.edu.tr*

Kaynaklar

1. **AFP** (2019, 12 July). Spanish football chief slams La Liga Monday games. *France 24*. <https://www.france24.com/en/20190712-spanish-football-chief-slams-la-liga-monday-games>
2. **Agnew, G. A. ve Carron, A. V.** (1994). Crowd effects and the home advantage. *International Journal of Sport Psychology*, 25(1), 53–62.
3. **Belchior, C. A.** (2020). Fans and match results: Evidence from a natural experiment in Brazil. *Journal of Sport Economics*, 21(7), 663–687. DOI:10.1177/1527002520930812
4. **Boudreaux, C., Sanders, S. ve Walia, B.** (2015). A natural experiment to determine the crowd effect upon home court advantage. *Journal of Sports Economics*, 18(7), 737–749. DOI:10.1177/1527002515595842
5. **Boyko, R. H., Boyko, A. R. ve Boyko, M. G.** (2007). Referee bias contributes to home advantage in English Premiership football. *Journal of Sports Sciences*, 25(11), 1185–1194. DOI:10.1080/02640410601038576
6. **Buraimo, B.** (2008). Stadium attendance and television audience demand in English league football. *Managerial and Decision Economics*, 29(6), 513–523. DOI:10.1002/mde.1421
7. **Carmicheal, F. ve Thomas, D.** (2005). Home-Field effect and team performance evidence from English premiership football. *Journal of Sports Economics*, 6(3), 264–28. DOI:10.1177/1527002504266154
8. **Clarke, S. ve Norman, J.** (1995). Home ground advantage of individual clubs in English soccer. *The Statistician*, 44(4), 509–521. DOI:10.2307/2348899
9. **Courneya, K. S. ve Carron, A. V.** (1992). The home advantage in sport competitions: A literature review. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 14(1), 13–27. DOI:10.1123/jsep.14.1.13
10. **Dawson, P. ve Dobson, S.** (2010). The influence of social pressure and nationality on individual decisions: Evidence from the behaviour of referees. *Journal of Economic Psychology*, 31(2), 181–191. DOI:10.1016/j.joep.2009.06.001
11. **Devecioğlu, S.** (2008). Türkiye’de futbolun kurumlaşması. *Gazi Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, 373–396.
12. **Dohmen, T. J.** (2008). The influence of social forces: Evidence from the behavior of football referees. *Economic Inquiry*, 46(3), 411–424. DOI:10.1111/j.1465-7295.2007.00112.x
13. **Fischer, K. ve Haucap, J.** (2020). Does crowd support drive the home advantage in professional soccer? Evidence from German ghost games during the Covid-19 pandemic. *CESifo Working Paper*, 8549. DOI:10.2139/ssrn.3697062
14. **Goumas, C.** (2014). Home advantage in Australian soccer. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 17(1), 119–123, DOI:10.1016/j.jsams.2013.02.014
15. **Johnston, R.** (2008). On referee bias, crowd size, and home advantage in the English soccer Premiership. *Journal of Sports Sciences*, 26(6), 563–568. DOI:10.1080/02640410701736780
16. **Loughead, T. M., Carron, A. V., Bray, S. R. ve Kim, A. R.** (2003). Facility familiarity and the home advantage in professional sports. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 1(3), 264–274, DOI: 10.1080/1612197X.2003.9671718
17. **Madalozzo, R. ve Villar, R.** (2009). Brazilian football: What brings fans to the game? *Journal of Sports Economics*, 10(6), 639–650. DOI: 10.1177/1527002509335572
18. **Martin, R.** (2020, 20 May). Monday matches back on La Liga agenda as tensions with federation cool. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/uk-health-coronavirus-soccer-spain-idUKKBN22W1HQ>

19. **Nevill, A. M. ve Holder, R. L.** (1999). Home advantage in sport: An overview of studies on the advantage of playing at home. *Sports Medicine*, 28, 221-236. DOI:10.2165/00007256-199928040-00001
20. **Nevill, A. M., Newell, S. M. ve Gale, S.** (1996). Factors associated with home advantage in English and Scottish soccer matches. *Journal of Sports Sciences*, 14(2), 181-186. DOI:10.1080/02640419608727700
21. **Nichols, M.** (2014). The impact of visiting team travel on game outcome and biases in NFL betting markets. *Journal of Sports Economics*, 15(1), 78-96. DOI:10.1177/1527002512440580
22. **Oberhofer, H., Philippovich, T. ve Winner, H.** (2010). Distance matters in away games: Evidence from German football league. *Journal of Economic Psychology*, 31(2), 200-211. DOI:10.1016/j.joep.2009.11.003
23. **Orta, L.** (2000). *Dünyada ve Türkiye'de futbol organizasyonları analitik bir yaklaşım* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
24. **Özgünen, K. T., Kurdak, S. S., Maughan, R. J., Zeren, C., Korkmaz, S., Yazıcı, Z., Ersöz, G., Shirreffs, S. M., Binnet, M. S. ve Dvorak, J.** (2010). Effect of hot environmental conditions on physical activity patterns and temperature response of football players. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 32(4), 140-147. DOI: 10.1111/j.1600-0838.2010.01219.x
25. **Pace, A. ve Carron, A. V.** (1992). Travel and home advantage. *Canadian Journal of Sport Sciences*, 17(1), 60-64.
26. **Page, K. ve Page, L.** (2010). Alone against the crowd: Individual differences in referees' ability to cope under pressure. *Journal of Economic Psychology*, 31(2), 192-199. DOI:10.1016 /j.joep.2009.08.007
27. **Pollard, R.** (2002). Evidence of a reduced home advantage when a team moves to a new stadium. *Journal of Sports Sciences*, 20(12), 969-973. DOI: 10.1080/026404102321011724
28. **Pollard, R.** (2006a). Home advantage in soccer: variations in its magnitude and a literature review of the inter-related factors associated with its existence. *Journal of Sport Behavior*, 29(2), 169-189.
29. **Pollard, R.** (2006b). Worldwide regional variations in home advantage in association football. *Journal of Sports Sciences*, 24(3), 231-240. DOI:10.1080/02640410500141836
30. **Pollard, R. ve Armatas, V.** (2017). Factors affecting home advantage in football World Cup qualification. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 17(1-2), 121-135, DOI:10.1080/24748668.2017.1304031
31. **Pollard, R. ve Pollard, G.** (2005). Home advantage in soccer. A review of its existence and causes. *International Journal of Soccer and Science Journal*, 3(1), 28-38.
32. **Pollard, R., Silva, C. D. ve Medeiros, N. C.** (2008). Home advantage in football in Brazil: Differences between teams and the effects of distance travelled. *The Brazillian Journal of Soccer Science*, 1(1), 3-10.
33. **Ponzo, M. ve Scoppa, V.** (2018). Does the home advantage depend on crowd support? Evidence from same-stadium derbies. *Journal of Sports Economics*, 19(4), 562-582. DOI:10.1177/1527002516665794
34. **Salminen, S.** (1993). The effect of the audience on the home advantage. *Perceptual and Motor Skills*, 76(3), 1123-1128. DOI:10.2466/pms.1993.76.3c.1123
35. **Scoppa, V.** (2015). Fatigue and team performance in Soccer: Evidence from the FIFA World Cup and the UEFA European Championship. *Journal of Sports Economics*, 16(5), 482-507. DOI:10.1177/1527002513502794

36. **Smith, E. E. ve Groetzinger, J. D.** (2010). Do fans matter? The effect of attendance on the outcomes of major league baseball games. *Journal of Quantitative Analysis in Sports*, 6(1), Article 4 (1-21). DOI:10.2202/1559-0410.1192
37. **TFF** (2022, Temmuz 8). Spor Toto Süper Lig maç programlarının ilanlarına ilişkin bilgilendirme. Erişim Adresi: <https://www.tff.org/default.aspx?pageID=201&ftxtID=38142>
38. **Wang, C., Goossens, D. ve Vandebroek, M.** (2016). The impact of the soccer schedule on TV viewership and stadium attendance evidence from the Belgian Pro League. *Journal of Sports Economics*, 19(1), 82-112. DOI:10.1177/1527002515612875
39. **Zhou, C., Hopkins, W. G., Mao, W., Calvo, A. L. ve Liu, H.** (2019). Match performance of soccer teams in the Chinese super league—Effects of situational and environmental factors. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(21), 4238. DOI:10.3390/ijerph16214238